

ODSEVANJA

Koroška,
jesen –
zima
2012

87
88

revija za leposlovje in kulturo

ODZEVANJU

6,5 EUR

88

NA PLATNICAH

*Zoran Ogrinc,
Rdeča krajina,
2010,
akril na platno,
50 x 50 cm (detajl)
(foto Tomo
Jeseničnik)*

*Zoran Ogrinc, Kras, 2009, akril na platno, 50 x 50 cm
(foto Tomo Jeseničnik)*

Kazalo

Milena Cigler	VSI PESNIKI SVETA	4	POEZIJA
Danijela Hliš	VSAK DAN JE NEDELJA	5	
Danijela Hliš	MOJA MAMA - MOJ OTROK	6	PROZA
Andrej Makuc	N., PROFESORICA	9	
Franc Vezela	BATALJON DUHOVITIH	14	
Peter Petrovič	ZADNJA POT	30	
Janez Žmavc	PINDAROVA ODA	33	DRAMATIKA
Dr. Marjan Linasi	MRTVI NE SANJAJO VEČ, O MRTVIH SANJAJO LE PREŽIVELI	48	ESEJISTIKA
Helena Merkač	V ŽEPU JO NOSIM BELO HOSTIJO	50	
Helena Merkač	RENATA PICEJ: ČAS LADIJ	51	
Darja Skutnik	ZAPLAVALA SEM SKOZI NJENE PESMI	52	
Franček Lasbaher	ZBORNIK: BREZNO IN PODVELKA	53	
Blaž Prapótnik	MONOGRAFIJA MEŽICA SKOZI ČAS	56	
Marko Košan	SLIKAR IN GRAFIK ZORAN OGRINC	58	PRILOGA
Mario Berdič	ASKETSKI VTIS VABI K MEDITACIJI	65	
Miran Kodrin	LIKOVNO-KNJIŽEVNIŠKI »KDO JE KDO« V PREMETANKAH	65	
Andrej makuc	NIKO R. KOLAR - SLOVENJGRADČAN S PREVALJ	76	FILM
Draga Ropič	DAN LJUBITELJSKE KULTURE MISLINJSKE DOLINE	88	KULTURA
Anna Elisabeth			
Wrienz	KDO JE BIL ERNST GOLL?	94	
A. M. in B. P.	IZBRANI PESNIKOVI VERZI IN PODOBE IZ FOTO ALBUMA	96	
Christian Teissl	ZALET V VIŠINO IN PADEC V SMRT	100	

Milena Cigler

VSI PESNIKI SVETA

LEPOSLOVJE

Vsi pesniki sveta

*Hotela sem zakuriti kres.
Zagore naj vsi spomini!
In še ta streha nad glavo!
Pa nisem mogla.
Pa mi niso dali.
Pesniki mi niso dali!
Pesmi mi niso dale!
Pesniki in pesmi vseh knjig v hiši!*

*Pogledala sem na vrt:
Jesenin je strmел v ograjo,
Kjer bi morala biti stara pletena vrata.
Skozi kurilnično okno je gledal Murn,
Jetično bled in suh.
Zraven je Menart odpiral vhodna vrata
S štruco kruha v roki.
Šla sem na cesto pred hišo:
Čez cesto Fernando Pessoa
Vonja travniške rože,
Ozre se in mi pomaha.*

*Ne vem, če sem vam hvaležna!
Prevaranti in iluzionisti.
Pojdite se soliti!
Moja zagamana beda
Pri vseh oknih noter gleda.
Na mizi računov neplačanih kup -
Me spravlja v obup.
Pa reče Jenko: »Kolikokrat sem bil blizu obupa -
Tvoja obteženost je glupa!«
Pride Kajuh in reče:
»Kmalu bo cvel jasmin!«
»Vem, vem, dišeč in bel, cvet bolečin!
Ali naj pojem od veselja?«*

*Niko Župan se takoj postavi
Življenju v bran! » Ti, a nisi ..?«
Hemingway neha dražiti morskega psa
In se veselo z aeroplanom pelja.*

*Zavzdihnem in brcnem v grmado:
Nič ne bo iz tega.*

*Zoran Ogrinc, Krajina ob reki, 2012,
akril na platno, 80 x 100 cm, (detajl)*

Danijela Hliš

VSAK DAN JE NEDELJA

Vsak dan je nedelja

(za mojo hčer)

Dan tiho stopa proti koncu;
jeziki popotnikov tleskajo.
Naproti mojemu večnemu spancu stopava.
Njene oči se obrnejo
k razgrnjeni pokrajini
mojega obraza.
Trenutki žalosti.
Po osmih letih sreče
na vzhodni obali Tasmanije
potujeva mojemu koncu naproti.
Spomini -
krave, potopljene med zlatice,
žive meje, goste in smetanaste
od bezga in krebuljice.
Spomini na še en dolg, molčeč sprehod
na ljubljansko železniško postajo,
na vse njene odhode.
Okenske police,
vrabci in lastovke, lipe,
kaktusi v keramičnih lončkih,
hiške pobarvane modro in rožnato,
spominjanje, najina domača dežela,
drugo življenje, napolnjeno s
pismi in hrepenenjem.
Bil sem visok in močen
in ona, moja mala princeska,
tam prek oceanov. Pred leti. Pred mnogo leti.
V tej daljni deželi
ovc in evkaliptusa
se ji moj zgubani obraz, moja brezzobna usta
nasmehnejo: spet sva združena.
»Vsak dan je nedelja, hčerka moja.«
Čvrsti vozli preteklih let,
gube pridušenih pajčevin
nakopičenih spominov.
Nikoli ni prepozno za nove uganke.
Toliko nedelj v zimi mojega življenja.

Si našla moj spomin?

»Nisem priklopljena,« pravi mama.
»Se mi bo zmešalo?«
Objamem, tolažim: leta veselja in žalosti
izginejo. Sedanjost je vse, kar deliva.
Kot da stojiva na križišču, izgubljeni.
»Si našla moj prstan? Mojo pamet?
Ni je več tukaj,« razlaga mama.
V njeni glavi so luknje,
kjer se množijo
škodljive beljakovine.
Živeti s sovražnikom je neznosno,
zato z demenco skleneva prijateljstvo.
Ljubezen je življenje, dotik je zdravilo,
kuharske vonjave,
duh rož, vse to je del
najine sedanjosti.
Fotografije in sporočila
na stenah.
Preteklost je pospravljena.
Sedanjost je darilo.
Živiva za ta trenutek
Demenca pozna le sedanjost.

Otok Maria

Buš ni podoba iz učbenika;
z besedami zmorem le nakazati
zvoke in dišave poletja na otoku Maria.
Prešita odeja neba,
silvestrovo 2010.
Potoček sreče,
drget veselja
od glave do peta!
V bušu vedno nekaj pričakujem.
S pridrzanim dihom
gledam v njegove skrivnostne žareče temne oči.
Veja pade
in razbije trenutek zarote.
Veličastni občutki privrejo na dan.
Dotik potlačenega nezadovoljstva,
ko se spustijo oblaki.
Kenguru skoči,
začaranost je minila.

Moja mama – moj otrok

LEPOSLOVJE

Travniki godejo v sozvočju z mojo dušo, ki se vdaja prepoznavanju nočnih dišav. Kako sem živa! Sonce se končno usloči na gorečem nebu, čepim pod drevesom čajevca, solze veselja me žgečkajo po nosu – ŽIVIM, vzkliknem. Danes sem svobodna. Čisto nov dan je. V daljavi šumi ocean.

»Mary, ljubica, vstani!«

V postelji sedem pokonci, pretresena, ker so bile samo očarljive sanje. Mama me spet pokliče pod oknom spalnice. Ne morem se še soočiti z njo – ne še – zato se ne oglasim.

»Mary, ljubica, povsod je voda.«

»Prihajam.« zavpijem in moj dan se začne. Očitno je spet pozabila zapreti pipo. Kar naprej nekaj namaka in jaz kar naprej perem njene stvari. Žalostna sem, ko gledam, kako je njeno stanje iz dneva v dan slabše. Včasih se počutim krivo, ker nisem vedno potrpežljiva in razumevajoča, včasih pa je vsega preveč. Čeprav moram reči, da ima še vedno veliko dobrih trenutkov, ko se zdi življenje zabavno in vznemirljivo, na primer predvčerajšnjim. Majhno letalo je krožilo nad najinim domom in mama, oblečena v spalno srajco, čez katero si je navlekla dolgo obleko in širok šal, je divje mahala pilotu. Veste, privlačijo jo piloti, rada bi katerega srečala! Nekoč mi je rekla, da zna pilot s pritiskom na prave gumbе obdržati te velike, težke ptice v zraku, zato bi s pravim dotikom zagotovo znal osrečiti tudi njo. Priznati morate, da je njeno sklepanje zelo bistroumno.

»Veš, res bi ti bila hvaležna, če bi v časopis dala oglas, da iščem pilota,« mi je rekla.

»No, ga pa bom. A mora govoriti tvoj jezik, ker ne razumeš angleško?«

Nasmehne se kot poredna deklica in zmaje z glavo:

»Ni nujno, da se pogovarjava. Samo da sva srečna skupaj; da nama je toplo.«

»Seks?« jo dražim.

»Ni govora – nežnost, ljuba moja, nežnost! Tvoj oče sploh ni vedel, kaj pomeni ta beseda.«

Ubogi ati! Zelo jo je ljubil, a tega nikoli ni znal pokazati tako, da bi začutila njegovo ljubezen.

»Prav, pa ga napišiva, lahko mi pomagaš.«

»Napišiva kaj?«

Čarobnost se razblini, trenutek je pozabljen, pozabljen je tudi pilot. Pritečejo solze; gleda me in v njenih očeh vidim strah.

»Moj Bog, kako grozno je, da kar naprej pozabljam.«

Skušam jo potolažiti, da so pomembni spomini še vedno tam, spomini o njeni domovini, njenih otrocih in vnukih. Obraz se ji zjasni.

»Dajva, poiščiva fotografije.«

Skupaj stopiva na dolgo cesto spominov.

»Poslušaj tole:

*Na jasen zimski dan sem objela drevo
na vrhu hriba, z dolgimi vejami me je dvignilo
v svojo krošnjo tako blizu oblakom,
da sem lahko slišala smeh dežnih kapelj ...*

Ti je všeč?«

Zdaj mirno sedi na balkonu, posluša mojo poezijo in gleda fotografije svojega vnučka.

Ljuba mama, želim si, da bi lahko ustavila čas; želim si, da bi bila spet mlada in zdrava. Toda vsi živimo v izposojenem času, verige in žice ti zategujejo možgane in samo s svojimi pesmimi ti lahko tešim bolečino ... Vem, če bi bila drobna celica sredi tvojih možganskih hodnikov, bi takole videla in slišala in čutila.

Bojim se pošasti v svoji glavi. Tiste druge sebe. Grozno je biti takle. Del mene bi se rad stuširal in oblekel, drugi pa ostaja umazan in več dni spi v isti obleki. Pošast v meni uničuje mojo samozavest, moje upanje, moje sanje. Moja hči, Mary, me včasih gleda, kot da sem nihče. Moj sin, no, prepričana sem, da se me sramuje. Kar naprej nekam zgubljam denar in očala in protezo. Bojim se, tako se bojim, da bom morala v dom. Sovražim pošast v svoji glavi. Je mojega življenja konec? Še živeti nisem začela. Nobenih zares lepih spominov nimam, razen na svoje otroke, še posebej na sina.

Ko bi vsaj lahko bila v njegovi bližini, z njim ... Vsi mladeniči me spominjajo nanj, zato se jih dotikam in jih poskušam objeti, a tega ne marajo. Kaj je narobe z ljudmi, zakaj se ne marajo božati in objemati? Hčerka Mary mi pravi, da se ne dotikamo tujcev na ulici ali v trgovini, ne vem, zakaj ne? Moja hčerka ne razume ... me zanima, zakaj jo je zapustil mož?

Plameni me oblizujejo, plameni v možganih; bojim se ... nihče me ne razume. Hčerka mi pravi, naj ne skrbim; dokler vem, kdo sem in dokler prepoznam njo in druge svoje otroke, je vse v redu, pravi. Kar pomeni, da jih nekega dne, ko bo moja bolezen napredovala, ne bom več poznala. Kakšna groza, da ne bom poznala tistih, ki so mi najdražji. Kadar pride vnuček, napolni hišo s kipečim smehom, z vonjem zdravja in mladosti. V moji glavi sta

nevihta, vihar; odsevata v mojih očeh in malega je strah: »Babi, ne šlatat!« me krega, če ga hočem objeti. Moje oči so temna jezera in skrije se, boji se te babice, ki se včasih vede kot norica, pozabi nataktni obleko, poje dve kosili naenkrat in mu niti lepe pravljice ne zna povedati. Razganja me od veselja, ko me obiščeta moj sin s svojim sinom; krvavim od samote, ko odideta ... Ko bi vsaj lahko živila z njima ...

»Mama, o čem razmišljaš?«

Moja mama je daleč, daleč stran, vidim njen odsotni nasmešek. Vem, da se spominja nečesa daljnega, nečesa, kar sva si nekoč mogoče delili. Nikoli si nisva bili blizu ... Dom sem zapustila pri petnajstih in živela v mnogih deželah, bežala sem od nesrečnega otroštva. NITI V SNU si nisem predstavljala, da bi skrbela za svoje ostarele starše, NITI V SNU nisem pomislila, da je v meni toliko ljubezni in usmiljenja do njiju ... toda Bog mi je pomagal, da sem se spremenila. Zdaj razumem mamino preteklo življenje, njene neskončne samogovore. Če bi človek lahko umrl od osamljenosti, bi bila ona že stokrat mrtva.

Na temni strani lune lahko vidim mozičke, ki plešejo. Večer je blag, vonj dišečega jasmina me omamlja, v roki imam džin in tonik ter nedokončano pismo v naročju. Vas se pogreza v sen, ljuba hči, zaprem oči in te vidim, kako na svetli strani lune bereš moje pismo. Zakaj si tako drugačna? Zakaj si se uprla? Zares se mi zdi, kot bi se ponovno utelesila v tebi - četudi sem še vedno živa, a komajda. Moje življenje bi bilo lahko podobno tvojemu, če ne bi bila prekmalu preveč trapasta, preveč poročena, preveč stara. Pomagaj mi!

Zadnjikrat, ko si prišla na počitnice v domovino, sem resnično upala ... Skoraj sem verjela, da si mi dovolj blizu, da čutiš moj strah, mojo žalost in zapuščenost. Počutila sem se kot ovca, ki je zatavala od črede, sledila sem tvojemu očetu, ki je bil podoben ponižnemu voliču, oba sva požirala solze in ti stresala roko. V naši družini se nismo poljubljali ali objemali, kajne da ne? Odnosla si gor svoje kovčke in prišla dol na kratek pogovor in večerjo. Nikoli se nismo zares pogovarjali, naših svetov niso povezovale besede. Ali si v življenju nikoli nisi vzela časa, da bi me skušala spoznati?

In kaj je zdaj ostalo od mene, kar je vredno spoznati?

Moje življenje je bilo strmo pobočje. Storila sem vse, da preživim lastno zapuščenost. Mama me je zapustila pri šestih letih. Tu in tam se je vrnila v moje življenje, ženska, pogreznjena v depresijo in alkohol. In zdaj, po vseh teh letih, kot majhen pajek v njenih možganih čutim z njo, berem njene

misli. Zaspala je. Vidim nekaj solz na njenih licih, a ne vem, kateri spomini jo tarejo zdaj. V resnici je ne poznam prav dobro. Zelo mlada sem odšla od doma in v mojo oskrbo je prišla, ko je bila stara. Vmes sta si mati in hči izmenjavali prazna pisma z osnovnimi novicami. Spomnim se, da sem ji nekega dne pred mnogimi, mnogimi leti dejala, da so 'laži poceni in solze brez koristi; kar v resnici šteje, je skrito v dotiku'; in vendar se nisva dotikali.

Žile na njenih rokah so globoke reke osamljenosti. Njen samogovor me včasih spominja na prhutanje divjih gosi. Njene solze so popolnoma predvidljive pomladanske plohe. Požira svojo žalost kot čokoladne bombone. Ko bi vsaj mogla pregnati njene demone. Kaj ne bo nikoli doumela, kako mi v glavi tulijo sirene, ko jo gledam tako staro, tako osamljeno in prestrašeno? Potem bi lahko skupaj jokali ... čeprav tudi jokam ne več. Kadar pišem, pišem o demenci, obsedena sem z njo. Vem, da ni zdravila, toda ne morem sprejeti, da bo ta ženska, ki je še vedno rada lepo oblečena, naličena in okrašena z nakitom; ta poredna deklica, ki rada govori o moških in ljubezni in seksu; ta moja mama, ki nikoli ni znala biti mama, ki nikoli ni znala dajati, samo jemati - ne morem sprejeti, da bo nekega dne, kmalu, postala prazna školjka.

V pesmi vetra, obkrožena s kupom dnevnih obveznosti, sem bolj nedosegljiva kot nebo. Kdaj sem zadnjič ljubila moškega? Kdaj je moški zadnjič poljubil moje drhteče ustnice? Oh, kakšne trapaste misli. Ko skrbiš za starše z demenco, mora življenje počakati. Samo sanjam lahko - o zajtrku v postelji, o tišini, pomešani s šumenjem oceana in najinimi stoki užitka; o gozdnih sprehodih do pečin, kjer se prepleteva s črnimi kakadujji - najini telesi postajata mehki, zaobljeni -, moj moški in jaz, utrjenih obrazov, z iskricami ljubezni v očeh. Kako naj ga najdem, ko niti za življenje nimam dovolj energije? Kje ... zakaj naj bi ga našla, ko lahko mislim samo na mamo, na demenco in na preživetje vsakega posameznega dne. Pravzaprav v mojem življenju mogoče nikoli več ne bo moškega. Mogoče bom po letih skrbi za ljubljeno osebo želela spet najti sebe, ponovno ljubiti sebe.

»Me ne slišiš?«

»Oprosti, mama, nekaj drugega sem razmišljala.«

»Dobra mama si, tako lepo skrbiš zame.«

Nejeverno jo pogledam: misli, da sem njena mama? No, zakaj pa ne; navsezadnje sta se najini vlogi zamenjali pred sedmimi leti.

»A greva na sprehod ob obali?«

»Ja, pojdiva in naberiva nekaj školjk.«

Polna veselja in zaupanja me prime za roko. Ve, da se ji ni treba ničesar bati.

(Prevedla Katarina Mahnič)

*Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocetto, 2011,
akril in grafit, 24 x 35 cm*

N., profesorica

Kolegici N. se je dogajalo to, o čemer so njene sodelavke lahko samo sanjale, o čemer so lahko za njenim hrbtom govorile le z zavistjo ali pa pred njo v maniri lisic pod kislim grozrdjem zamahnile z roko. Namreč, N. je uspelo ukalupiti svoj fizis, ustaviti staranje pri devetnajstih, ostati v telesu maturantke do štiridesetega leta. In še kakšno leto čez. Skratka – leta so na njej samo patinirala mladost. Zato tistim, ki niso poznali letnice njenega rojstva, še na kraj pamei ni padlo, da bi se bilo treba ubadati z njeno zvezo, to je čuditi se ali pa zgražati, ko je v šolskem kabinetu zapeljevala svojega dijaka, 14 let mlajšega. Prvič si ga je vzela po mesec dni trajajočem namerno podaljšanem obleganju, v avtu, na parkirišču pred veleblagovnico, ko se je zunaj dobesedno zlivalo z neba. Da se je pob za zarosenimi avtomobilskimi šipami sprostil.

Ko mu je pri svojih šestintridesetih rodila prvorojenca, je bil njen bivši srednješolec in zdajšnji konkubinatorček že videti kakšno leto starejši od nje, saj je bila N. za moške oči še vedno v letu, ko se slehernik praviloma pripravlja na izstop iz najstništva. Šepetalo se je, da bi mu lahko povila potomca, ko mu še ni bilo sedemnajst let, pa tega ni smela in upala, zakaj bala se je, da bo morala kazensko odgovarjati zaradi spolnega zlorabljanja mladoletne osebe. Ko je bilo njenemu sinu pet let, je bil videti njen tip tako, da so se dijaki spraševali, kako je lahko njihova profesorica poročila tega starca. Njemu je bilo takrat sedemindvajset let, njej je bilo mogoče pripisati še vedno komaj kak dan čez osemnajsto. V resnici jih je štela 17 plus 14 plus 4 plus 1 plus 5. To je ...

No, treba je povedati, da je kolegica N. vedela, kako streči od boga darovanemu in kasneje od svoje roke negovanemu teleščku: recimo s kakšno vedno novo cunjico, kot je znala reči slehernemu koščku oblačila, ki je bil nepreklicno v službi njene ravno prav prikrivane čutnosti. Vendar ni nikoli nobene krpice obesila nase v imenu cene mesenosti, čeprav je bila vedno znova vsa v službi poželjivosti. Nikoli lutka, a smo vsi vedeli, da to, kar gledamo, ni tisto, kar vidimo.

Vse se je začelo, ko je imela že več let delovne dobe, kot jih je bilo mogoče prisoditi njeni starosti. Delala je 19. leto, videti jih je bila 18. In tisti, ki smo od začetka spremljali njeno profesorsko romanco in štanco, smo v obdobju kvalifikacij še kako zavidali mulotu, za katerega smo vedeli, da se je morebiti še pred uro, dvema pretegoval ob

njenem telesu – kaj pretegoval, skoraj zagotovo jo je nategoval ... Zavisti je bilo dovolj tudi pri mojih jutranjih urah svete materinščine: prelagal je svoje dolginaste roke po šolski klopi, noge pa pod njo, ob tem pa se skušal delati, kako ga zanimajo vaje iz rabe nedoločnika. Pri vsej tej klobociji pa je šlo še za vse kaj več: zveze kolegov, ki so po leto, dve prikrivali ful kontakte s svojimi dijakinjami, da so se potem lahko poročali z njimi, so se nam zdele pravi ništrc v primerjavi s tem, kar je bilo dano tretješolcu, N. porivaču, v tem njegovem zadnjem srednješolskem letu tudi mojemu dijaku. N. se je z njim dajala dol brez ozira na dijaštvo in šolništvo. Kot da bi ji prihajalo samo takrat, ko je v prekršku.

Kot prepričani darvinisti in zavračevalci kreacionizma smo kolegico N. zaradi njenega naskakovalca, vulgo jebača, skušali napeti na naslednje modroslovno kopito: če bi stvarnik obstajal, takšnega odklona od siceršnjega reda in usklajenosti, kot je bila v njegovem stvarstvu N., v svojem urejenem delovanju ne bi omogočal in tudi ne trpel. Bog ne kocka. Torej je bila za nas, ateiste, N. le še dokaz več za božjo negacijo. Toda – ker narava pravično troši svoje darove – če da komu kje česa preveč, mu vzame na drugem koncu, tako da je manko v imenu uravnoteženosti in pravičnosti viden na prvo, zagotovo pa že na drugo žogo. Torej: kar je pridodano telesu od podplatov do lasišča, je odvzeto v glavi – slednje sicer ni na veliki zvon obešeno ali na wütenberška vrata pribito, a se slej ko prej razkrije v svoji revii.

Kolegice v zbornici so najbrž iz zavisti in ne kakšne hudobije pogosto dale vedeti, da je pamet pač trpežnejša od lepote. A ta teorija in skustvena praksa kot da pri N. ne bi držali. Vedno bolj se nam je izkazovalo, da je N. podobna nitrinu. Nekaj, česar ne bi smelo biti, da bi se obdržal naravni red, a vendarle je. Kot da bi jo imeli bogovi radi čez vse. Bolj ko smo ji skušali nastaviti kakšno past, predvsem tistemu v votlini doprsja, zakaj o onem pod njim smo lahko samo sanjali, od naših tac pa je ostalo nedotaknjeno, manj smo bili prepričani o pravičnosti v vesoljnem redu stvari. Nastavljene zanke, ki bi na svet spet vrnile red, so se vedno znova razdrasale tako, da ni bilo jasno, kdo se je ujel. Če sploh kdo.

Spopadi med nič krivo N. in zavistjo so bili neizbežni.

*

»Edini, ki ji ne bi bilo treba umreti mladi, da bi bilo njeno truplo lepo, je N.,« je kolega, ko so se mu ostanki sanj iz spalne faze REM še vedno prebujali v mednožju, neko jutro N. pokadil v zbornici.

»Me tudi ne bi navdušilo, če bi se to zgodilo,« je nerodno zastavila dialog N.

»O svojih občutjih bi po prihodu matilde težko zastavljala besede!« se je zarezel kolega, ki je z dobro mero grenkobe zastavil gornji disput z nikoli odtrganim sadežem svojih mokrih sanj.

»Poznam pa velik bonus, ki ga prinaša zgodnja smrt,« je navrgla N., medtem ko je preverjala lak na nohtih.

»No, to pa diši po modroslovnem kavlu.«

»Ali veš, kaj edino pridobi tisti, ki mlad umre?« je N. prestavila past, ki je bila namenjena njej, na sodelavčev teritorij.

»Me prav zanima, kakšna je lahko ta boniteta.«

»Kdor umre mlad, je bolj dolgo mrtev.«

Kaj naj bi storili poslušalci? Zarezgetali smo se in sanjali naprej. O N.

Takšna je bila. Ko smo že bili prepričani, da smo potrdili dokaz o lepoti in pameti, ki sta v konstantni diskrepanci, se je N. izvlekla. Pravzaprav nam je s svojo čutnostjo skalila pamet.

*

»Za to zamudo se ne bom opravičevala sama. Naj me pri ravnatelju opraviči minister za promet. Ali pa Cestno podjetje Maribor. Ali pa Lovska zveza Slovenije. Ali pa Zeleni Slovenije,« se je N. pridušala na ves glas, ko je za seboj zaprla zbornična vrata. Zamujala je za celo šolsko uro.

Kolegi smo seveda najprej opazili, da ji je dolg vrat z eno vibo ovil svilen rumen šal, oba konca pa je pustila umetelno padati čez rame na hrbet. To je bil dovoljšen razlog, da ji je moški zbornični del zamudo takoj opravičil. Je res pravi ništrc ena v razredu izgubljena navsezgodnja ura, ki se praviloma vleče kot jara kača, v primerjavi s tistim, kar nam je z vstopom v pust šolski dopoldan prinesla frfotava N. Kogelice so seveda odreagirale drugače kot čutno trda moška populacija.

»Odloči se, kdo je vendar kriv!« so zakokodakale vanjo tovarišice učiteljice..

»Ne morem. Vsi so imeli prste zraven.«

»Jaz se tudi ne bi mogla, če bi jih bilo toliko hkrati,« jo je dreznila kolegica, ki je vedela, o čem govori.

»In kaj se je dogajalo, da si za osemnajst kilometrov porabila za celo šolsko uro vožnje več

kot običajno?« je zagodrnjal kolega, ki je moral med svojo redno uro popaziti tudi na razred, ki je čakal N.

N. je sedla na svoj stol, se z njim vred zavrtela v prostor, obrnjena proti nam, pustila, da ji je široko krilce iz kot dih tanke tkanine zlezlo med za ped razkročeni stegni, ki sta se pozibavali na konicah že tako tankih visokih pet, potem je prekrizala levico čez desno, da so se ja videli rumeni opanki, predvsem pa trakovi, ki so se, kot po nerodnosti pozabljeni, ovijali in sesedali malo nad gležnji, in ... zastavila štorijo za usta odpret.

»Najbrž so včeraj popoldne, zakaj ko sem se pred tem po malici vračala iz šole domov, jih kot pribito še ni bilo, namestili nove prometne znake. Naj bo, kakor koli že, ko sem danes zjutraj nekaj pred sedmo, že tako v cajtnotu, drvela v šolo, sem opazila ob cesti znak za divjad. Dotlej ga tam ni bilo, je pa res, da smo že vaščani sami opozarjali na srnjad, ki se je prav na tistem odseku ceste vedno bolj svobodno klatila k vodi in nazaj.

Upočasnila sem in čez kakšnih sto metrov – glej, srna. Stoji v travi, ki ji sega do trebuha, tako da dobro vidim le njeno glavo in hrbet. Ne premakne se. Bremzam, blendam, še upočasnjujem, pohupam ... Nič. Žival stoji in gleda. Ne preostane mi drugega, kot da kakšnih dvajset metrov od nje obstojim. Srna je kot okamenela. Stoji in se ne premakne. Biti mora v šoku, si rečem, ali pa je gluha. Glavo ima obrnjeno proti vodi, tako da jo vidim iz profila, pravzaprav še najbolj gledam v njeno oko, ki očitno motri tudi mene. Pohupam še enkrat. Nič. Odprem okno in ji pomaham. Spet nič. Ne upam peljati naprej. Prepričana sem, da bo hudič skočil na cesto ravno takrat, ko ne bi bilo treba. In bom razbila avto. Vklolim vse štiri utripajoče smernike. Za mano obstoji prvi avto, potem še eden. Zdaj imam vsega dovolj. Poženem se iz avta in se napotim proti živali. Delam šššš, šššš, šššššššš, maham z rokami, se razjezim in zavpijem, da naj, pizda, že gre čez cesto ali pa zgine nazaj v gozd ... žival pa kot da je udomačena, sploh se me ne boji, zija vame s tistim edinim očesom in kar malo me stisne v prsni ... Lahko bi bila stekla ali kaj jaz vem kaj ... Potem sem dovolj blizu, začnem iskati kamen ali karkoli pripravnega, da bi zalučala proti njej, ko le dobro pogledam ... V travo je postavljena maketa. Rjava srna s tako živo naslikanim očesom, da še vedno ne morem z gotovostjo trditi, da je mrtva.«

»In to je to? Saj tega ne bo nihče verjel,« se je kisl nasmejala kolegica geografinja.

»Pridi zvečer v vas. V gostilno. Boš slišala iz prve roke, ko se bosta Lipijev in Lenart, ki sta z avtom obstala za mano, hvalila, kako sta me videla preganjati srno iz lesonita.«

»To se res lahko zgodi troli,« je komentirala kolegica ob meni, vendar le toliko glasno, da sem jo lahko slišal samo jaz in morebiti še kdo ob naju.

Zijal sem v lepoticško N. in vse bolj se mi je zdelo, da so njene rahlo otekle ustnice takšne, kot so, od nečesa drugega, ne od šobljenja med šššššššššš, ko je odganjala maketno srno. In da je njeno strunasto telo, ki dobesedno drhti od same čutnosti, nabito z viškom energije, ki je žarela od njenih porjavelih nog, od ram navzdol golih rok, in z njenega obraza, ki je spominjal na spokorjeno Magdaleno, ki po komaj obetanem grehu že ve, da bo morda že naslednje jutro spet nemočna obstala pred svojim telesom. Ni sama kriva, če je duh voljan, meso pa šibko. In na to smo vsi računali. Da je vse v božjih rokah, no, v rokah N.

Nisem mogel drugače in sem v še tistem odmoru, čeprav je že odzvonilo za začetek nove ure, stopil čez cesto do sosednje šole ter preveril v dnevniku 3. b T. Ni bila srna – bil je srnjak. Namreč – prvo uro je manjkal tudi njen mulo. Ti hudič, kako sem mu zavidal. In pa – z N. glavo ni nič narobe. Bila je bolj zvita, kot smo hoteli verjeti v imenu naravne selekcije ali pa božje pravičnosti, kakorkoli pač že kdo. Zagotovo pa bolj živa od nas in polna darovanega talenta za ponavljanje in utrjevanje vaj iz ohranjanja človeške vrste.

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2000,
akril in grafit, 24 x 35 cm

*

V 4. b je bila dijakinja, ki je bila na dobri poti, da postane druga N. Sicer še premlada, da bi jo to lahko obsedlo, nikakor pa ni mogoče z gotovostjo trditi, da se svojih nadstandardnih ekstremov ni zavedala že v tem predkariernem obdobju. Smo pa to prepoznali njeni profesorji in jo v zasebni rabi imenovali Bridžitka, pač po la famme fatale naše mladosti. Začuda je v svojem imenu in priimku tudi nosila začetnici dive velikih platen. Bea B.

No, tudi če je bil Bridžitki njen stas zaenkrat še čisto pišmeuhovstvo, saj ji je po naravi stvari preprosto pripadal, pa ni bilo enako z N., četudi je konkurencu doživljala nezavedno. Zato je morala, če drugega ne, dati Bridžitki tu in tam pa vendarle vedeti, da je v življenju še kaj več kot le ženske obline. In kot profesorici ji tega pač ni bilo težko storiti. Tako je v skladu z žensko naravo ohranjala svoj amazonski teritorij.

Je pa bila naša Bridžitka umetelna posebne spretnosti, ki je bila sicer daleč od klasično pojmovane kaligrafije, pa vendar – z rokopisom je zmogla popoln ponaredek pisave times new roman. In je ta tip črk uporabila pri enem izmed N. testov. V besedilu, namenjenemu ocenjevanju znanja, je bilo treba na prazna mesta vstavljati ustrezne besede: za odgovore namenjenega prostora je bilo, pač v skladu s pripravo takšne naloge, veliko več, kot bi bilo treba za tipkopis, in Bridžitka je igrala prav na to karto – rešitve je pisala v popolnem times new roman črkovnem naboru. Ko je kontrolko oddala, je bilo na prvi pogled videti, kot da bi bila naloga nerešena. Bridžitkini vpisi so bili tako rekoč neopazni. Na vrhu naloge le njeno ime in priimek s krajem in datumom, vse to seveda s pisanimi črkami, potem pa nič več – le še prazni, sicer nekoliko krajši prostori za odgovore. Torej naloga brez rešitev. Dijakinjina popolna ignoranca pač.

N. je bilo vse jasno: Bridžitka se ni pripravila. Ni znala. Pod nalogo ji je zapisala: *Takšne arogance ne bom prenašala!!!* In seveda: *nzd (I)*. Sama sebi v opomnik je potem pod nalogo v levem kotu v oklepaju še dodala: *Pogovori se! Ošabnost in predrznost!!! N.*

Ko je Bridžitka pogledala svoj test in ugotovila, da je bil namen igranja dosežen, je po razredu ustna pošta delovala vzorno. Smeh, mala zмага 4. b. Ko je Bridžitka dvignila roko, da bi zahtevala ustrezno pojanilo, jo je N. ostro zavrnila:

»S tabo se bom pogovorila na koncu ure!«

Potem je še dodala:

»Edino, kar lahko storim zate, je, da prideš na razgovor v kabinet in te tako rešim mučnega položaja pred razredom. In za to mi bodi

hvaležna.«

Vzela je pisalo in je Bridžitki v redovalnico vpisala velik cvek. Pač v duhu: velik cvek je hujši kot mali cvek.

Ko so še isto uro »zagato« razpletli, je N. prepričevala razred, da je za »prevaro« seveda vedela, svojo strogost da je vzpostavila, pravzaprav zaigrala le zato, da bi B. še pravi čas opozorila, naj se na podoben način ne skuša izpostavljati na maturitetni izpitni poli, zakaj tam ji bo ocenjevalec nalogo brez milosti ocenil slabo. On se že ne bo ukvarjal s poskusi falzificiranja pisave TNR. Zakaj bi si Bridžitka delala nepotrebne skrbi? Zrelotni izpit je vendarle vstopnica na faks in čemu si greniti najdaljše počitnice svojega življenja. Čakati ves pritožbeni čas na rezultat ... In je vztrajala pri nezadostni oceni, ki je bila po njenem vzgojni cvek. Torej malo manjši od velikega. Že čez pol leta bo B. še kako hvaležna zanj.

»Edino eno ti lahko priporočam – piši grše!« je zgodilo zašpilila N.

Razreda ni prepričala, nas v zbornici pa: dovolj je bilo, da se je N. na stolu obrnila izza svoje mize proti nam, prekrižala nogi, si s prti desnice popravila brinetni razigrani pramenček las za uho in zažgoleda:

»Hvala milostnemu bogu, še se znam igrati! A sem se komaj izvlekla iz pasti, v katero sem se dala ujeti.«

In je za trenutek z vekami prekrila svoje plave oči. Tudi te so bile osenčene z vznemirjajočo, kot dih tanko modrino.

Čemu verjeti? Kateri modri? Narojeni ali narejeni? Prirojeni ali prirejeni?

*

Profesorica N. je poučevala enega izmed uradnih jezikov iz Švice kot drugi tuj jezik v naši šoli in za marsikaterega dijaka je bil predmet nebodigatreba, nujno zlo, cokla na njihovi poti k zvezdam ... Njihov argument: ves svet govori angleško, mi pa zapravljamo čas za soseda, s katerim tako ne govorimo že od drugega krščanskega misijona, to je od bavarskega pogroma nad Slovenci naprej.

N. je skušala takšno čustveno in hkrati preračunljivo zavračanje preseči s posebej naklonjenim odnosom do predmeta in do dijakov – konec koncev je šlo za leta nebulozne predpisane permisivne vzgoje in prijazne šole. Tako je N. vse zagate oz. težke jezikovne položaje v poučevanem jeziku ponujala z metodološkim pristopom, ki je dijake trgal od apriorističnih odklonilnih sodb o, za njo, velikem in lepem jeziku. In so člene, spol pa končnice vseh sort prepisovali s table v ravno takšnih barvah, kot jih je N. zapisovala na tablo.

Na koncu šolske ure je za N. na tabli ostala cela mavrica. Vendar, za uspešno prepisovanje je bilo treba v šolo prinašati tudi barvice. Pri tej zahtevi, saj je pouk le tako lahko normalno potekal, je N. brezkompromisno vztrajala. Če že jezika ne marajo in ne znajo, naj vsaj ostane vizualen vtis, kako barvit je.

Bili so težki trenutki: za N., za dijake in za drugi jezik. Odrasli ljudje, četrtošolci, ki so nemalokrat prihajali v razred z nočnega podaljšanega bivanja, dijakinje, ki so se ob šestih še pretegovale ob svojih frajerjih ali celo lezle izpod njih oz. zaradi cajntota trgale z njih, da so bile pravi čas, ob sedmih, v šoli, so med šolsko kramo v svojih torbica kot svetinjno prilagale še etui z dvanajstimi barvicami. N. na ljubo.

Ko je bilo v četrtem letniku enemu ali eni izmed njih vsega dovolj, je proti barvnemu nasilju odprotestiral tako ostro, da je zagrozil celo s šolsko inšpekcijo. Zdaj je N. le popustila:

»No, pa odslej, ker ste maturanti, puščajte barvice doma in uporabljajte svinčnik. Jaz bom kolorirala, vi barvajte črno-belo!«

Razred je eksplodiral.

»Oprostite, črna in bela sploh nista barvi. Sploh pa, kako zapisati z belo ...?«

»Vprašajte slavista. Saj ste že slišali: z besedami slikati in še črno-belo povrhu? Če gre tam, bo šlo še pri nas. Ali pa vprašajte likovnika: črno-bela fotografija. Ste že videli belo fotografijo? Vprašajte fizika: v beli je cela mavrica. Razložite. Kako lahko tam vse štima, pri nas pa ne? Einstein je vsako matematično rešitev sprejel šele takrat, ko jo je potrdil v praksi.«

Ko mi je N. povedala, kako je spravila razred v kozji rog, sem ji lahko samo gratuliral.

Tega seveda nisem mogel ponoviti, ko mi je prinesla v vpogled kontrolno nalogo maturantke, sicer odličnjakinje, ki je znameniti tip testa s prazinami za vpis odgovorov, rešila v tehniki črno-belo. N. jo je imela na sumu, da je nevednost skrila za belo. Znanje je največkrat nevidno, temu se ni dalo oporekati. Tako pač je v praksi.

Dijakinja je seveda predvidela, kaj se bo zgodilo. Ko bo prof. N. vrnila naloge, bo želela, da ustno potrdi svoje znanje z branjem nevidnih, belih odgovorov. In se je pripravila ter odžebala svoje bele nevidne vpise za oceno odlično. Brala je tudi bela mesta, ki jih N. ni mogla dekodirati, dijakinja pa jih je zmogla brez težav.

»V redovalnico sem ji ob cvek napisala petico. Prvega s črno, odlično z belo barvo. Dokazala sem, da črno-belo vpisovanje obstaja. Razred se je lahko prepričal, da nisem govorila neumnosti. Črno-belo barvanje in pisanje vzdržita,« je komentirala dogodek N.

In ni pozabila preložiti nog, si popraviti las in zapreti vek. Bile so črno osenčene. Bolje ne bi mogla dopolniti lahke bele poletne oblekice s prozornimi ozkimi naramnicami, ki ji je bila obešena na njene gole porjavele rame. In modrc? O njem nismo razmišljali. V mislih smo gledali tisto, kar bi se skrivalo v njegovih košaricah, če bi ga nosila.

*

Učenje tujega jezika ni samo trpanje besednega zaklada v pomnilnik, skladanje stavčnih struktur ter razvozlanje fraz, ampak tudi seznanjanje s kulturno barvitostjo nasploh. Zato so še kako uporabne tudi uglasbitve, čeprav se morebiti zdi, da je obremenjevanje spomina s tonskimi poteki besedila le upočasnjevanje pomnjenja. Pa temu ni tako: zapomnjene pete pesmi ne more izbrisati noben čas. Ob tem pa vemo, da obstaja toliko besed, ki so se za vedno izgubile, čeprav se je zdelo, da so ne samo varno naložene, ampak dobesedno privarjene v trdem disku, imenovanem HD memorium.

N. je torej prisegala na gornjo uglasbeno formulo. Ničkolikokrat je potegnila iskano besedo iz pétega arzenala, čeprav je natančno vedela, da jo ima naloženo tudi v svojem klasičnem spominskem dikcionarju, a je po njem vse pogosteje

zaman obračala strani. Zato se ji učenje pesmi, torej besed, z njimi povezanih melodij in posredno še prepoznavanje nacionalnega melosa nikoli ni zdelo izgubljanje časa. Nasprotno – govorcu in pevcu v drugem jeziku bi ta kombinacija lahko samo še bolj na stežaj odpirala vrata družabnosti.

Tako je maturantom prinesla k uri tudi zgoščenko Nur manchmal schiebt der Vorbang der Pupille in razrednemu tonskemu tehniku naročila, naj pripravi za predvajanje na plejerju pesem številka 7.

»Kakšen pa je naslov?«

»Der Panther.«

»Oprostite, toda na tem CD ima pesem številka sedem naslov Jeg ser pa den hvide himmel.«

»Potem sem pa kaj pobrkljala in je pod drugo številko.«

Matic se je lotil branja. Po mučnem prebijanju skozi naslove je ugotavljal:

»Pesmi Der Panther na tem ploščku ni! Pod nobeno številko.«

»Kako ni? Še prejšnji teden sem si jo doma zavrnela!«

»Preverite še sami, če ne verjamete.«

»Ja, obrni zgoščenko! Če je ni na A, je pa na B strani!«

Razred je planil v smeh. Zdaj so bili za svojo tujejezično brineto dokončno prepričani, da je v bistvu naravna blondinka.

N. jim ni razlagala, da je uporabila dikcijo iz časov vinilk ter A in B strani.

Nobenega disputa o dogodenem. V roke je vzela škatlo za dve zgoščenci, jo odprla in iz nje potegnila disk 2 ter ga podržala pred razredom kot dvignjen prst najvišjega.

»Rainer Maria Rilke: Der Panther. Pesem številka 7. Stran B.«

Dogodek je sprožil rojstvo šolskega argoja. Babajščina.

Bainer Baria Bilke: Ber Banther. Besem btevilka bedem. Btran BB.

Zgodil se je vstop v moderno zgod(b)ovino.

Letos N. odhaja v pokoj, pa izgleda tako, da bi neobveščeni verjel, kako odhaja pri tridesetih v drugem mesecu v bolniško zaradi rizične nosečnosti. Jo bom kar malo pogrešal, zakaj za moje oči je podoba dekleta v N. vznemirljivejša kot vse one, ki se na izstop iz deklišтва šele pripravljajo.

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2005,
akril in grafit, 24 x 35 cm

Bataljon duhovitih

Anarhistična novela

Človeštvo se deli na idiote & lopove

Tudi zaradi tega sem moral v kasarno.

Primož je prvi začel. Srati.

Ostrižen na balin se je pojavil že po dveh tednih. Ali: šele dva tedna je bil v vojski, pa si je že privoščil.

Kasneje bi postal glasbeni urednik. Odkril bi kak talent ...

Podporočnik je popizdil. Tri nedelje zabrane izlaza!

V naši vojski se je govorilo več jezikov. In vsak izmed njih je imel še dialekt. Pa žargon. Sleng. Slišal si: kul jebenti mater kr neki pizda jebaču ti strinu oštja čivša nona pes ti brado lizal jeboti pasmater ... en je bil bolj duhovit od drugega, ne vem pa, če smo si to prizadevali. Biti duhoviti. V kazenskem bataljonu.

Že priti v naš bataljon je pomenilo: bil je preveč duhovit!

Dejansko bi se moral kazenski bataljon imenovati bataljon duhovitih. A potem že ne bi bil več kazenski. Kot da bi vse duhovite v deželi polovili & kaznovali, potem ko so jih zbrali na enem mestu. Lažje se kontrolira. Duhovite pod kontrolo!

V resnici smo bili v bataljonu sami takozvani izmečki. To je - poluradno. Nobenemu od nas ni padlo na pamet, da bi bil ponosen, ker nosi uniformo. Takih med nami ni. Če bi bili, ne bi bili dolgo.

Jaz -Alojz Tepih - priznam, da ... da ... kako se naj izrazim, da bi povedal, zakaj sem v uniformi vojaka v nekem tam bataljonu v nekem tam kraju pod neko tam komando ... najboljšje je reči: nič, enostavno sem se znašel tu kjer sem. Nihče me nič ni vprašal - kaj bi me: gre za domovino, pubec! Ne vidiš? Ne kopčaš?

Te in take abote se pri nas ne izgovarjajo. Ne moreš se z nami pogovarjati o tem, kako je treba braniti domovino, vsekakor ne tako, da greš enega, ki ga ne poznaš, ustreliti - o tem imamo mi vsi precej drugačna stališča. Smo duhoviti.

To se je videlo tudi Primožu, ko se je zjutraj prikazal na zajtrku ostrižen do lobanje.

- Ko si boš nataknil še šlem, sem mu rekel jaz, boš čisto tak kot kak švab na fronti. Fric ... Klical te bom Klaus.

- Ti kar kliči. Sira ne boš? Daj!

- Najebal boš, se je oglasil Rene.

Viktor za isto mizo pa se je samo režal. In zraven žvečil.

Smotra je bila ob sedmih. Izraza v svojem jeziku za smotro še nisem uspel najti, najbližje, a sploh ne čisto točno je: pregled! Če je tisto pregled. Čas smotre pomeni, da stojiš v vrsti na nekem dvorišču, največkrat v kasarni, stojiš mirno in čakaš. Potem te pridejo pogledat, preštet, preverit, če si ti res ti in ne kdo drug, biti moraš podšiššan, obrit, z vsemi gumbi, z iglo in sukancem opremljen - od velikega proti malemu stojiš, včasih tudi obratno (večina ne ve, da je Jezus izjavil: prvi bojo zadnji in zadnji bojo prvi), gledaš predse in si svoje misliš. Svoje misliš? Sploh ne! Kar misli si ...

Ne smeš si misliti svojega.

V vojski obstaja še iz časov pravih bojevnikov, ki družijo vse junake & junake sveta: ne moreš si misliti, kar hočeš. Točno se ve, kaj se hoče. In kaj se noče ...

Primož - od zdaj ga bom klical Klaus - si je svoje mislil, ko je sedel pri frizerju na stolu & mu je brivski aparat brzel po lobanji.

- Če sem že oborožen suženj, naj tudi izgledam tako. Še moderno bo kmalu.

Moderno je res postalo. A takrat še ni bilo! Podporočnik je, kot rečeno, popizdil! Klaus je dobil cel mesec prepovedi izhoda.

Ko smo šli na strelske vaje & si je potem nataknil na glavo tisto čelado ali šlem, je res izgledal kot sem napovedal: živ švaba! S tistimi modrimi očmi. In malo okrogel.

Klaus & Alojz - torej midva, s svojimi anarho težnjami - tandem, da se smeješ - nisva odstopala od ostalih duhovitih. Bilo nas je tu kopica velikih & malih lopovov, odvetnik (zapit seve, pri svojih šestindvajsetih) Ištvan, doma blizu madžarske meje, ki je izjavil: kad imam, imam - a kad nemam, opet imam.

Čudovito, sem komentiral jaz. Kako ti uspe?

Pozabil, da je odvetnik ... potem je bil tu mehanik Čiro, ki je delal na črno. Pa arhitekt, pa pesnik, pa tapetnik - mojster svoje obrti ... režiser, bobnar, dimnikar ... tudi pevec skupine Divlje jagode! No, temu je uspelo spizditi iz naše-ga bataljona že po treh tednih. Da je pomotoma tukaj, so rekli & se je šušljalo, nihče še pa danes ne ve točno, kaj se je takrat dogajalo & potem zgodilo. Govorilo se je tudi o boleznih. Jaz sem pri njem opazil samo bledico. (Povedal mi je

neki dan, da prej nikdar ni bil bled, zdaj pa ... ostrigli so ga & oblekli v uniformo ...) Bil je res čuden: namesto da bi zdaj od sramu zardel & zardeval, postane tip - bled! S frizuro iz civila, kot jo je nekoč imel Ken Hensley, ko je prepeval: she came to me one morning, one lonely Sunday morning ... sploh ni zgedal slabo - narobe: pravi človek, se temu reče & poln vizij ... zdaj pa, zdaj pa ... ima na glavi tri centimetre ostankov one grive & izgleda milo rečeno skoraj grdo, malo bebavo, za ene ponižujoče obdelan (zanj tudi menda).

Z dolgimi lasmi se bojda ne moreš tepsti ... Kaj še!

Poglej Samsona! Brez Delile.

Skratka: pevec jo je popihal po devetnajstih dneh. Ni imel pravega daru za rokovanje s puško. Hrabro, dečki, nam ni rekel, ko se je poslavljajal - tako nor pa spet ni bil. In takih slovesov ne pričakuješ v bataljonu, kot je naš. S pevcem v resnici ni bilo nič narobe. Bledico mu je vdihnili melanholija, malo bolj bled bi bil, pa bi potegnil na zeleno. V resnici ga tudi ni rešila bledica nego veze & poznanstva.

ViP, kot se je reklo. V angleščini pomeni prav to: very important person - ViP. Hudiča! Ne poznam take. Poznam samo nepomembne. V stilu - povej s kom se družiš, pa ti povem, kdo si! Sem nepomemben. Alojz Tepih. A. T.

Pili smo, kar smo dobili. Dobili pa tisto, kar smo želeli & hoteli.

Klekovača lozovača pivo vino rakija ... le z vodo nismo imeli opravka. V dobrem mesecu smo postali tako odporni na alkohol, da je kazalo na bankrot. Tu zdaj nastopi dilema, kako dalje. Ker dalje je treba.

Duhoviti smo bili, zato smo začeli mešati: pivo-loza, pivo-kleka, pivo-šnops, šnops-vino, šnops-pivo - o tistem pivu ne morem izreči ene dobre besede. Čez mesec dni smo dodali za boljše kombiniranje še tablete! Apaurin zakon. Pa haldol, pa ... se je našlo ... večina od nas ni hotela preživeti dneva trezna.

A se je dogajalo. Takim kot sem jaz, poredko. Tako & tako smo bili na kupu sami mangupi. Trikov smo se učili drug od drugega. Mlajši od starejših, generacija generacija. Iščemo najcenejše alternative & zjutraj se zbudimo z eno mislijo: napiti se! Ne preživeti dneva trezen ... mislim, da sem od tistih 427 dni v vojski preživel dan brez kaplje alkohola kakih osem do desetkrat, na pamet govorim. Ampak: Istvan ni imel takega dneva. Včasih je vseeno izgledal trezen. A on je odvetnik. Mora skriti pijanost pred klienti.

Odvetnik je & vsi lažje razumemo ono uganoko: ko imam imam, ko pa nimam zopet imam. Najinega traktata o pički s popolnim vonjem

nihče od naju ni zabeležil, niti posnel & ker sva bila takrat sama, danes nihče ničesar ne ve o pički! Najmanj se ženska. Večini se niti ne sanja, kdaj jim najbolj & najboljše diši. Tisto spolovilo. Slutim, da tu tiči razlog, da se sodobne babnice rešijo iz tega dreka z begom v kariero, religijo, v gore, društva ...

Z Istvanom sva seve naredila nepopravljivo napako - svojega eseja o pičkinem vonju nisva dokumentirala niti distribuirala v javnost. Ogorčenje bi sledilo. Vem.

Če bi pa s tem tudi kaj rešila, tega pa ne vem.

Dejansko ženska nima pojma o vonju svojega spolovila.

En dan mi je dvignilo pokrov. Ne naenkrat.

Kuhalo se je dneve tedne mesece - kuhalo se je, da sem hotel imeti možgane razkuhane. Spremenili se bodo v žolco, če nekaj ne storim, se spomnim.

Bil je tak dan za fuke špilat. Preden sem preskočil ograjo & se zasedral v beznici 500 metrov nižje od kasarne - kamor nihče od oficirjev ne hodi -, naletim na Areno! En jo je moral čitati, pa jo je pustil ...

Arena! Hej! Areno izdajajo! Bila je prava Arena.

V tisti številki sem izvedel dve pomembni stvari. Gladni Franz je trenutno najbolj vroča & ena najperspektivnejših skupin pri nas. Bijelo dugme niso več igrali, zato nisem imel pripomb sam pri sebi. Namesto tega - pozorno pogledam sliko ansambla. Ja, pa je on! Pevec je še vedno isti. Pisalo je spodaj ...

Dva meseca sva študirala skupaj na oddelku za angleščino & do danes sem mislil, da ima probleme s poslušom! On pa ... pri najbolj perspektivnem bendu!

Motiti se je človeško. Nisem jezen. Pa saj sploh ni slab. Metalno ga je tako & tako vedno. V prenesenem.

Prav nič pa ni bilo v prenesenem novica: Lennon je kadil gaullois! Benti, kake cigarete pa so to? Motiti se je človeško, malo ali pa nič vedeti, pa - še bolj človeško. Opazil sem, da je bil intervju z Yoko Ono dolg dve & pol strani. Fajn.

Preštel sem denar & torej je moral biti. A ne 13., sicer se ne bi končal, kot se je. Imel sem za pivo & nekaj cigaret. Komaj kaj cvenka ...

Do beznice mi je uspelo priti v desetih minutah.

Vrgel Areno na mizo, cigarete tudi, pokazal natakarcici palec, uperjen proti ustom: pivo prosim. Nisem ga še dobil, ko pride do mize tip v civilu.

Kako je izgledal, me ne vprašat. Zame zdaj izgledajo vsi civilni enako.

Vsi imajo eno te isto lastnost: niso v uniformi. Nisem opazil njega, pač pa tisto, kar je nosil pod pazduho! Resnično vama povem, brat & sestra: videl sem nekaj nenavadnega. Povrhu še neverjetnega! Tip je nosil s sabo celo neodprto šteko (šteko – štekaš?) cigaret – Gaullois!

Ne da se opisati mojega presenečenja & čudenja, le Jodie Foster me premaga v tem – v onem filmu ... prav vidim? Gaullois!?

Bil sem tako navdušen, da se je nalezal razpoloženja še civilist (potem sva spila vsak štiri ali pet piv), potegnil je stol, vrgel na mizo onih 200 cigaret & prisedel.

Mogu, vojniče?

Svakako!

Ampak gaullois ... kako sem kaj izgledal ... nisem našel premočrtne niti, da bi se je oklenil & se začel normalno obnašati. Menda je tudi tipu v civilu kanilo: gledal je vrstice v reviji, ki sem mu jih kazal & zraven razlagal – končalo se je tako, da je model zavpil proti šanku: daj, donesi, Dunja, pivo za mene i vojnika!

Nato je model (še imena nisem vedel, še danes ga ne vem ...) potisnil predme celo šteko & rekel: evo ti cigare. Evo ti tvoj gaullois!

In preden sem spet prišel k sebi, je Dragan – mislim, da je bil Dragan – odprl famozno šteko & vzal ven en zavojček.

Ovu ču ja, a drugo ... uzimaj!

Pustil mi je devet škatel cigaret & drobiž od 10 jurjev.

Bilo je nekaj čez šest tisočakov. Jaz pa že štiri pet pivov v riti.

I ja sam volio Bitlse, je bilo zadnje kar je dejal, ko je šel.

Dan za zapomnit.

Nikoli več se mi ni primerilo kaj podobnega. Drugačnega pa.

Pripetilo se mi je še čudovitih posrečenih & še bolj posrečenih naključij, kot je bilo ono z jajci, na primer: pred filmom sem začutil lakoto. Imel jajca, a ne kruha. Kaj torej? Kuhajmo! Skuhal & pojedel sem ona tri jajca, potem pa zagnal film na dvd-ju. R. de Niro nenadoma že v drugi sceni filma (Srce angela) v restavraciji pogoltno tri trdo kuhana jajca! Tri! Kakor malo prej jaz.

Sicer kuhana jajca jem zelo poredko. Za veliko noč in ... še enkrat potem, nato pa ... je znova velika noč! Vsako leto! Zanimivo ...

Ištvan je bil prvi, ki sem mu povedal za dogodek v beznici.

Prvi. Ne pa edini. Ki mi ni verjel.

Nihče mi ni verjel ... Bi jaz drugemu?

Enemu takemu, ki je, kot sem sam? Anarhistično dadaistično usmerjen mangup?!

Če ne bi (tistega) doživel, še sam (sebi) ne bi

verjel.

Nejevernemu Tomažu Ištvanu sem dal eno škatlo. Da mi je potem verjel.

Drugim pa ne. Klaus tako ne kadi ...

Krasna si bistra hči planin
brdka v prirodni si lepoti
ko ti prozornih globočin
nevihte temne srd ne zmoti.

Tega ne bi mogel recitirati. Bi vsi znoreli. Vse bi razumeli, zato bi znoreli. Govoril bi jim na način, da bi vsakdo razumel župnika Simona. Malega gregorja ...

Že tako so nas oficirji gledali po strani, Slovence. Sumljivo. Že jezni.

Slovenci se grupišu! Janezi!

Ja pizdo – kaj je pa to takega! Samo napili smo se ga parkrat skupaj.

Bil sem enako pijan, kot če bi pil z Makedoncem ali Bosancem ali Srbom ... Hrvate pustimo ... isti šmorn. Če piješ, piješ & te boli ku..., če govori kdo šiptarsko ali indijsko. Če piješ, piješ – če se pa tepeš, se tepeš. Lahko si tudi tepen.

Kot pri pitju – pijan.

In nič drugače ne boli, če te nalomi Črnogorec ali Slovenec. Pohorc, recimo. Nič bolj tuje ali bolj znano. Če te vse boli, pomeni, da so te dobro premikastili. To je vse. (Pohorci imamo metode. Avtohtone. Če je treba, koga tudi pokrijemo s klaftro – 4 kubični metri – drv. Najboljše sveža bukev. Velja tudi hrast.)

Tega ne pozabiš (zlepa) ...

Kako mehko vpliva srbohrvaščina – to je mix dveh jezikov dveh narodov, ki se ne marata! Govorita pa skoraj enako. Ali enako.

Srb reče: jedi govno, Hrvat pa: jedi govno.

Oboje pomeni vabilo k uživanju dreka.

Čez celo glavno mesto sem brenkal na kamionu & se zraven živalsko drl, ker je to zahtevalo besedilo. Peljali smo se na poligon, imel sem mačka, sonce je začelo žgati, Klaus, ki je imel šnops, pa v drugem kamionu!

Poludeču! Pooluudeču! Nek me ostave sad na miru svi ...

Vsi so slišali, da bom znorel, a prebivalcem se je jebalo. Le ozrl se je za nami tu pa tam kateri. Ravno tako so bile nonšalantne uniforme okoli mene. Vendar je oficirju v prvem vozilu končno prekipelo. Ukazal je ustaviti kolono – skoraj sredi mesta, prišel je mimo kakih desetih tovornjakov do našega, ki je bil prav na repu & se pojavil pred mano. Razdražen je.

– Što, vojniče! Što se dešava! Jesi li mangup?

– Pjevam, družje podporučniče.

– Pjevaš, jeli? A zašto se meni čini, da se preseravaš?

- Ne znam.
- A što to pjevaš?
- Olivera Mandića. Poludeću. Hit!
- E, a možeš ti to pjevati malo tiše?
- Teško ali probaću.

Popestril sem jim dan.

Popestril dan prebivalcem glavnega mesta, ki jih čuvamo mi – strumni vojaki ... TV ekipe ni bilo, pa kaj – itak zamudijo, kar je najbolj priščno. Spontano. In pristno ... Kameradi okrog mene so spali, nobenega treznega med nami. Potem sem res malo tiše pel ali: bolj tiho sem se drl tisto. Poludeću ...

Zbudi se lahko Halilović, pa on znori!

Če bi pel v slovenskem jeziku: znorel bom, bi me kar s tovarnjaka potegnile bele halje & odpeljale. Tako pa je bila samo pesem. Lahko bi pa pristal pri psihiatru.

Pri onem, ki pozna pol Dravograda & s tem vse norce! In bi me presenetil: poznaješ ti Vinkota Holca? Ja, zakaj? E, on je iz istoga grada kao ti, i on se pravio lud ... njega sam pustio, e ... tebe neću.

Vinko je bil vsekakor res nor. Jaz pa še bolj ...

Ampak – da oni psihiater res ne pozna pol Slovenije!?

Pa kako sem plaval! Vsega se spomni človek, ko takole sloni ob zidu s puško v roki, v pavzi

med obstreljevanjem. Boj navadno poteka v valovih. Razen če je prvi tako močan, da vse odnese & ubije. Pride toča krogel & gre. Pri tem kdo pade ...

Ko sediš takole & tvoj sodrug brez življenja leži nekaj metrov proč – oni, ki ti je prej še prižgal cigareto ...

Ob prvi priliki, ko neha pokati, se spomniš nanj, prej ni časa, ne veš, če te boli ali peče ali stiska, razpadaš ali pa si še celota? ...

Takoj se spomniš najbolj intimnih stvari o njem, ki ti jih je zaupal, ker nekomu se zupaš – ker se moraš. To je res. Ne moreš kar tako umreti ... bili smo mangupi, ki s(m)o padali en za drugim – če je bilo to padanje tudi junaško, bojo povedali drugi – pometala je Matilda, da se je kadilo – pokalo tudi, seveda ... preživeli smo lepe trenutke skupaj, to pa lahko rečem. Ja. Kot tisti dan, ko sem plaval.

Skočil v sotočje dveh rek – oblečen kot civil, v trenerko – komaj sem se rešil. Prilezel ven. Dobil dve krepki klofuti od Klausea. Pa še enkrat v vodo!

Takrat pa sem res skoraj utonil.

Popil sem tiste reke, v katero se steka vsa kanalizacija tega sve... mesta: pil sem balkanski drek & scalnico, goltal raztopino, kot bi šlo za stavo, raztopino balkanskega sekreta ... okusa nisem čutil. Pod vodo sem imel resnejše opravke, kot je degustacija ... Kaj se je zgodilo?

V parku sem dve uri pred tem sedel & popil štiri male stekleničke – stekleničice, sedel na klopi & zaspal. Potem sem prišel na barko do kameradov. In kar skočil. Drugo potapljanje je bilo resna bitka za življenje.

Lozovača v riti, trenerka na meni – težko je plavati v takem. In tok je bil močan. Eni ateisti v uniformi so se križali. Ali pa mahali? Nihče pa skočil. Od veselja, da sem se ponovno rodil, smo se – napili. Potem so kolegi najeli taksi & me inkognito spravili v kasarno pri drugem vhodu. Vse to vem iz pripovedovanja.

Nazadnje sem se boril z vodo. In sekretom. Pitje piva potem pa je že izven dosega mojega spomina. Ravno prej je zadelo Binča. Ravno njega!

Kaj hudiča sploh tak perspektiven arhitekt počne v neki zakotni vasi sredi pravoslavnih & muslimanov!

Ena od scen v vojski nastane, ko se v istem vodu srečata dva Šiptarja. Kaj so sploh Šiptarji počeli med nami? Bratski narod? Boš ja! V hecu mu rečeš jebenti mater, pa te jutri zakolje. Hvala, bračo!

Ena bela kapica ima eno vero, druga bela kapica pa drugo. Kaj si dva taka povesta med

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2000,
akril in grafit, 24 x 35 cm

sabo v prepiru, nihče ne ve. Tuj jezik ... pojma nima človek.

Na koncu sta izgovarjala krajše stavke, nazadnje samo še posamezne besede – menda so morale biti kletvice, glede na oba slaščičarska ksilhta ... končalo se je skratka tako: ena bela kapica je potem do kraja vojaškega roka spala kar v kuhinji. Tja si je prenesel modrace. In se vsak večer skrbno zaklenil.

Med sabo se hočejo ... res zanimiv narod.

Ne vidim razloga, da bi čutil simpatijo do ksilhta pod šlemom, enakim mojemu, ki me hoče ubiti. Ni bilo več važno, kaj je vzrok, da streljamo en na drugega – bolj je šlo za to, da streljamo. Že prej so mi bili odvrtni nekateri frisi v kasarni, zdaj ko me hočejo ubiti, pa so še bolj grozni. Če sem prav štel, sem jih pihnil osem ali devet.

Čisti užitek.

Kar zavrti se ti ob zavesti, da ti nihče nič ne more, za to se spleča bit soldat! Ko ti ne morejo vzeti nič, razen življenja, pa še to ni zagotovo ...

Ti pa tolčeš po njih & jih luknjaš s krogliami iz kovine.

Načrt višjih se je potem izjalovil.

Po bitki, torej ko sem padel v kontejner, so nekateri vaščani že oživeli & začeli prihajati k sebi, ne vedoč seveda, kaj se dogaja, oziroma se je zgodilo. Življenje je začelo teči dalje, pokati je nehala, peščica uniform, ki so preživele, si je dajala opravka z ranjenci & klici na pomoč ... pozabili so čisto, da morajo natovariti tista tru... telesa. Teh ni bilo več, pač je zdaj petsto vaščanov kot mesečnih hodilo naokrog v vsem tem dogajanju & humbugu. Nekaj se je moralo zgoditi ...

Hitro se je nehala govoriti – o tem.

Ja sam došao, da vas nešto naučim. Jesi li čuo?

Jesam.

Čuo si ti moj kurac!

Veš, kaj spoštujem pri človeku?

?

Če tisto, kar opravlja, opravi dobro.

Ni razumel.

Ne bi ti počeo za promenu da mene vičeš?

Pogleda sta se srečala.

Morda bi desetarja bolj resno jemal, če se ne bi pisal – Zec!

Bil je majhen ... recimo temu: zelo majhen. V resnici je bil nizek. V vseh ozirih. Njegov moto – uživaj čim večkrat & čim pogosteje – ne bi bil moteč, to je tudi naš moto. A Zec bi užival na račun drugega. Čudna uživancija. Za desetarja Zeca je bilo čiščenje, katerokoli čiščenje, poni-

žanje, pod nivojem, sramota (ščurek s činom ni hotel nič slišati, da živimo v dreku) – lopate pa tako & tako ni znal prijeti.

V drugem bataljonu je bilo bujenje drugačno kot v našem.

Bili smo duhoviti & imeli smo manj sprane možgane. Dežurni pride do nas – med speče smrčče & sanjajoče – tiho mirno lagodno, kot bi vila prihajala iz gozda. Eni od nas, odvisno, koliko smo dan prej spili, že bedijo, eni se s slutnjo, da se bliža ura vstajanja, počasi prebujajo & ko se vrača desetar proti izhodu spalnice, končno prižge luč & oznani z naravnim glasom: vstajanje. Najde se kdo, ki se še mu tega ne ljubi reči. Tak prižge luč & gre.

V drugem bataljonu je povsem drugače. Kot bi služil v drugi vojski.

Pet pred šesto pridrvi ves skažen od dežurstva desetar pred spalnico, se nepremično ustopi pred vrati, gleda pet minut na uro, nato pa točno ob šest nula nula začne razgrajati: plane v spalnico kot utelešena prikazen, na mah prižge vse možne luči – zraven pa kriči kot bi ga iz kože deval: ustaj! Ustaj vojsko! Ustaj!

Medtem kroži med vojaki & išče grešnike, ki jim ni uspelo v petih sekundah, toliko traja, da se infiltrira mednje, skočiti s postelje & vzravnano stati poleg nje!

– Jaz, Alojz, sem čutil razliko med enim & drugim vstajanjem. Vi pa ne! Dva meseca sem bival pri njih ... vem, o čem govorim.

Poslušali so odprtih ust. Recimo pesnik. In arhitekt. Tudi odvetnik z ogrske, ki vedno ima, je poslušal. In si svoje mislil.

– Tam se počutiš kot ... kot ... zadnja nula daleč za decimalko, pa pridem sem ...

Pesnik reče igrano zamaknjeno kot vaški dramski igralec:

– Se počutiš kot enica pred mnogimi ničlami, z decimalko daleč zadaj? Samo milijon nas je, milijon umirajočih ...

– Ne vem, če ravno razumem vajino primerjavo, se je vmešal arhitekt Binč.

– Ko razumem, razumem. Ko ne razumem, zopet razumem. Takrat še bolj. Kaj je tu nejasnega?

– Tu ni treba nič razumet, dovolj je, da se zjutraj zbudim kot se zbuja človek ... ustaj vojsko ti potem cel dan piska v glavi. In tisti gnevni nečloveški glas!

– Srečo imaš, da si pri nas.

Res sem imel srečo.

Sreča je opoteča. Namesto tega, da sem nehala začenjati dan z ustajvojsko, sem srečal pri jutranji telovadbi starega vodnika – psihopata v vseh ozirih.

Vrh tega je bil amaterski športnik. Vrh tega,

da – je v vojski. V uniformi. Vedno v formi. Vedno zgled. Idol. Ideal! Idiota. Ušesa je imel kot ... vsega se ne da opisati – tega mnenja sem že dolgo – in tisto, tista ušesa – so takšna! Izgledal je z njimi, kot samo on lahko izgleda. Bila so seveda nenaturno velika! A to je bila njih najmanjša hiba. Z glavo vred je bilo to ... Kaj bi bilo – kar je bilo? Ne ve se kaj, kasneje ko je nastal film – posneli so ET vesoljčka, se je pojavila asociacija & z njo vred ksiht starega vodnika. Prve klase. A sploh ni bil star. In nehajmo žaliti.

Res prvorazredna pojava. Za prvi razred. A prevelik. Požre ti ves kisik v prostoru. Razen da je bil gibčen dokaj hiter skoraj spreten predvsem pa vztrajen, pa tumasto gumijast pri svojih vajah & teku, je bil – tog! Na duhu ...

Življenje zanj izven kasarne ni obstajalo. Koj ko je bil na drugi strani žice, se je vrgel v plane, snoval & se pripravljaj na službo za drugi dan. Ne vem, kaj je naredil drugače kot eno leto prej.

Kot pisanje učiteljskih priprav! Butlji.

Vsega torej ne moreš imeti. Normalnega zburjanja, hkrati pa pričakovati, da boš jutraj samo malo razmihal ude v majici pri minusu zunaj & pretekel kak kilometer, da se zagreješ ... namesto tega pa do pasu gol majmun pri minus petnajst leta kilometre okrog kasarne, baba pa se mu tačas doma kurba ..., če je pametna. Kdo pa bo čakal takega idiota, ki se pusti vtakniti v uniformo!

Anita! Ja, Anita! Kolikokrat ti moram povedati, da nisem hotel! Nisem sam ...

Anita ne poslušaj.

Menda še danes misli, da nikoli ne bi oblekel uniforme, če bi imel malo večja jajca. Hja, na zahodu & še kje pa ravno z uniformo dokazujejo, da imajo jajca kot biki & so tako tudi pametni ... venomer bi branili (s svojimi velikimi jajci)!

Pri meni ta niso igrala vloge. Vtaknili so me kot ostržka – kakršnega so me naredili – v JLA! A tudi najboljšemu mizarju – biomizarju – se ne posreči vsak ostržek. Kak od njih hoče peti, drug graditi, en slikati, drug brati, en živeti, drug – se zabavati.

Ja, to je zločin človeka – po Bakuninu:

zminimalizira svojo krivdo pri vsej komediji na najmanjšo možno vlogo.

Potem s(m)o vsi krivi.

Z odvetnikom se ni dalo pogovarjati o vstajanju & telovadbi, niti o hrani se ni govorilo, ne o bromu v čaju, nič ... z njim se preprosto ni dalo nič pomeniti. Samo pivo fuk nogomet glasba film pičke (no, fuk sem že rekel), pa zopet pir, ponovno babe, na koncu pa: končno esej o idealni pički! Traktat o pičkinem vonju!

– Če je umita, ni nič! reče & popije požirek.

– Sploh se nisi zmotil, mu odvrnem. Tudi jaz

pijem.

– Če je usrana & poscana, spet ne velja ...

(Seveda je govoril v svojem jeziku: v banatski mešanici južne madžarščine & vojvodinske srbsčine. A pički se reče pička v skoraj vseh slovenskih jezikih, še na Balkanu ...)

Jaz kimam, ker oba veva, da je res. Tu se ni dalo kaj storiti. Oba sva vedela, o čem govoriva. V temeljnih vprašanjih & odgovorih nanje se ne razlikujeva. Sva skladna. Še enako pivo pijeja. In kadim jaz (na straži) & kadi on (na požarstvu).

In sva nedisciplinirana.

Ko enkrat čistiš sekret, še gre. Ko ga čistiš desetkrat & spet desetkrat za več sto usranih riti raznih narodnosti, včasih dobiš občutek, da je tvoje dostojanstvo v nevarnosti. Te en zajebava ... A ne smeš biti tak tip človeka. Pri tej stvari ...

Jaz & Ištvan – Alojz & Ištvan se nista pogovarjala o dostojanstvu – to je samo beseda – v situaciji, v kateri sta se znašla. Okoliščine so ju prisilile, da sta se pogovarjala o pički. O idealni pički. Take ni – ali pa so vse.

– Ni važno, na katerem željniku zraste glava, važno je, da najdeš tisti željnik.

– Drugače si brez glave, je razumel Ištvan.

– Tako nekako ... recimo, da me občutek ne vara – ampak samo na občutke se lahko opiram – najbolj diši pička od šest do osemnajst ur po umivanju!

Ištvan se je nevede obliznil. Tudi mene je prizadelo. Preden je soldat spet kaj rekel, sva oba izpraznila vsak svojo steklenico do dna. Izza hrbta je brez besed potegnil dve novi – polni! Med odpiranjem druge reče:

– Preciziraj! To je ohlapno, šest ur ni osemnajst. Vmes je dvanajst ...

– Ja, sem vzkliknil, ko sem začutil rešitev, dvanajst! Zlata sredina med 6 in 18. Točno dvanajst ur, če je ženska normalna, mora biti neumita, če hočemo resnično idealni vonj! Popolnost!

– Popolnost? vpraša Ištvan.

– Karkoli je že to ...

Potem sva samo še pila.

Vstajanje & telovadba, disciplinirano valjanje po blatu & prahu, kopanje rogov – vse to še neka ko prenašaš kot v slabem filmu pač;

Veš, da bo prihodnost prinesla po 14 mesecih svobodo, ki jo boš zdaj, ko si odslužil tisto, kar si moral, znal bolj ceniti & spoštovati & se zanjo, če bo treba, tudi častno bojeva..., ej, čakaj malo – to zadnje bomo še premislili. Najprej: jaz sem še tu. V uniformi. Svoboda je daljna luč. Pri luči pa nikdar ne veš, kdaj bo ugasnila. Niti večna luč ni večna. Torej je ni. Večne luči. Izmyslili so si jo bedaki, da bi naredili iz drugih še večje, kot so sami.

Sam sem na straži, pa razmišljam. Neke sorte luksus. S tistim šnopsom ...

Glej, si rečem: ogenj miru prihaja iz Betlehema!

Iz kraja, v katerem se, odkar stoji, venomer prekljajo & bodejo & koljejo, preganjajo, prihaja ogenj miru! Res, no! Mi je mama povedala. Ona vse to ve. In njene sestre, moje tete. Zaradi mene naj kar obdržijo ta ogenj, mi bomo počakali na drugo streljo.

Potem potegnem iz nabojnika (saj se tako reče menda) kroglo, metek.

Ogledujem si v siju lune to serijsko izdelavo magije, imenovane municija. Mora že biti razlika (če si na bojišču) pa ti jo pošiljajo v zabojih ali pa skozi cevi pušk!

Gledam metek & ne vem, kaj naj z njim. Ubijem lahko človeka. Dva težko. Z enim ... A imam zato dva. Še več! Če zgrešim, počiti pa moram dva ... Ampak dva je premalo. Rabim torej več metkov. Saj - imam jih!

Vem, da imam štiri krat šest metkov. Če sem natančen, dovolj spreten & se mi ne trese roka, lahko zdaj ubijem dva ducata ljudi. Za to pa so narejene te puške & metki zanje. Da ubiješ človeka. Lovske so drugačne. Morajo biti. Že zakaj ...

Vedno (od vekomaj - od malih nog) se mi je zdelo normalno, da bom vsaj 50 krat čistil sekret. Ko bom služil domovini.

Moje možgane bo uporabila za čiščenje stranišč, domovina.

Včasih pa sem imel srečo. Če je bil dežurni kak normalno razvit osebek & mu pri razporejanju kazni ni bilo izrecno naročeno & ukazano, da je za WC zadolžen Alojz T., sem bil na vrsti tudi za učilnico! Učilnico čistiti je bilo že pol masturbiranje. Naredil sem si glasbo, toplo je bilo, vzel metlo, krpo, zraven plesal & se izražal - v enem taktu pobrisal prah s te mize, v drugem z naslednje ... res uživancija, pel sem, če se mi je zdelo življenje prepusto - tam so bile tudi knjige & revije, nič novega, a vsaj nekaj ..., revije o tem, kaj se dogaja na oni strani reše..., mreže.

Zidov kombiniranih z mrežo.

Vtknil sem naboj v puško. Jo zaprl. Odpahnil tisto varnostno kočko - kaj vem, kaj je to po slovensko, policaji morajo vedeti - pritisnil sem cev puške na svoj desni nart, na škorenj, no ... pa ... nič! Gledal sem puško, pa škorenj, kazalec na petelino se je začel krčiti, dokler nisem začutil, da sem tik pred sproženjem.

Kakih osem milimetrov je prostega hoda petelina po puški, preden se ta sproži. In počí. S tako skrčenim kazalcem ... si predstavlja razumen človek s kakšnim čustvom, kako dolgo traja tistih osem milimetrov v polkrožnem kovinskem okvirju - dve uri straže sta se mi mahoma zazdele cela

večnost, neskončnost, hkrati pa samo blisk blesk trenutek - potem sem odložil puško. In si prižgal. Puška je bila še zmeraj nabita, ko sem pokadil.

Zdaj sem odvrigel čik, jo prijel, prislonil na rame & se obrnil proti živi meji. Za njo je tekla rahlo vijugava, kot v pravih srbskih naseljih, ki ne vejo, če so vasi trgi ali mesteca, uličica - menda celo glavna, če sem prav orientiran - z nekaj parkiranimi vozili, še konja je bilo opaziti, nekaj otrok, ženico & moškega v poletnem plašču ...

Nameril sem vanj.

S puško sem šel za njim, stopal je kar enakomerno. Prikladno enakomerno. Brez strahu, ne vedoč, da pravkar nek Pohorc v uniformi meri vanj - bolj točno: meri v njegov tilnik ... Res sem meril tja. Stopal je tako enakomerno, da bi ga krogla sama našla, samo malo bi še moral stisniti kazalec.

Meril sem v tistega človeka & razmišljal: kako malo človek ve o sebi. Če ga zdaj počim, bo vedel, kdo ga je? Samo osem milimetrov prepotuje moj prst & takoj ogrozim življenje! Moj kazalec mu lahko zdaj zdaj prekine nit življenja. Tok.

Še vedno sem mu meril v tilnik. Drugam se ne spleča. Od mojih členkov na prstu je bilo odvisno njegovo življenje. Kurc pa tako! Da se ti to zgodi ...

Kazalec pa poslušaj direktive iz glave. Kaj pravi ta? Kaj reče razum? Ne? Jebi se! Zakaj ne? Prav tako je kriv! Ne, mi pravi pamet. OK, pa ne! Ampak zakaj ne? Il n'y a pas d'innocents! je povedal že Emile Henry.

Uničil bi si & resnično v trenutku - življenje. Z eno samo nepremišljeno potezo. Premisli. Premišljeval sem & premislil. Dobro. Pa ne.

A vseeno vprašajmo še srce: srce, si za ali si proti? Ga skinem?

(Takrat sem govoril balkanski esperanto.) Srce reče brez zadrege: daj!

Sori, a glava mi narekuje. Ne morem.

In sem odložil puško. Ter takoj izpraznil. Metek sem - ne da bi ga pogledal - vrnil, kamor sodi. Nikomur nisem pravil o tem.

Tip podpira tak kriminal - da moraš hrano pijačo prenočišče obleko plačati!

Dobro, ni tako grozno - če ne gre drugače. Ampak da se prej naštetu še obdavči! Moral bi ga pihniti. In potem spraševati. V vojski se reče: najprej izvrši, a posle se žali! Najprej stori, potem pa se pritožuj! Zanimiv moto ...

A prišel sem služiti domovini, ne pa streljat njenih podanikov.

Kopal sem jarek, da je teklo z mene. V Ritoznoju bi občudovali mojo zanesenost. Kaka zanesenost! Hotel sem samo končati prej, preden se dan spremeni v peklenko pasjo zadevo, saj je vendar julij! In potem v miru piti šnops. Z njim

sem bil oborožen.

Nič se mi ni moglo pripetiti ... Če začnem že zdaj po njem, sem opelel. Potem ne bi lopate niti prijel! Pa zopet straža (z onimi tilniki & metki) ali - požarstvo ...

Pride mimo stari vodnik:

- Vrlo dobro!

Da ne bi bila oba slabe volje, odvrnem po postavi: služim narodu!

In malo tiše dodam svojo domisljico - sviram kurcu na štap (ne vem, kaj to pomeni, a je fajn). Pa uniforma pogleda moje mišice & izda povelje:

- Zatrjavaj!

- Razumem, družje starivodniče!

Ja, jebali & najebali smo po hierarhiji.

In požarstvo. Požarstvo je prava iznajdba.

Generali so s požarstvom ustvarili psihotično stanje - nekako je vse skupaj delovalo & stanje nam je zagotovilo nemirno spanje. Nekaterim.

Vojak mora spati nemirno, baje. To je prvo pravilo. Vis a vis z izsledki medicine & psihologov: človek mora spati, da lahko deluje.

Tu velja tudi načelo: kar ne ubije, krepi. Hm. Torej tudi ko spiš, ne smeš spati, ampak se delaš, da spiš. Zaradi zunanjih & še bolj zaradi notranjih sovražnikov moraš biti buden & čuječ! Ukradejo ti lahko nogavice! Kapo! Zvezdo! Sovrag nikoli ne spi. Logično, da moramo potem tudi mi bedeti! Tudi ko spiš, moraš čutiti, da si vojak & da si zato

vedno v nevarnosti, ker vojaka - če ne bi bilo nevarnosti - niti ne bi potrebovali, logično tedaj, da je treba postaviti požarstvo. Za notranje zadovoljstvo & zedinjenje.

- Zakaj požarstvo, če pa je že straža?

- E, opet jedan, koji je mangup!

Zec je na vsak način hotel postati avtoriteta.

Ni mu ravno uspevalo ...

Vsi v kasarni poznajo recept. Isti recept. Nič inovativnega. Je že preizkušeno. Če imaš kak čin & hočeš koga jebati & ga pojebati, mu rečeš, da je mangup! To ti daje tudi pravico, da ga žališ & se rogaš. Mislim, da po tolikem času med temi belimi vojščaki v zelenem, vem, kaj pomeni mangup. Duhovitež!

Pameti so rekli kar duhovitost! Zanimiva parabola.

Najprej sem mislil, da je mangup majmun. A ne. Praviti se mangupa - duhovičiti! Štekam. Saj pravim: bataljon duhovitih.

Sem rekel, da so straže dovolj, če že ne preveč, jih niti ne bi bilo treba, ker je vse samo ena igra z bedastimi vlogami, ve se vse & povsod, internet je na pohodu, vsak otrok ve, da so Rusi v Moskvi, da se nikamor ne premikajo, nobene migracije, še najmanj proti nam - kaj pa imamo mi takega, česar nimajo sami? Američani se ukvarjajo z drugimi zadevami, Kitajci jebejo za zdaj samo še sami sebe, vprašanje časa je res, kdaj bojo prišli k pameti & začeli jebati nas, toliko jih je, da ne pomaga nobena straža ... za zdaj skratka ne obstaja noben sum, da bi nas hotel kdo napasti - tako zapufano zaostalo deželo tisočih nemožnosti & obratov, nismo v Hong kongu ...

Zec je popizdil.

- Jesi li poremetio? (Se ti je zmešalo?) A što to pričaš? (Kaj pa govoriš?)

Pogledal sem ga, kolikor sem mogel pisano.

- Sprašujem, zakaj je še požarstvo, če nas že čuva straža?

Zdaj se je Zec vzpostavil.

Kot inštruktor: straža nas rešuje pred napadalci od zunaj, požarstvo pa pazi na pojave znotraj, če kdo komu kaj ukrade, če kdo komu kaj podtakne, če gre srat pa ne potegne vode, če je kdo mesečni, saj veš sam ...

- Mhm. Če si mi, ki se jutri lahko teoretično najdemo na fronti, ne zaupamo med sabo niti med spanjem, kako si bomo med streljanjem? To te ne skrbi?

Dobil sem tri dni straže.

Prekoredno požarstvo je imel že en teden Konrad.

- Ne morem razumeti, da lahko nekdo tako zamaknjeno bulji v fotografijo.

- Ne gledam fotke, gledam Njo!

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2008,
akril in grafit, 24 x 35 cm

- Ne morem razume ...
- Če bi, bi se lepše godilo na svetu.
- Pa saj imaš še druge ... nimaš drugih?
- Slike? Ja, a niso pomembne.

Res sem imel v denarnici le njeno sliko. Ne vem, kaj me je prijel, da sem mu šel razlagat:

- Koliko mi pomeni ta foto portret, si ti niti v najbolj imaginarnih sanjah ne moreš predstavljati!

- Dakle puno, reče vojak.
- Ne puno. Odakle si ti? Iz Banata?
- Mnogo?
- Mnogo? Iz Zagorja nisi. Ste bili pri vas kdaj zaljubljeni? Najbliže resnici je, če rečem: vse! Vse mi pomeni. Poskusi mi jo vzeti.

Vojak se ni vznemiril.

- Toliko hrupa za prazen nič, je izjavil v svojem jeziku. Potem ga je zanimalo, če jo že dolgo poznam.

- Poznam? Dva tedna.
- Dve godine?
- Tedna.
- Dva mjeseca?
- Tedna!
- Pa šta to fali vama, Slovencima? Ne poznaješ je, ali je voliš!

Oddaljil sem se od prostaka. Še enkrat sem pogledal fotko, jo spravil & odšel proti kantini. Tudi sicer sem se imel namen napiti.

Takoj ko naletim na njeno sliko - popizdim. Naletim pa nanjo ... preprosto bi se reklo: zelo pogosto.

Kombinacija norosti & pijanosti me dela živega. In močnega. (Sem mislil.)

Malo je stvari v življenju, ki bi si jih res očitil - sicer bi se že davno moral pokončati - a ene si nikoli ne oprostim. Ko sem bil na dopustu, sem jo obiskal komaj predzadnji dan! In kakšen! ...

Ne vem. Nočem vedeti. Nihče noče vedeti.

Res sem imel vzroke, da se razjočem sam nad sabo.

Povrhu vsega je imela fantazijski nasmeh. In one oči! Lesk ...

Ime pa krona vsega - naravnost za oboževanje!

In pisanje pesmi ...

Ravno sem hotel nastopiti tisto stražo, pa je prišlo povelje. Ko smo prišli v polni borbeni opremljeni pred kamione, me je Primož takoj pocal za rokav.

- Maš kaj? Jaz mam.

Prehitro je vse skupaj zame. Vedno sem bil boljši na dolge proge. Kam sploh gremo? Ob pol dveh zjutraj? Vedno znorim, ko ne vem, kam grem. Ne zaradi strahu - zaradi nemoči, da se tako ravna z mano. Živini ne boš razlagal, kam

gre. Sluti. Vojakom tudi ne. Nekoč so bili fantje ...

Vse je prišlo res iznenada. Počasi sem se pripravljaj na stražo, na pijančevanje na straži ... vedno se je kaj našlo. Če ne, pa šlo preko žice v stilu: kdor izgubi v namiznem tenisu, gre po pijačo. In potem straži stražar stražarja, da ga ne vidi kdo, ki ni stražar! Torej: na straži se je vedno pilo. Mislim: se je, se & se bo.

Zdaj pa tu kot kljukec, negodna smet v uniformi, pod rahlo kontrolo loze - v vojski sem resnično začel pravilno piti, če odštejem nekaj ekscesov - ob pol dveh zjutraj brez steklenice! Klaus jo sicer ima, a kaj - samo vprašanje časa je, kdaj naju bojo ločili med prevozom, s kom bom ... nič - treba je ukrepati!

Stekel sem mimo stražarja navzgor ob žici, za zidom sem odložil šlem prtljago & puško, bomb še nisem imel ... (Bomb ne maram, by the way: nikdar ne ve, koga mora ubiti.)

Prevrnem se preko žice & čeprav bi našel trgovinico nasproti vojašnice tudi z zavezanimi očmi, danes divje begam z njimi sem ter tja ne da bi vedel zakaj - na vodi sem čutil, da se je začelo nekaj dogajati. Nekaj, kar še trenutno ni dostopno mojemu razumu. Nedostojno mene torej. Bomo že. Najprej oskrba. Razbijal sem po vratih one gospodične, da je kar v pižami pritekla na prag & potem odprla trgovino mimo delovnega časa. Naložil sem steklenic & se nabasal z njimi, kolikor sem mogel - ves denar sem vrgel od sebe & pustil drobiž. Zaspana prodajalka, ki še nič ni dojela, me je gledala & kar naenkrat zagledala pojavo, kot sem bil: hipi v uniformi & z mačkom, v borbi s časom & borbi z zavratnim alkoholom, poslan ravnokar na morišče (čeprav svetu vlada mir, ha ha), vse to ... prodajalka se je torej prestrašila, sklenila roke & kar ušlo ji je: dođi još ponekad ... da ti pomognem? Hotela je kar pomagati.

Opazil sem, da ima gibčna ramena. Kušnil sem jo na kratko, a glasno. Pri tem mi je padla steklenica vinjaka. Ob žici sem se ustavil. Naenkrat se je pojavil problem: s steklenicami v žepih, pod pazduho & v rokah - ne morem preko, ne da bi vse razbil! Časa za razmišljanje ni bilo, slišal sem brnenje prvih motorjev kamionov, zato se napotim naravnost proti kapiji. Stražar me že vidi, pač oko sokolovo - pridem do njega, mu dam eno steklenico & takoj zdrknem v množico vojakov. Pred kamioni se sicer nič ni spremenilo, le dan je medtem postal krajši.

Sedel sem poleg tipa z velikimi okroglimi očmi. Nasproti je sedel Klaus. Primož. Prvi, ko je treba spati (ko je ura za spanje). Tudi on je imel velike oči. A modre. Molčal je & enkrat za spremembo resno gledal predse. V mraku se ni videlo

točno ..., šele pozneje sem ugotovil, da je bil tako pijan. Njegov sosed ga je privezal s pasom, da ne bi med vožnjo padel po tleh.

Tip poleg mene z onimi očmi mi je deloval znano. Videlo se je, da je prišel z zadnjim naborem. Ker: poznal sem vse & vsi so poznali mene.

- Od kod si?

- Iz Dravograda.

- Noben iz Dravograda ni služil vojske več kot tri ali štiri tedne. Pa ti?

- V prekomandi, iz Osijeka.

- Še nisi doma?

- Naletel sem na napačnega psihiatra. Pravega doktorja. Mehmedina Kajfa. Je reku: poznaš Melanška Rudija? Seveda sem ga poznal ... Ja, zakaj? sem vprašal. I on je iz istog sela! Njega sam pustio. Greška! Eeee ... a tebe neču! Tako sem tu.

- Česa ne poveš!

Vozili smo se dolgo v temo. Potem so nas razporedili. Ločili.

Prepolovili, razčetverili, še tisto na pol - iz osmin so naredili šestnajstine & glej me zdaj med desetimi tipi v neki vasi. Selo moje. Noč je, nič se ne vidi zaradi oblakov ... vodijo nas v hiše. V šest hiš so spravili deset vojakov. Tako.

Zdaj bomo (vsi) mirno spali. To je bil šele začetek.

A meni je, ker je bil začetek dober, vse skupaj smrdelo! Negotovost se je sprevrgla v otožnost. Ampak tisto tako neznano otožnost, da te boli oboje - otožnost & neznano. Nevzdržno! In zunaj je hotela biti polna luna ... ni treba dodati, da sem do jutra bedel. In pil.

Po hribu navzdol sta proti jutru pritekla pastirčka. V borbi za zaslužek sta postala kurirja. Begalo me je, ko sem ju gledal, da potrebujejo to klasično obliko pošte, čeravno je na voljo skoraj fantastična tehnologija, ki jo uporablja armada. Zdaj pa sporadična komunikacija s pastirčki. Hudiči! Še dojenčke bi najeli za vohune. Če že niso ...

Pred obveznim gledanjem TV dnevnika v eni izmed hiš pojasnilo: naša naloga je specifičnega & protajnega značaja, zato je noben medij ne pozna & ne more komentirati - nas pri poročilih ni!

Smo izven, je še rekel oficir. In spet izginil za nekaj dni ...

Pisal se je Lešanovič. Klicali smo ga Leš. Truplo. Pravi paraproizvod rusko pruske šole. Mentalno sfizhen. A čistokrvni Črnogorec. Malo slaboten (za črnogorska merila). A dokaj zaje-ban. Manj si ga videl - bolj si ga ljubil!

Ko bojo vsi motivi & nagnjenja, s tem tudi dejanja taki, da jih boš razkril kjerkoli & kadar-

koli, takrat, temu se bo reklo ... ne vemo kako, a to bo - tisto!

Tako smo en mesec živeli v neki vasi. Medtem je kdo umrl, povedali so skozi televizor, tudi pisalo je, večina pa je ostala živa. Vedno ostane živa večina. Razen v frontalni bitki.

Uspeh vojskovanja je v tem, da se ducat ljudi v uniformah postavi proti ducatu drugih, sebi enakih. Če je prvi ducat zelo spreten, drug pa recimo blokiran & nemotiviran, ostane (na bojišču) samo prvi ducat. 12 : 0. Stvar je drugačna, če se spopadejo med sabo enako zviti enako spretni enako močni ... enako butasti!

Takrat kličeš na pomoč bogove. On v drugem šotoru pa tudi. Potem se zgrabijo oni bogovi & včasih iz celotne vojske ostane en sam. Živ ...

Tak, ki je lahko bel (garda), a od krvi rdeč - sicer črn (kler), a zelen od strahu - ali rdeč (komunist), pa vendar bel kot kreda zaradi prebavnih motenj.

Zmaga ona vojska, katere barve nosi tisti, ki ostane živ.

Ležečim se reče kolateralna škoda. Škoda, da se ljudje ne vznemirjajo zaradi tega - razen posameznikov. Ležeči tudi lota ne bojo več igrali.

Sedela sva s Klausom v kuhinji, zraven se je igralo dete. Pred tem sem nasekal drva, Klaus jih je zmetal na suho ... ne moreš biti vedno tako nekoristno & konstantno pijan! Kup drv v drvarnici je pričal, da nisva lenarila. S tem dokazom sva zdaj preživljala popoldan & preves tega v večer. S tem mrak.

Pridružila se nama je Alma, ko sva sedela zunaj na pragu. Alma je bila tiha. Zdela se mi je celo ponižna. A ko je nihče ni gledal - razen mene, sicer ne bi vedel - in si je razpustila tisto erotično figo na temenu, je delovala precej drugače, celo divje!

Pustili smo jo pri miru, čeprav smo bili vojaški. Tudi Klaus ni imel pripomb. Pač pa je nosil tisti šlem na glavi od jutra, ko je vstal, do večera, ko je zaspal. Nabil si ga je gor & za mizo je deloval komično. Kot bi gledal nejočipeter.

Noben od nas se ni prekrizal. Niti Alma. Je pa njena mati Fatima mahala z rokama, da ni bilo lepo videti. Potem smo jedli.

Kakor spodnje ustnice pri ženski spoznaš po zgornjih, tako se moški organ pozna pri dedu po anomaliji ušes prstov nosu ... Za razliko od našega psiho starega vodnika je bil Stipe iz četrtega voda dokaj simetrično iznakažen. Vse na njem je mahedralo. In valovilo. Ušesa ... prsti z dolgimi členki. Razburkan & razbr(a)zdan nos, brazgotina od padca pri pitju ..., mogoče je bil celo najbolj grd vojak v bataljonu. Voznik kamiona brez

slehernega moralnega čuta, razen vedno pripravljen fukati ali polirati svoj kamion. Pripravljaval se je na kurbarijo.

Ne vem, koliko poznate tiste kraje.

Ko se pelješ iz kasarne v mesto, ne moreš verjeti svojim očem, da se lahko na takem malem kraju srečata dve civilizaciji – tako neposredno, da te kar boli, ko gledaš skozi šipo lokalnega avtobusa. Na levi fantastične zgradbe iz jekla & stekla, kot bi se preselil v 22. stoletje ... na desni strani ceste pa ... Veste kaj je dahpapa?

Če veste, veste vse. A spleča se povedati podrobno.

Niso bile kočice ali kolibe, nič ... neke stene iz najbolj nemogočih materialov, strehe iz enakih, vse vegasto, postrani, povezano na hitro – v tistih krajih bi navaden malo močnejši veter sam pregnal cigane. Tako pa to ne uspeva nikomur.

Živi tam ena ciganska skupina, no ... živi! To je malo pretirano. Morda pa ne.

Kaj veš, kaj jim je. Veseli so. Imajo brhka dekleta, ki niso vsa oddana.

In ravno tja zahaja naš Stipe, kurbir, da mu ni para. Pripravljaval se je na srečanje s cigankami & cigani, zato si zdaj polni žepe: iz kasete (vojaške nočne omarice) vleče konzervo za konzervo & polslišno zraven šteje.

Potem v naselju nategne eno, včasih dve. Tri redko. Če je res sila ...

Konzerv ima, kot bi imel skladišče. Zakladnica.

Fukal je več kot naš cel bataljon skupaj.

Zdaj čut je to, kar potrebujemo ljudje, zdaj čut je to, kar reši svet – kurca na pregled!

Ampak je res: ne obstaja uradno, pač pa samo – če je oficir tak idiot: kurca na pregled!

Takrat moramo izvleči spolovilo & čakati, da pride mimo dežurni & si ogleda naše kurce. Enim je nerodno, ker jim hoče stati, enim pa, ker jim visi. Vsem je malo nerodno. Zato moraš biti malo obešenjaka.

– Proveri, družo podporučniče, kot Stipeta vrlo pažljivo, pojebao je on sve ciganke u Beogradu, da se nije zarazio pri tome!

Podporučnik se ustavi pred Stipetom, pogleda njegovo kito, pa lastnika & reče:

– E, a da imaš i zlatnu karu ..., da sam cigan-ka, nikad ti ne bi dao!

Ni bil ravno prepričljiv. Stipe odvrne:

– E, pašteta, družo podporučniče! I doručak! Konzerva otvara sve ...

Kombinacija materialnih dobrin & izvense-rijskega erotičnega orodja zaradi anomalije tele-sa je očitno prava.

Oficir je že pri naslednjem.

– Joj! Vidi koliko sirčeta! Za Jahorinu plani-nu!

Vojak bi se ugreznil v zemljo, a se ni. In reče mangup:

– Htjeli ste proizvodnju ...

Prejšnji teden smo jedli še svoje. Vojaško hrano. Naenkrat pa konec!

Brez pojasnil se je dobava hrane ustavila. Klope ni bilo v torek (vse se začne s torkom), klope ni bilo v sredo (nadaljuje v sredo), klope ni bilo v četrtek (ob četrtkih se vse neha), potem pa smo postali res lačni. Na hitro smo zadavili dve kokoši. Vedel sem, da se dogaja nekaj nelepega. Potem pa alarm!

Potem ko nas osem dni niso več pitali – pujs je bil že v nevarnosti.

Fatima je samo še molila & kuhala, kar je najboljša znala. Trudila se je & naredila tako okusno krompirjevo župco, da smo se je napokali & potem manj mislili na prašička. Kimali smo zraven, ko smo jo jedli. Siti od krompirja & vode. Ampak začimbe! Znala je, Fatima. To je rešilo pujsu življenje. Takrat. To, pa – nenadni alarm!

V petih minutah smo bili povsem pripravlje-ni.

Kaj se je dogajalo naprej, (raje) ne bi pisal. A je nekaj v meni tako močno, da mi diktira zgod-bo, ne da bi vprašalo hočeš nočeš. Povej!

Kdo je pomembnejši v razvoju & razkroju dogodkov: človek ali general?

Predvsem pa – čigav aspekt?

Indi je cvilil, ko smo se odpeljali. Prikupen psiček ...

Alma jokala. Fatima pa – uganili ste – kri-žala ... nisi vedel, če je hotela koga pokrižati ali prekrižati, se ga odkrižati ... vse njene kretnje so bile mistika.

Nas pa v misijo nemogoče.

Morebiti bi res opravili (v službi domovine) tisto operacijo & se potem utapljali v grehu & dreku krivde do smrti, če ne bi bili – kazenski bataljon!

Prvi je bil Ištvan, ki je bil še trezen!:

– Puca mi kurac! Pa ovo so ljudi!

In je dvignil reveža ter ga položil na ravno. Najprej sem pomislil na delirij ... a bil sem sam v nekem deliriju, ne le jaz – vsi smo bili v deliriju. Ležali so pred nami kot razmetani snopi – ljudje. Vaščani. V nezavesti ali kaj? Koma? Smrt? Tega najprej nisi mogel ugotoviti. Kaj se je zgodilo? Aha ... dihajo!

Premešali so nas tisto jutro.

Vsi smo se znašli v vasi, kjer nikogar nismo poznali. Preden smo se odpeljali, je moral Binč v našem selu izpuliti tablo z imenom vasi. In jo vreči med grmovje. Tudi tu zdaj ni bilo table. Ne vemo, kje smo.

Potem je sledil ukaz: pripraviti za transport nezavestne, jih natovoriti na tovornjake, pa potem počakati na naslednja povelja. Bili smo v vasi, kot rečeno, v kateri nismo poznali nobenega. Dobro načrtovano. Ne moreš zastrupljenih – to so pred nami naredili oni iz specialnega voda – zvezati & naložiti & pripraviti na transport v neznano – ljudi, s katerimi si še ravnokar jedel & pil.

Pili smo tudi, ja, zakaj pa ne bi ...

To, da smo bili med sabo povezani z nekaj mobiteli, se je kasneje izkazalo za dobro stvar. No, pozneje.

Ne bi mogel Fatimi s krompirjevo župco ničesar slabega storiti. In Indi, pes – je brez nje gotov. Isto kot mrtev. Niti Almi ne bi mogel lasu skriviti. Tako prisrčno se je pustila božati ...

Zdaj stojim s kameradi pred zbranimi telesi, prej razmetanimi po celi vasi, kakor jih je našel plin – kot bi se znašel v filmu groze & hororja! Eror. Kaj delam tu? Kaj počnem?

Zec je bil že davno odsoten v mojem življenju, kariero je šel delat nekam drugam, namesto njega je postavljen Stevo. Skrit alkoholik & melanholik. A človek ...

Včasih je hotel biti nasilen, a je razumel besedo. Človek brez ambicij je v vojski najboljši prijatelj, a najslabši vojak. Bil je prav nenevaren element v našemvodu. Če je bil trezen, je miro-

val na duhu & telesu. Lahko si počel, kar si hotel.

Še mimo kurofuka bi šel Stevo brez vznemirjenja, ne da bi se zmenil zanj ... nič ga ni vrglo s tira. Ko se ga je pa napil, je postal labilen – povejmo po resnici – iskal je venomer potrditev, da ni nenormalen, tako da smo ga vsi znali povoziti – zlahka smo mu kaj dopovedali, razumel je besedo. Vse si je dal dopovedati. Če smo rekli razgrajaj, je razgrajal. Pleši, medo! Pel je & plesal & podrl kakšno stvar pri tem.

Smo rekli: meditiraj – prvič je vprašal, kaj to pomeni, potem pa nič več – samo zastrmel se je kot po ukazu v koga izmed nas ali najraje kar v steno & odtaval v svoj svet. Stevo je bil pravi.

Zdaj stoji ob meni, jaz odpiram pločevinko z žganjem, odpijem požirek & ponudim desetarju. Ta se malo trese.

- Kaj smo naredili, reče, ko mi vrača šnops.

- Mi? Nič! Še. Mi še moramo ...

Stevota hoče panika, vidim. Viktor sede na nekem starem golfu kliče preko mobija kolega iz drugega voda. V drugi vasi.

- Kje si? Ne veš? A mi? Kje smo? Čakaj ... bom vprašal.

Vojak Viktor pogleda proti nam & vpraša, kje smo.

- V dreku, reče Ištvan. Prižiga cigareto.

Življenje se mi ni posrečilo, jasno, sicer ne bi zdaj stal pred množico negibnih, zastrupljenih s plinom vaščanov, v neki vasi bogu za hrbotom, sredi Balkana ...

- Kaj pa vem, kje smo ... Je kdo videl tablo?

Binč pojasni:

- Ni table. Izravana. Nekdo noče, da vemo, kje smo. In kje so oni.

- Dokumenti, se je spomnil Klaus.

Dokumentov potem nismo iskali, ni nas zanimalo, kje smo.

- Nekdo noče, da vemo, kje smo, torej smo v – peklu.

Nenadoma pokliče preko vojaške zveze neki poročnik. Samski.

- Sve u redu?

Stevo se strezne & zresni. Vse v redu?

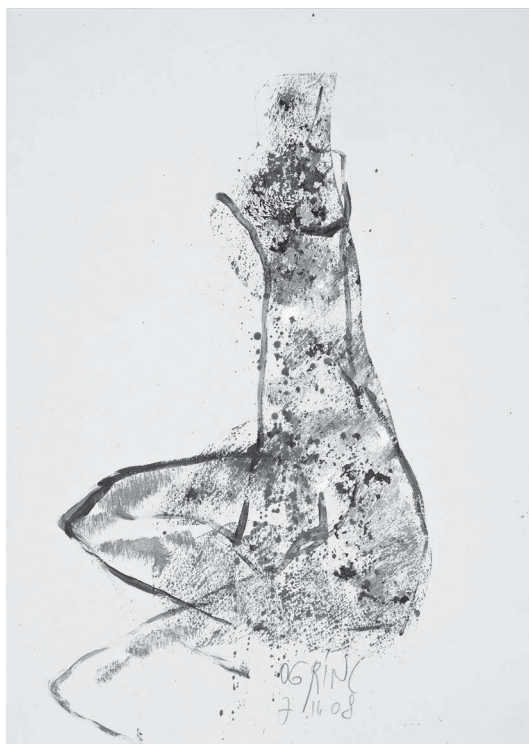
- Kako to mislite? Poslali ste nas med kupe negibnih, mi smo tu ... Je to v redu ali ni? Kaj čakamo?

- Kamione, se je slišalo.

Veza se je prekinila. Potem pa zopet – čez pol minute bolj glasno & bolj divje:

- Ostanite, kjer ste in pripravite trup..., tiste ljudi za prevoz. Zvezati jih ni treba. Nekaj časa bojo še spali. Samo na kup jih spravite, da bo hitreje. Razumeš? Ajd!

Dokler Stevo ni izustil tisti razumem, se je iz zvočnika na RUP-u 12 slišalo samo dihanje, zatem pa – konec zveze. Stevo se obrne proti

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2008,
akril in grafit, 24 x 35 cm

nam.

- Kaj pa naj? Ste čuli?
- Kaj pravi truplo? je vprašal pesnik.
- Da spijo. In da jih moramo pripraviti za transport, je sebi & ostalim razložil Binč.

Klaus je naenkrat zraven. S tisto čelado ...

- Veste kaj, jaz nisem morilec, moja mama to ve, ona me je rodila in ve, da ni rodila morilca. Jaz ne sodelujem pri tem.

- Saj jih moramo samo naložiti ...

Dravograjčanu očitno še ni bilo vse jasno.

- To je množični umor!

- Kaj pa brenčiš?

- Prav ima. V civiliziranih družbah se reče genocid, reče Viktor povsem mirno.

Ištvan je videl, da smo se preveč razvneli.

- Hej, gremo poiskat pir, pa se zmenimo kot ljudje. Pivo ne spi. Oni pa ne pobegnejo. Pa saj nimajo kam.

V vaški gostilni smo nadaljevali.

Klaus je rekel:

- Speče jih bomo naložili na tovornjak, se vam ne zdi to čudno, potem pa jih bojo odpeljali v ... Kam? Kam jih bojo odpeljali?

Mežikal je s tistimi arijskimi očmi pod zmeraj nabitim šlemom, Klaus - Primož & pri tem motril zdaj enega, zdaj drugega - vmes ni nehal piti, mi smo pa tudi en za drugim prijeli svojo pijačo & se začeli ukvarjati z njo.

- Kam? Preko meje? skeptično vpraša Žarko Žare.

- Kam preko meje? hoče vedeti Binč.

Končno se je zopet oglasil Ištvan:

- Nekaj se očitno počne proti volji človeka in to je šele začetek kriminalnega dejanja. A jaz nisem kriminallec. Alkoholik ja, kriminallec ne! Puca mi kurac za sve!

Premišljeval sem, kam nameravajo odpeljati celo vas v takem stanju, ne samo vas - kolikor lahko sledim dogodkom - več vasi! To je vendar čiščenje terena, to je vendar - genocid! Prav je imel Viktor, spremlja dogajanje. In je na vezi.

- Pokliči kolega v tretji vod!

V nekaj minutah smo izvedeli, da smo zasegli baje 16 vasi & imamo vsi enako nalogo: natorvoriti domačine na kamion & jih transportirati. Nekam ...

Jovo je bil v vasi, kjer smo jedli krompirjevo župco. Indi & pujsek (zaman smo se mu odrekli) sta bila preč. Alma je ležala na vrtu, tam si je nastavila žimnico, tam jo je zajel plin. Na prostem. Fatima pa na zofi - pred TV-jem.

- TV še kar dela, je povedal Jovo, gledam tekmo!

- Tekmo gledaš? Ne pripravljate spečih za ...
- Nekam nam ni ...
- Lenuhi!

- Pravi se je oglasil. Ne res, ozbiljno - pa vi?
- Vsekakor definitivno ne, rečem jaz v imenu ostalih v mobi - nihče nima pripomb. Medtem so prižgali televizor v gostilni & eni sledijo oni tekmi ...

- Pijemo, dodam.

- Si pijan? zanima Jovota.

- Ja, malo. Pa ti?

- Še bom.

- Gut. Ko boš še bolj, boš ugotovil, da ne boste pustili nikogar tovoriti na tovornjake smrti ...

- O čem govoriš?

- Saj boš videl. Vprašaj se ... mi se bomo tolkli, če bo treba.

Ne da bi se dogovorili, smo vsi vedeli, da ... da ne pustimo ljudi na tovornjake, če bo treba, bomo uporabili puške!

- Povej naprej!

- Pa če padem?

- Padeš? Še nikdar nisi? Pač padeš. Manj zla. Pademo tako in tako vsi. Padi vsaj dostojno!

Potem sem prekinil debato o prihodnosti. Pogledal sem Stevota. On mene nazaj. Nato je desetar po premisleku stopil do televizorja & ga izklopil.

- Ne pustim nobenemu, da naloži kogarkoli na tovornjak, dokler se ne zbudijo in povejo, za kaj gre.

- Če vejo ...

- Ni važno. Kje so bombe?

Trčili smo.

Bomb pa ni.

Ni? Nič zato. Tako & tako ne ve, bomba, koga mora ubiti. Moja krogla pa ve.

Res noben ni imel pripomb. Mušketirji, ne da bi se naprezali. Vsi za enega. Tudi žrli smo & pili, ko smo čakali na transport. Imeli stražo. In razlog za njo.

Malo pred tretjo smo se tu ugnezdili, okrog štirih pa so pripeljala prva vozila. Tovornjaki so bili novi. V vsakem trije: šofer s pištolo, vojak s puško & oficir z avtomatom. Mi smo bili že skoraj cepljeni, a vendar prisebni dovolj & enako prištevni.

Binč je ustrelil v zrak.

- Levo krug i marš natrag!

Prva dva, ki sta prišla iz vozila, sta se ob strelu & besedah dobrodošlice, ustavila.

- Šta je ovo? Šta se dešava?

Koraka naprej pa nista stopila. Ostali so čakali pri tovornjakih.

Kot trop majmunov, ampak brez banan, je izgledal zdaj naš vod iz bataljona mangupa. Binč je bil duhovit.

- Šta se ti, oficirčiću, mangupišeš? Ne razumiješ? Levo krug i marš natrag. I kaži gdegod

štoočoš.

- Imam naređenje ...

Naprej je stopil še Ištvan.

- Znaš šta, burazeru! Za tvoje naređenje puca mi kurac! Isto tako drugima.

Bil je en kapetan ...

- Puca mi, i to tako, da će te zaboljeti uši, ako ne kidaš.

- Vojniče! Kako to ti ...

- Razgovaram sa tobom? To se i ja pitam. Morao bi te odmah mlatniti.

Stopil je korak naprej, onadva pa, vojak s činom & vojak brez čina, sta malo oklevaje začela zapuščati prizorišče. Pred vozilom sta še nekaj govorila med sabo, nato pa oba v kamion. Čakali smo, da ... da se bojo pobrali? Kaj še! Vedeli smo, kaj sledi.

Skozi šipo avtomobila se je dalo videti, da se oficir ognjevitno prička z nekom nevidnim. Mobilni je res iznajdba ...

- Začelo se bo, fantje se bojo udarili, je rekel Klaus.

Nisem verjel, da bojo toliko nori. Očitno jih ne poznam dovolj ...

Če pridejo samo iz desetih kamionov, ampak jih je več menda, jih je trideset. Od tega deset s pištolo. Ti nam ne bi smeli narediti škode.

Imamo pozicijo. In s tem prednost. Vsi smo toliko pod gasom, da nam motorika v povezavi čustvi dela na najvišjem nivoju - ja, vedeti je treba, koliko moraš popit, da si maksimalno v formi. Maksimalno pripravljen, da boš potolkel strelske rekorde & pihnil čimveč sovragov. In če veš, zakaj se boriš, je vse lažje. Za pir!

Za rakiju. Za krompirjevo juho! Za zaspale, s plinom omamljene, ki nemočno leže okrog & katerih zadnje upanje smo mi! 10 mangupa.

Borili se bomo. A ne za domovino. Nas ne morejo napizditi.

Zadnje, kar želi človek, da se pripeti bližnjemu, je, da te brez volje & celo brez zavesti skrivnostno pospravijo & inkognito odpeljejo v neznano. Neznano kam ... kot rečeno: živina sluti. Človek pa - čuti & upa, da narobe čuti. Imel sem končno dovolj razlogov, da pripravim puško.

- Bogve koliko kamionov je, je komentiral čakanje Viktor.

Izkazalo se je, da jih je nekaj čez trideset. 30 avtomatov, 30 pušk, 30 pištol.

Prizadeval si bom, da bom v tistem tumastem čelu vojaka nasproti mene videl samo vojaka - to je tarčo! In ne človeka. Naredil sem požirek. Preventivno.

S preventivo smo se tisti čas ukvarjali vsi. Nihče ni bil brez tekočine. Ni malo naporno tako streljati na sovraga & se medtem reševati s tisto likvidno materijo vred, ko sikajo krogle in ...

padajo granate? Zaenkrat ne.

- Imajo bombe? sem nenadoma vprašal.

Vsi tiho. Klaus pa potem:

- Mogoče jih nimajo ...

Prav je imel. Že brez bomb smo imeli dosti preglavic.

Sprašil sem štiri, ko me je oplazil delec - zaradi krogle odtrgan od bogve kod. Taki so nevarni & res stvar slučaja. Naredil mi je površinsko rano, ki je kmalu nehala krvaveti sama od sebe. Oplazilo me je. Ubilo pa ne ... Previdno. Previdno s pitjem ...

Čakali smo kakšno uro. Oni so se zbirali.

Frane si je medtem tiho rezal salamo.

Pesnik - Avgust Sebastijan si je kapljal v oko tekočino. Kapljala je, on pa govoril:

- Avgust mi je ime, pišem se Sebastijan, na nagrobniku pa bojo hudiči sigurno napisali narobe. In obratno. To je belladonna, če kdo ne ve. Volčja češnja. Naj vsaj lep umrem ... če že moram mlad.

Mangup mora bit mangup: več koliko pesnikov je mladih umrlo, je strokovno povedal Žarko.

Žarko je bil najtišji od nas. Pil je enako. Kvečjemu bolj tiho.

Nekaj nas je družilo & povežalo. Alko. In oni odpor do vsega, kar je indoktrinirano uniformirano ali kako drugače iznakaženo. Skoraj bi mu uspelo, Žaretu, da se ne bi znašel v zosu, v katerem smo.

Dva dni pred poletom je kupil enosmerno karto. Za Rio. Dan po poletu bi se moral javiti v kasarni. Ko se je vračal z letališča z ono karto v žepu, je spotoma zavil v knjigarno. Za kratek čas - da ne bo samo sedel z golobi v parku.

Med knjigami je po nesreči zapazil Malega princa. Za letalsko mu je šel ves denar. Suh kot je bil (še vedno je), je zadevo popoprjal. Ukradel je tisto malo bukvice. Pravzaprav niti ni bila tako mala. Dovolj velika, da je trgovec opazil krajo ...

Na vogalu tretje ulice so ga prijeli. S sabo je imel karto za Rio, pa Malega princa pod pazduho. V desnem žepu na riti pa poziv za vojsko ...

- Ma koji kurac ti je bilo treba ukrasti knjigo!?

- Na avionu sem hotel nekaj čitat.

- Prav ti je, da si tu, je sarkastično spregovoril Frane & ponudil Žaretu košček salame.

- Princ ti je popoprjal življenje, je končal pogovor Stevo.

Zbirali so se skratka & zbirali.

- Pizduni ne vejo, kaj jih čaka, je rekel Klaus, že borbeno razpoložen. Do pasu gol je zdaj & s tisto čelado na glavi! A. Sebastijan, še ena tiha voda našega voda mangupa, je od nekod privlekel travo! Gledal sem debelo & v pričakovanju.

Marijana!

- Daj hitro, preden začnejo streljat!
- Nisem si predstavljal svojega konca z jointom v gobcu ...
- Mogoče ne bo pri tebi, ko te bo zadelo.
- Samo da pribije!
- Fantje, to je za mirno roko, je rekel Sebastijan.

Ugotovil sem & drugi menda tudi, da delujemo mi veliko bolj zbrano & pripravljeni na masaker (ker ta se je obetal), kot oni šoferčki & njih oficirji, ki bi nam radi izpulili vaščane! Zdaj je šlo še samo & zgolj za to, da - ne damo!

Od kod se je naenkrat v vsakem od nas pojavila zavest, da je najboljša & edino človeško & razumno, humano - ne glede na posledice - da se upremo?

Tu se pa vse neha!

Jasno, da ni bilo pri poročilih. Bili smo nekje nekoč - mogoče že preteklost - , nekaj smo morali natovoriti & se umakniti. To bi moralo stati v raportu. V glavnem. Pa ni! Pa ne bo. Posledice bojo očitne kmalu. Mogoče že v eni ali dveh urah ...

Šoferčki so bili torej zeleni. Zeleni od strahu & tudi sicer. Take so (po)rabili. Taki so tiho. Šoferji nam res niso mogli narediti posebne škode ...

Od daleč so kdaj pa kdaj sprožili, samo da se strelja, da ne bo kdo rekel kasneje: zakaj nisi streljal? Lažje je streljati - municije je dovolj - nekam tja v jutranjo temo proti sencam za obzidjem, kot odgovarjati po bitki, zakaj nisi sodeloval.

Nafukaš lahko, da se ti zblede. Če ne streljaš ...

Ležali smo med grobovi.

Veliko bitk v zgodovini se je bilo na pokopališčih, a tega se ne ve ...

Šoferji se sploh niso izpostavljali, vojački s puškami pa so se nerado morali. Imeli so puške. Šoferji pa ne. Nekdo mora prvi. Oficirji so imeli soldačke pred sabo za ščit, zavedali se pa niso, da lahko naš metek zgreši onega, ki ga je ciljalo & zadene, kar je blizu ali za njim. Tako jih je - obojih (pa kak ambiciozni šofer vmes) - popadalo v prvem naskoku kakih dvajset do petindvajset. Stevo je zgrešil samo enega. Dober strelec.

A kaj! V drugem valu ga je pokosil rafal. Padel je postrani, a vendar se mi zdi, da kar dostojno. Če bo Binča zadelo drugega, pomeni, da gre po vrsti. Potem bi jaz moral pasti tretji. Tretji strelec bataljona. Najboljši trije strelci bataljona smo bili zbrani v našem vodu.

Pokaže se, da ni ravno tako, ko prerešeta Franeta. Ni bil kaj prida natančen pri merjenju v tarčo, a - velik človek! Laboratorijski tehnik.

Alkimist ...

Opazil sem, da med pavzo zadet (od trave, ne metka) pesnik nekaj piše po nagrobniku pred sabo. Priplazil sem se do njega, on je pisal dalje, ne da bi me pogledal & rekel:

- Zvij še, kar je ostalo!
- Začel sem rolati.
- Kaj pišeš? Pesmi? Epitaf?
- Uganil si. Poslušaj:

tu počiva Avgust pesnik,
poštenjak ki je sovražil laž.
Večkrat kakor za peresnik,
je prijel za poln glaž!

- O travi pa nič?
- Potem, če bom še živ ...
- Posluš: tu počiva truplo anarhista,
Lojz Polenta,

ki je dihal do poslednjega momenta
dihal zrak in sok od trt
ko prišla je bela smrt
našla ga je kakor mnoge
ko ni mogel več na noge ...

- Ampak ti si Tepih.

- Tepih sem tu, v svojih krogih pa Polenta.
Ljubim polento!

Statistično gledano smo bili seveda absolutni prvaki: 2 naša mrtva proti kakih 35 njih!

A o matematiki & statistiki ne razmišljaš, ko braniš svojo glavo. In streljaš druge. Tudi glave. Najboljša je res - če te zadene, naj te zadene v glavo. Če te že mora.

Nismo imeli vsi te sreče. A - sreča nas je zapustila že davno. Takoj ko smo se znašli v teh sivoolivnih cunjah, imenovanih uniforma. Tako smo si razlagali ta pojav.

Da nimamo sreče.

Ištvan je ravnodušno kadil, ko sem se privlekel do njega. Že pred pokanjem si je na pokopališče privlekel kar cel hladilnik, ki mu je bil hkrati zaslon. Opazil sem, da je ranjen v nogo. Pokazal je na pločevinke ob sebi & na hladilnik:

- Kad imam, imam, a kad nemam, opet imam.

- Dobro je, da ti ga še niso preluknjali.

- Ne vejo, od kod streljam. In kaj me drži pokonci.

V naslednjem valu je zadelo tri naše.

Prerešetalo je Ištvana s hladilnikom vred - menda so začeli streljati na slepo srečo. To je šele vrag! Nobenega verjetnostnega računa ni moč pri tem uporabiti. Tako je zadelo tudi Žarkota. Telo mu je preluknjalo, a živel je še vedno ... bil je pri zavesti, celo - hvala bogu, ne več kot slabo minuto. Čiro je bil srečkovič - zadelo ga je naravnost v glavo. Eno oko se mu je od pritiska razlilo ...

Pet!

Spet je začelo pokati. Sikalo je & prasketalo, eno kroglo je prestregel tudi Klausov šlem. Preusmeril, bolje rečeno. Kdo je še ostal?

Jaz Binč pesnik Klaus Viktor Dravograjčan.

Ravno zadnji je nenadoma dobil idejo, da gre domov, na svojo Koroško. Kot v filmu Lepa sela lepo gore. Viktor ga je moral usekati, da je oni padel. Spet je zapokalo & završalo nad našimi glavami, kot bi roj neznosnega kovinskega mrčesa razkazoval nadvlado nad teritorijem. V trenutku, ko so na drugi strani opazili, da se med nami nekaj dogaja, so vžgali po nas.

- Veš kaj, je zažugal s pestjo Viktor nad ležečim Koroščem, veš, kaj je to? Pest! Jaz sem pa Viktor! Zapuščaš prijatelje v stiski? Se ti ne zdi, da smo v stiski?

Dravograjčan je nemo ležal & poslušal, potem pa prišel k sebi.

- V stiski ...

- Pa prijatelji smo tudi?

Še vedno je izgledal zabodeno - panik, potem pa se je nagnil proti mrtvemu Ištvanu & izmaknil steklenico. Glu glu ... panike ni več.

Kmalu so krogle zadele: pesnika - njega je ranilo & kasneje je dolgo časa krvavel, preden je izdihnil, Viktor je podlegel prvemu stiku s kroglo (zadelo ga je v trebuh & ga razmesarilo), padel je še Binč - ena zadnjih krogel tistega napada ga je zadela. Menda celo pomotoma. Še en naključen rafal je bolj vrgel v kamnito steno Dravograjčana, kot pa ga kako drugače poškodoval. Bil je malo polomljen naenkrat - preživel je tisto -, a še bolj divji kot je bil trenutke prej. Menda mu je premetalo jetra.

Za tistim kamnom se je pet minut kasneje tudi zanj vse končalo.

Ne vem, kako je zadelo njega, ampak - ležal je z glavo v pesku & s prsti skrčenimi v pest. Ostala sva sama s Klausom. Ta je še vedno do pasu gol, z večno čelado na glavi, skakal med nagrobniki & se premetaval sem ter tja - neverjetno, kakšno srečo je imel.

Streljanje je trajalo komaj dobre pol ure, ko so se začeli prebujati prvi vaščani. Takoj so blodniki kot zombiji začeli kolovratiti po vasi, ne vedoč, da se strelja & da ni dobro biti tam. Tudi oni, predvsem oni so postali kolateralna škoda - mislim, da so jih zbrisali kakšnih dvajset, naši sovragi - tudi naše krogle so pomotoma zadele koga od njih. Kar pojavili so se ...

Potem je zadelo končno tudi Klausu.

Sključen naslanjaje se na nek kamen, na katerem je skozi kaplje krvi prebral priimek: Štraus, se je, tik preden je izdihnil, spomnil svojega prvega dekleta. Ime ji je bilo Veronika. Pisala se je Štraus.

Pa smo jim zaigrali rolingstone, je še lahko zahropel, ko je opazil, da gledam proti njemu. Zadelo ga je v grodnico.

- A ne? Živeli mi!

Dejstvo je, da jih je bilo preveč. A od blizu sto jih je ostala slaba petina.

Prilezel sem do Klausu. Vsak bi videl, da je umiral. Položil sem ga na tla. Snel z glave čelado. Primož se je nasmehnil.

- Ampak, Janis Joplin ...

Potem je še samo nekajkrat vdihnil & izdihnil. Zadnji izdih je bil - kot da bi pospešil svojo smrt & rešil mojo rit.

Proti nama se je bližala skupina preživelih sovražnikov v tisti uniformi JLA, jaz pa zapažil, da se je medtem naredil beli dan. Koj ko je Klaus izdihnil, sem se brez obotavljanja odkotalil med grobovi & ležečimi mrtvimi kameradi - bil sem dovolj priseben, da sem se zavedal, da moja morebitna smrt ne bo ničesar izboljšala ali popravila - nisem vedel, kaj še početi tukaj.

Če crknem v revolt & opomin zanamcem ... ima to kak smisel? Sploh se ne bo vedelo, kaj se je zgodilo!

Slišal sem glasove čisto blizu, opogumili so se, izgleda ... slišal sem jih, videl pa še ne. Naenkrat sem preko zidu vaškega pokopališča padel naravnost v kontejner. Na mehko. Smrdelo je kot kuga! Preživel sem. V kontejner se nihče niti obregnil ni ... Imeli so zdaj dovolj dela s svojimi padlimi. Jaz pa med ovelimi krizantemami ...

Preživel sem.

En izvedel čez nekaj let, da je Almi uspelo rešiti svojo nečakinjo - tisto dete z nami pri mizi. Zbudila se je med prvimi v vasi, kar v začetku streljanja. Vsi vodi našega mangup bataljona so se tisto jutro uprli transportu - plin jo je našel na prostem, zato je bila prva, ki je ugotovila, da je vrag odnesel šalo.

V oni zmedi je pobrala dete & izginila. V njeni vasi so vsi iz voda padli.

Upirali so se uro & pol. V vasi 15 kilometrov proč je ploha podaljšala bitko. Petnajst minut kasneje, kot bi sicer - je vse potihnilo.

Samo ječanje ranjenih & grozovito stokanje onih, ki so bili odprti, je motilo jesensko tiho idilo z nekaj ptiči, ki so se vračali na kraj zločina.

Potok je tekkel, kot da se nič ni zgodilo.

Preživel sem - moral sem preživeti -, da sem napisal to zgodbo.

Ker sicer ljudje ne bi vedeli. Ni bilo v časopisu, ni bilo na radiu, ni bilo na TV-ju. Torej ni bilo.

Dobro. Jaz pa vem drugače.

Tako sem služil domovini.

Zadnja pot

Na dan pogreba je bilo oblačno, neprijetno, žalostno vreme. Anton Rebrec si je ta dan vzel dopust, da se je kljub vremenu zapeljal v dolino pod goro, kjer je tekel večji potok. Tam je opral avto. Še vedno je imel rad svojo katrco, čeprav je bila že stara kot svet. Zdelo se mu je pa tudi, da na pogreb ne more kar tako. Saj gre za Marijo, ki jo bo tja peljal. V tisto hribovsko vas, kjer je bila nekoč doma.

Popoldan je deževalo, zadnji del poti do vasi pa ni bilo asfalta, zato si je lahko predstavljal, kakšen bo avtomobil, ko bosta z Marijo prišla do pokopališča. Pomislil je na dopoldan in šlo mu je na smeh. Pogledal je še Marijo, ki je vsa skrušena sedela poleg njega, kot da je smrt njene tete ne vem kakšna tragedija. Čeprav še nista bila dolgo skupaj, se ni spomnil, da bi mu kdaj omenila teto iz hribovske vasi. Zdaj pa je bila vsa užaloščena in temačna. To noč ni prespal pri njej. Raje jo je pustil pri miru. Ko pa je prišel po njo, mu je rekla, da je vso noč bedela in molila za pokojno teto. Da bi se ji izpolnila zadnja želja, je rekla. Da bi prišla v nebesa, je še dodala, kot da je ni razumel. Njemu je bilo vseeno, kam bo po smrti šla njegova duša, in kam gredo vse duše umrlih ali kar že je tisto. Zato je Marijo kar preslišal. Le tisto o molitvi ga je začudilo, saj je od njunega prvega srečanja vedel, da je članica rdečih. Toliko jo je pa že poznal, da je vedel, kako včasih zapada v čudna stanja. Pač dolgo časa samska ženska, si je razlagal. Kljub temu da se je na njenih očeh videla utrujenost in sledi joka, je opazila njegov nasmeh.

»Kaj pa je danes smešnega, da se ne moreš zadržati? Glej, da se boš na pokopališču spodobno obnašal. Tam me bodo vsi poznali in zato nočem nobene sramote. Če je že kaj smešno, potem so to tvoji rjavi čevlji. Nimaš nobenih črnih? Saj greš vendar na pogreb,« se je ujezila.

»Čisto zadaj za moškimi bom stal. Ne bom ti v napoto, Marija. Moji edini črni čevlji pa res ne bi bili primerni za to vreme

in za blato na pokopališču. Samo zato sem obul te, ki jih imam na nogah. Poglej ven. Zjutraj sem umil avto, zdaj pa pada blato z njega.«

To zadnje je rekel kar tako, čeprav je takoj vedel, da bi bilo bolje biti tiho in si misliti svoje. Kot je zdaj mislil o svojih edinih črnih čevljih in o tem, da so zelo stari. Da so to njegovi poročni čevlji, se je spominjal, pa da jih je nosil potem le še enkrat. Tedaj, ko je bil zaradi ločitve na sodišču. Vse je bilo že zdavnaj, v megli minulih časov. Skrivoma je spet pogledal Marijo, ki ji je v poskakovanju in tresenju avtomobila nihala glava, kot da je ne obvlada. Ampak ga je spet karala.

»Kako moreš biti tak? Še ta stara kripa ti je važnejša kot ljudje, kot moja draga teta. Tudi za mene ti je vseeno. Vem. Ja, tam se pomešaj med moške in ne pridi k meni, preden ti ne dam znaka.«

»Prav, priden bom,« je dahnil in vozil dalje.

Na pokopališču je bilo res blatno. K pogrebu se je zbralo veliko ljudi, ki so pomendrali travo in zgazili tisto malo peska, ki je bil posut po sredinski poti do razpela. Če so bili res skoraj vsi pogrebci sorodstvo, kot je razumel Marijo, potem je bila to velika žlahta. Sosedje pa bivši sodelavci pa še kdo so bili seveda tudi na pogrebu, to se mu je zdelo čisto normalno, pa vseeno je moralo biti Marijino sorodstvo mogočno.

Anton Rebrec se je vedno počutil slabo, kadar se je znašel v množici ljudi. Tudi zdaj ni bilo nič drugače. Gledal je naokoli, pa je povsod videl le temno oblečene moške resnih, mrkih obrazov. Potem mu je šel pogled navzgor, kjer se je pred njimi dvigal vitek zvonik cerkve, na katerega se je obešal siv, moreč oblak, kot da ga hoče potisniti v razmočeno zemljo pokopališča in z njim vred vse, ki so bili tam. Imelo ga je, da bi ušel, da bi zavil v vaško gostilno, spil tam dva deci vina, ker je imel popolnoma izsušena usta, in počakal, da se zunaj vse

neha. Pogrebni obred pa se še niti začel ni.

Potem se mu je zazdelo, da med moškimi vidi znan obraz. Bilo je kot olajšanje. Moral se je premakniti, da se je o tem prepričal. Res, spredaj pred njim je bil Pavel Javorčnik, sodelavec iz fabrike, kot se je vedno reklo veliki tovarni v dolini. Anton se je nekako prerinil do njega, čeprav so nekateri godli, ko se je silil nekam naprej. Pokimala sta si in se šepetaje pozdravila.

»Si sam?« je kar tako brez veze vprašal Rebrec.

»Ne, žena je med babami tam nekje spredaj. Je pokojničina žlahta. Tu gori so vsi med seboj na nek način povezani,« mu je tiho odgovoril Javorčnik.

Anton se je ob teh besedah zamislil, ker si je tudi sam predstavljal nekaj takega. Vsi so si v žlahti, vsi so povezani. Zdaj se je spet počutil osamljenega, odvečnega, saj je bil iz čisto drugih krajev. Ko je pogledal dol v blato, kamor je stopil, je opazil, da ima tudi Javorčnik obute rjave čevlje. Takoj mu je postalo vse lažje in ni se več počutil tako zgubljenega kot še malo prej. Pokimal je, kot da tako pritrjuje in odgovarja Pavlu.

Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2006,
akril in grafit, 24 x 35 cm

»Ti si tu z Marijo, ne?« je tudi po nepotrebnem vprašal Pavel. Seveda je vedel, kako se imata, in da občasno živi pri njej.

Rebrec je pokimal. Čez nekaj časa je narahlo sunil Pavla in mu povedal, da je Marijo pripeljal sem gor malo prej, da se je lahko še enkrat poslovila od tete.

»Tudi midva z ženo sva že nekaj časa tu, da sem pokojnico lahko pokropil,« je povedal Javorčnik.

Kot da je pokropiti mrliča ne vem kako pomembna stvar, je pomislil Rebrec. Njemu se je to zdelo podobno bedasto kot bedenje in nekakšno jamranje celo noč. Seveda pa je ob tem pokimal, kot da daje Javorčniku priznanje in se mu obenem za nekaj izrednega zahvaljuje.

Ko je duhovnik bral mašo, je le še rahlo deževalo, pihal pa je neprijeten veter, ki je zvonovom pomagal odpeti nekakšno žalostinko. Oblaki so bili še vedno tik nad njimi. Duhovnikove besede so se zdele otožne in zgubljale so se nekam gor, kot da gredo zadnjo pot skupaj z dušo pokojnice. Anton je bil presenečen, kako so skoraj vsi molili in se znali pravilno pokrižati. Opazil je, da je tudi Mariji vse to šlo dobro od rok, njej, ki je v fabriki vodila evidenco članov partije in bila tudi sama njena članica. Koliko takih je še v tej množici, se je spraševal Rebrec. Kakšen čuden svet je tu gori, tu gori v vasi ob meji, ki niti ni vas, kjer je na kupu le cerkev in pokopališče, pa farovž in gostilna, okoli po celkih pa kmetije, kot da jih je tja natresel sam stvarnik, je razmišljal Rebrec. Nenadoma se mu je zazdelo, da je nekje v neznanem svetu sam in da blodi k nekemu koncu. Potreboval je nekaj napora, da je bil spet pri stvari.

Pesem Kje so tiste stezice, ki se je slišala zdaj bolj zdaj manj, pač kakor jo je odnašal veter, ga je zdramila in spomnila materega pogreba. Ona je vedno rada pela. Govorila je, da popeva in da jo to gor drži. Oče tudi tega popevanja ni maral, zato je bila mati tiho, kadar je bil oče doma. Otrok Anton tega ni mogel razumeti. Tudi ko je bil starejši ne. Včasih, kadar je bil pijan, je tudi oče krulil in rjovel, in ker je rekel, da poje, ker on to zna, so morali pritegniti tudi otroci. Mama se je previdno umakni-

la. Mogoče je jokala. Zdaj se je Antonu spet zazdelo, da si je njegova mama zaslužila pesem, ko so jo dajali v grob. Pa ji v slovo nihče ni zapel. Stisnilo ga je pri srcu in skoraj bi zajokal, kot takrat na njenem pogrebu. Na očetovem pogrebu ni jokal. Tega se je dobro spominjal. Da ne bo jokal na pogrebu šefa, ki umira v bolnišnici, je tudi vedel. Imel je razloge za to. Marija bo seveda spustila solzo za tem šefom partije, to je vedel. Zdelo se mu je tudi čisto mogoče, da bi lahko ob grobu molila, če bi tako naneslo. Saj je šef menda izhajal iz kmečke družine. Kdo ve, kakšen pogreb bo imel. Preklete, si je rekel Rebrec, kaj vse se zgodi, da bi šla duša v večni mir.

Na sedmini v vaški gostilni je bilo veliko ljudi, pa malo prostora. Zato so sedeli na gosto. Rebrec se je počutil skrajno slabo. Na srečo je imel prostor na vogalu mize, da je samo odrinil stol in vstal. Pogosto je hodil ven, da je kadil in da se je nadihal zraka. Notri se je potil in tudi zato pil več, kot bi mu dovolila Marija, če bi sedela skupaj. Ampak ona je bila tam nekje na sredini dolge mize in ni utegnila paziti nanj. Blizu sta sedela Javorčnika in Antonu se je zdelo, da tudi Pavel trpi. Ko sta se nekega trenutka srečala s pogledoma, sta si pomigala, da gresta ven na zrak. Anton je že kadil, ko se je k njemu postavil Pavel. Globok vzdih obeh je povedal, kako trpita.

»Boš zdržal?« je vprašal Anton.

»Z ženo sem. Kaj pa morem. Sicer bodo pa počasi nekateri odšli in se bo takoj lažje dihala,« je odgovoril Pavel.

»Ja, te razumem. Mogoče bom jaz eden tistih, ki bomo kmalu imeli dovolj tega sranja. Bi ti peljal domov Marijo, če mene ne bo več tu?«

»Seveda, ni problema. Kam se ti pa tako zelo mudi? Menda pride na mizo še nekaj hrane. Ostani še,« je rekel Javorčnik.

»Tu sem čisto odveč. Zdaj vsaj vidim, kam sodim. Vse z Marijo je zelo površinsko. Sicer mi pa to ustreza. Prestar sem za kaj več. Pustiva zdaj to,« je skoraj prizadeto povedal Rebrec. Potegnil je dim in gledal v noč, skozi katero so spet padale dežne kaplje.

»Premisli, Anton. Če boš pa res šel, povej tudi Mariji, naj ne bo v skrbeh glede

prevoza,« je rekel Javorčnik in šel nazaj v gostilno.

Rebrec je potem pokadil še eno cigareto. Bil je nekako odsoten. Iz gostilne se je slišalo govorjenje, ki je spominjalo na očetovo petje. Očitno so govorili vsi vsevprek. Bilo je, kot da naj se iz vasi tu zgoraj sliši polnost življenja, obilje hrane, pijače, razigranost, pozaba smrti, tudi že pozaba pogreba. Do naslednjega, si je rekel Anton.

Na svojem stolu je posedel za trenutek, da je popil kozarec vina. Kozarci so bili venomer polni, za kar so dobro skrbeli gostilniški, pa tudi sosedje pri mizi. Potem se je prebil do Marije, kar je bilo težko, saj so ravno tedaj odnašali z mize krožnike in nepojedeno hrano, obenem pa prinašali na mizo nove ovale z narezki vsega mogočega. Anton ni bil velik jedec, kar pa je zdaj videl in vonjal, se mu je upiralo. Šunder je bil vsesplošen in oglušujoč. Marijo je prijel za ramo in ji na hitro uspel povedati, da jo bo peljal domov Pavel, da pa je sam utrujen in da ima vsega dovolj, zato gre.

»Ne nori, skupaj greva,« je rekla Marija. »Saj ne bom več dolgo tu. Sam vidiš, da ne morem kar oditi.«

»Prav, prav, ti še ne greš, jaz pač, sem se odločil,« je vztrajal.

Okoli gostilne je po dežju iskal svojo katrco. Pozabil je, kje jo je pustil. Našel jo je ob pokopališču, kjer je bilo zdaj vse tiho in spokojno. Kot da se tu ta dan ni nič dogajalo. Za čuda je avto takoj vžgal. Ti si moja edina prijateljica, si je rekel, ko se je spustil po razmočeni in blatni cesti v dolino. Ves čas so ga spremljali tisti čudni, bučni glasovi, ki so ga spominjali na petje, kot ga je zganjal njegov oče, da je še sam začel kričati. Ko je avto zadel v velik kamen, ki ga ni videl, ker je bilo vse naokoli komaj kaj vidno, potem pa, ko je avto kar drsel po blatnem bregu in po grmovju nekam dol, je ves čas kričal, si je pel na zadnji poti, ker je zdaj popolnoma zares vedel, da je to njegova zadnja pot. Ko je avto treščil v drevo, on pa z glavo in z vsem ob nekaj trdega, ostrega, morilskega, je Anton Rebrec utihnil in ni ga bilo več.

Pindarova Oda

LIZA
ROBI
MARK
LENA
MRVAČ

Razkošen meščanski salon z barom, služi tudi kot dnevna soba, z izhodom v vežo na desni, spredaj pa na teraso s pogledom na vrt, v avditorij. Odprto stopnišče v gornje prostore.

Prvo dejanje

(Pozno ponoči. Slišimo poslavljanje, posamezne glasove, klepet - tišina - umirjena glasba - vse nejasno, od daleč, kot mrmranje, prižiganje avtomobilov, odpeljali so se. A.D. 1981.)

LIZA (prileti.) Zberi se, Liza, zberi ... Naj te tvoj dobri duh ne pusti na cedilu.
ROBI (se spotoma odpravlja spat.) Ljubica ...
LIZA Ura je dve. (Odvreže čeveljček.) Tri ... štiri ... pet ...
ROBI (si odveže kravato.) Spaat ...
LIZA (Še drugi čeveljček in še kaj.) Šest, sedem, osem ... devet ... Devet pa (Pojoče.) vsi na pare. Bil si čudovit.
ROBI (odvrže suknjič.) Misliš?
LIZA Nepopisno si jih zabaval. Za najinih - deset! Robi - deset let. Vse - kot nekoč. Kot prvi dan. Prvo noč. (V hipu zaklene otroško sobo. Ropot kot z železnim zapahom.)
ROBI Pa ne! otroka ...
LIZA (Mačkasto.) Enajst, dvanajst, trinajst, štirinajst dni te ni bilo. Cela dva tedna odklenjena. Zdaj bosta pa zaklenjena.
ROBI Če se prej nista zbudila, se bosta pa zdaj.
LIZA Ko bo tiho-tiho-tiho ... Pri sedemnajstih sem ga spoznala. In šele pri osemnajstih ... Uči me, uči! ...
ROBI (Gre še v bar.) Ojej ...
LIZA Spalnico pa ven! ven iz glave! Kupila bom veliko, debelo, dišečo, zeleno, nalašč za naju preprogo.
ROBI (se s kozarcem obrne k namišljenim gostom krog sebe.) Hvala bogu, zmerom sva si vse dovolila.
LIZA Že-že-že. Koliko let je izkoriščal mojo nevednost, mojo plahost, plaha tička, čeprav sem bila zmerom dobra tička, micena, drobna, v veliki kletki.
ROBI Otroka bi rad, ko spita.
LIZA Boš ju videl, boš. Ko bo čas za to. (Ga spravi v fotelji.) Zdaj se pa lepo sprosti, lepo se spusti ... Medtem ko ti bom pihala na dušo. Kje imaš dušo? Včasih je kar prav, da si malo zaspan ...
ROBI Zmatran.
LIZA Zmatran, mičkeno zguncan ... Spusti se! Po-časi ... Nikamor se ne mudi ... vlak je odpeljal ... v čakalnici sva sama ... lučke komaj brlijo ... nikogar nii ...
(ZA HIP SE ZATEMNI.)
ROBI Spet je šla luč.
LIZA Kje? Še vedno gori.
ROBI Eden se igra z nami ...

- LIZA Če bi se samo še malo temnilo, bi ti nekaj slišal, bi ti nekaj doživel, sploh bi si želel, da bi mežé hodil po svetu, da bi ohranil mojo popolnost, moja lačna usta, nevidno svetlobo, obljubljena nebesa, vonj po deklškem, omamljen, izgubljen bi taval okrog ... Dokler te ne ugrabijo gangsterji, od mene zahtevajo bajne milijone, zastavila bom vso zlatnino, vse koravde, na beraško palico te bom spravila ... Ampak rešila te bom, če mi poveš, kaj si mi prinesel. A naj zamižim? Lahko trikrat ugibam?
- ROBI Nisva sama.
- LIZA Kaj nisva?
- ROBI Občutek imam, da nisva sama.
- LIZA *(se ozre v avditorij.)* Nisva. Te to moti?
- ROBI Spustil bom psa. Spustil bom zaveso. Posekal bom tisto grmovje tam ... Zdaj ga bom pa posekal.
- LIZA Ne bit žalosten zato, ne. Šla bova na vrt. Tako lepa je luna. Pejva, Robi! Ulegla se bova v travo. Bosa v travi ... *(Gre bosa kot po travi.)*
- (ZDAJ BI LAHKO AVDITORIJ PREPLAVILA MESEČINA.)*
- LIZA Šentjanževka v travci zeleni
na daleč me vabi, kot lučka gori.
Utrgam jo, kaj je to meni,
če v travci zeleni živi.
- ROBI Ganjen sem. Se me je že prijelo. Ničemur ne uidem.
- LIZA Ničemur ne uideš. Drugič ne boš več hodil sam po svetu. Ne boš se oblizoval po vsakem umazanem striptizu. Nič! ne boš me. Kje je odkupnina? Kje je darilo za tvojo nevestico? *(Navaljuje.)*
- ROBI Spodaj.
- LIZA Kje?!
- ROBI Spodaj ... V torbi.
- LIZA Spodaj ... v torbi ... Robi! – Saj tako ne morem. Privezana sem nate. Tako zapletena. Misliš, da delam nit? Da sem pajkla? Zapredla te bom, pre-dem, pre-dem ... Kačji jezik imam, pičila te bom z jezikom, čve-kam, čve-kam ... A ti je prav? Vse moje življenje visi na tej nitki.
- ROBI Zlati nitki.
- LIZA V zlati kletki.
- ROBI Te bom pa odvezal. Te bom pa spustil. Boš pa prosta.
- LIZA Ne! ... Tu mi je lepše. Tu sem na varnem. Lahko se zjočem. Smejem. A veš? In sploh – Naj kar ostane ... tam spodaj, v torbi. Naj počaka. V pričakovanju je vse. Nič ne more odtehtat radosti, ki se kaže v nestrpnem pričakovanju. Obljuba je več vredna. V zapeljivih besedah medlim. Koprnenje. Vera. Upanje. Radovednost. Joj ... *(Še bolj ga stiska in mikasti, ROBI je stisnjen, ROBIJA ni več.)* Nisem še končala. Izpolnitev je ponižanje, slaba vest, občutek krivde. Sama ljuba zadolžitev, spet nova obljuba, ogrožena od prejšnje. Nesramno povračilo za vse, kar sem prestala.
- ROBI Liz, daj nehaj, kaj bi sploh rada ...
- LIZA Aha. *(Okobal sede nanj.)* Zdaj pa še z mojo sestrično. Boš. Z mojo sestrično.
- ROBI Ki se ji še sanja ne.
- LIZA Olga ... Ol-gica ...
- ROBI Si čisto nora ...
- LIZA Če bi to rada ... Sem pa nora, kaj so pa druge?
- ROBI Čak mal ...
- LIZA Saj čakam.
- ROBI Ne, no ...
- LIZA Robi ... Slišiš ...
- (Od daleč zaslišimo HAYDNOV KLAVIRSKI TRIO v e-molu, drugi stavek - Andante.)*
- LIZA Slišiš ... ?
- ROBI Kaj naj bi slišal?
- LIZA Kako gode ...
- ROBI Pa kaj ...
- LIZA Poslušaj ... Slišiš?... Na gosli gode ... Pst! Je že ... Je že tu ... Moj nočni obiskovalec ...

- ROBI Nehaj no, nehaj fantazirat ...
- LIZA Pa nič. Ti pa ne bom povedala. *(Še trenutek počaka.)* Robi! – Striptiz!
- ROBI Liz, dosti je, nehajva, greva gor ...
- LIZA Na tla!
- ROBI Pa na tla, dobro, pa na tla!
- LIZA Če te bom strašna razgrizla, raztrgala, da se ne boš delal! Res še nikoli nisi videl kaj takega. Majčken sum, pa si lahko kar sam namalaš. *(Ugaša luči.)*
- ROBI Se mora vse pogasit?
- LIZA Napni u š e s a, bučman! Smrtna tišina bo.
(Razprši parfum, in še po sebi.)
- ROBI Zakaj pa to? Ni škoda ...
- LIZA Nevtralizirat je treba voh. Uporabljal boš samo ušesa. Tako kot znaš oči. In vse drugo. Saj znaš. Tako ... To je slušni striptiz. Vse bo en sam dišeč oblak ... Pripravljen – ?! *(Ugasne in spet prižge.)* Robi. Ti govoriš. Zdaj bom jaz tiho. Ti pa govoriš. Ne mi zaspat! *(Ugasne. Tema in vse tiho.)*
- ROBI Ne vidim, ne slišim, ne voham, ne tipam ... Ne bom rekel, da nimam domišljije ... Krasen striptiz! ...
(Steklenice in kozarci zažvenkečejo.)
- ROBI Pa to ni teater, da bi morali kar naprej ugašat ... Še potolkel se bom ... Luč, mater, kje je ... *(Mu uspe prižgati nekaj luči. In toliko da luč še ujame LIZO, kako plane v fotelj, popotna torba pa je odprta in razmetana.)*
Krasen striptiz. Z mojo torbo ... Taka ušesa sem imel, take uhlje!
- LIZA Uhlje!
- ROBI Zabave je konec. Zdaj grem pa spat.
- LIZA *(Na robu solz, ki tako vselej stečejo v suho korito, hlipa in smrka.)* Takale zapestnica, če misliš, da lahko prežene strah.
- ROBI Kakšen strah?
- LIZA Lahko bi bil drugačen.
- ROBI Kako drugačen?
- LIZA Manj zmatran.
- ROBI Perfektna si. Pa koga bi še angažirala? Jaz sem zato. Zapestnice pa odpadejo. Velja?
- LIZA Skopuh. Če misliš, da bo to ceneje.
- ROBI Olga je čisto zastonj.
- LIZA Olga še začasna rešitev ni.
- ROBI Preveč govori.
- LIZA A! Kako pa? To se vedno najde, če bi rad sebe izmazal. V postelji. Ne grem v posteljo.
- ROBI Se pa ne ganem od tod! Sem tako nekaj slišal.
- LIZA Kaj? Kaj si slišal? Si slišal strahove? Tu jih je vse polno, veš. *(Veselo zavpije.)* Še zlasti kadar te ni!
- ROBI *(gre proti rampi, s pogledom na vrt.)* Mater da sem nekaj slišal.
- LIZA Pa bi mi prinesel kakšno takšno, da bi vsem vid jemalo. Ko bi se le malo potrudil.
- ROBI Z dokazi pred zbrano družbo, koga pa to zavezuje, družbo?
- LIZA Si pa hudoben, veš.
- ROBI Da bi se videlo, da se s strahovi ne gre šalit, da pa so podkupljivi.
- LIZA Oprosti, zdaj si šel pa čez.
- ROBI Sem ti rekel, da sem zmatran! zbit! pa če me razkolješ!
- LIZA Kaj se dereš! Jaz sem že stokrat popustila.
- ROBI Zdaj naj pa še jaz. *(Se zvrne v fotelj.)*
- LIZA *(se milo zasmehi.)* Zdaj pa še ti ... *(Ogleduje zapestnico.)* Sploh pa ne vem ... Ne vem, kdaj jo bom nosila ... Bi rad, da si jo nadenem? *(Si jo nadene, vije roko.)* Kako naj vem, da je prava?
- ROBI Lepa je. Zdaj je čisto prava.
- LIZA Ko si zmatran, zbit ... pa naj ti vse verjamem. In če ne verjamem, naj verjamem, da si zmatran, zbit? ... Kaj se režiš?
- ROBI Bi rada slišala zgodbo o nočnem portirju?
- LIZA Nekoč je živel nočni portir ... Vsaj eden.

ROBI Drugega ni imel ko pivo. Ko žabja mlaka.
 LIZA In si to pil.
 ROBI Zjutraj, moral sem zgodaj vstati, se mi pa zrine v lift črnka ... V redu! ... Zraven pa totalka, tak športni tip, scuzan ...
 LIZA Belec?
 ROBI Belec ... V recepciji pa – švrk-švrk – nemo kot ribe: kako je prišla noter? ... kdo jo je spustil gor ... pa kdaj? ...
 LIZA *(nadaljuje.)* To je spodoben hotel. To je drag hotel. Sreča, samo en gost je videl ... Samo ti si vedel, kako jo je spravil gor.
 ROBI Kako?
 LIZA Kako?
 ROBI Nočnemu portirju je rekel za pivo. Portir se obrne – ona pa – frc gor.
 LIZA Frc gor.
 ROBI Ni duhovito?
 LIZA Ne.
 ROBI Kako pa naj bo?
 LIZA *(pa strmi predse in nič ne reče.)*
 ROBI Ojej ... Liz-Liz ... Ah-ja ... ja ... Ko bi ti vedela ... Ko moraš po svetu ... Kako ti je drag dom, kako gledaš na vse, čisto z druge perspektive ...
 LIZA Je bila cipa?
 ROBI Kdo?
 LIZA Tista, v liftu.
 ROBI Cipa, kako prideš na cipo?
 LIZA Je kradla?
 ROBI Če je kradla – !?
 LIZA Če bi bila bela cipa – nihče ne bi opazil?
 ROBI Najbrž ne. – Seveda ne. Mislim, da ne. Sploh ne.
 LIZA Koliko je treba odšteti?
 ROBI Za cipo?
 LIZA Je bila cipa?
 ROBI Čuj, to pa mene preveč vprašaš.
 LIZA Približno. To boš ja vedel.
 ROBI Takole pet, deset funtov. Petdeset, sto! Jaz naj vem? S funtom gre rapidno navzdol, to ti pa lahko povem.
 LIZA Koliko stane, da ti nočni portir obrne hrbet? – Kaj se spet režiš? Kaj je narobe? ... *(Gre k njemu.)* Boš spet kar mrknil? Boš spet kar zginil, a? Jaz bom pa sama zijala v strop. In čakala, da se zbudiš. Pa spet mrkneš. Kjer te nihče za nič ne more prijet. Tako si daleč, tako blizu. Ampak zdaj že predolgo traja, veš. *(Stoji za njim in mu odpenja srajco.)*
 ROBI *(zleknjen v fotelju, z rokami ohlapno čez oprime.)*
 LIZA Da se bo videlo, da se mi bo poznalo ... Da bom vsa tvoja ... samo tvoja ... in ti moj ... *(Ga sezuje, nato pa ne ve kam s čevlji, po prstih jih odnese in spravi v torbo, s torbo pa čez oder, se ustavi.)* Robi ... Robi – ! – Nekdo je notri.
 ROBI *(zažmiri v torbo v njeni roki.)*
 LIZA Ne premikaj se ... Delaj se, ko da ni nič –
 ROBI *(Zdaj pa čisto buden.)* Kako je pa noter?
 LIZA Pssss ... tiho ... V veži je ... Mogoče bo odšel –
 ROBI Nisi zaklenila!
 LIZA Ti si zaklenil!
 ROBI Jaz nisem zaklepal!
 LIZA Sssss ... Robi! Kaj boš ukrenil?
 ROBI Kdo je bil zadnji?
 LIZA Kdo, kdo! Zmigaj se, joj!
 ROBI Kje so čevlji?
 LIZA Kaj ti bojo čevlji!
 ROBI Ne morem, brez čevljev ...
(ROPOT, PODOBEN TRKANJU.)

ROBI *(Skoraj z olajšanjem si zapenja srajco.)* Potrkalo je.

LIZA *(Grdo spusti torbo na tla.)*

ROBI *(Obraz se mu spači kot za smeh.)* Slišal sem, da je potrkalo.

LIZA Če je potrkalo, zakaj ne greš pogledat?

ROBI Ne morem. Brez čevljev.

LIZA *(mu vrže čevlje iz torbe.)*

ROBI *(si natakne čevlje.)* Naprej!

LIZA *(gre naprej.)*

ROBI Liza! ...

LIZA *(ga spusti mimo in se brž spravi nazaj v fotelj.)*

ROBI *(se vrne.)* Kaj je spet to ... Koga, kaj si videla?

LIZA Kaj?

ROBI To trkanje, ta ropot!

LIZA *(spodvije noge čisto k sebi.)* Vsako noč ropota, kaj jaz morem zato, štirinajst dni te ni bilo. No, pa trka. Pa ropota.

ROBI Kaj je? kaj ropota?

LIZA Sam si slišal. Sam si videl.

ROBI Že cel večer moram videt, kar ti vidiš. Kaj si videla?

LIZA Si pa slišal.

ROBI Že štirinajst dni, vsako noč ... !?

LIZA Mogoče, ker je hiša tako stara. Zato. *(Pokaže v avditorij.)* Mogoče prihaja z vrta.

ROBI Posekal bom! breze, jasmin, bom pa posekal, otrebil, vse! Bomo videli, kje se bo še skrival pa prihajal.

LIZA Pa posekaj. *(Stoka v suhem joku.)*

ROBI Otroka. *(Gre poslušat pred sobo z otrokoma.)*

LIZA *(Vsa oprezna, vsa mirna.)* Povedala ti bom. Usedi se, Robi. – Mislila sem, da nocoj ... da ne bo tega.

ROBI Česa?

LIZA Vsak večer. Skoro vsak večer je prihajal.

ROBI Kdo?

LIZA On. Mrvač.

ROBI Mrvač?

LIZA Mrvač. Naš sosed.

ROBI Kakšen sosed?

LIZA Tvoj sosed, moj sosed ... Najin sosed.

ROBI Nobenega soseda ne poznam, nobenega soseda ni.

LIZA Oh, Robi! Jaz sem tudi mislila, da ga ni.

ROBI Hudiča, kako ... Kako si to predstavljaš? Prihajal. Ob dveh ponoči!

LIZA Jaz si nič ne predstavljam. Če pa je! Kaj jaz morem zato, če je prihajal. Štirinajst dni te ni bilo.

ROBI In je prihajal.

LIZA Saj ga boš videl. *(ROBI ostane brez besed.)* Če pa je bil kar naenkrat notri in ... tu je sedel pa ... tam ...

ROBI Ob dveh ponoči!

LIZA Vedela sem, da mi ne boš verjel.

ROBI Fani je ropotala, ona je bila.

LIZA Če pa je šla.

ROBI Kam je šla?

LIZA V teater.

ROBI Ob dveh ponoči! Liza, ti si popolnoma nora, kaj bi zdaj rada?

(Jo odrine, ko mu spet seže pod srajco.) Da se usede vame? Z vso to tvojo obsedenostjo.

LIZA Pa če je res!

ROBI Če je res, se drugače pove.

LIZA Kako pove? Mi pa ti povej.

ROBI Jaz si ga nisem izmislil, nisem ga videl.

LIZA Jaz sem ga samo malo videla, samo od strani.

- ROBI In zdaj naj si zmišljujem celega hudiča, ko bi morala spat. Ko bi moral že zdavnaj v posteljo.
- LIZA Greva, greva v posteljo!
- ROBI *(Pa spet nazaj v bar.)*
- LIZA *(s pogledom na vrt.)* Ta najin jasmin je tako dehtel ... Ta najin jasmin.
- ROBI Jasmin! ... Saj še ne cvete ... Fantazira.
- LIZA No, pa narcise. *(Gre počasi proti terasi in sede na tla.)*
- Vsako noč ... Slišim, pa se mi ne sanja ... Kako vzdihujejo, stegujejo svoja stebelca ...
- (Ponovno iz daljave HAYDNOV KLAVIRSKI TRIO.)*
- ROBI Liz ... Liz, pej sem ...
- LIZA Slišiš? ...
- ROBI Pusti ga ... Naj gode, naj ...
- LIZA Ga slišiš ... Slišiš, Robi! ... Poslušaj ...
- ROBI Pridi ...Ti bom nekaj povedal.
- LIZA *(Srečna posmrka in gre k njemu.)*
- ROBI Vem ... Vem, kako je ... Da si je treba zmišljevati ... Življenje pusto ... Ne vrača nam ... kar vlagamo vanj.
- LIZA Pa zakaj ne? Zakaj? *(In zahlipa.)*
- ROBI Vsake igre je enkrat konec.
- LIZA Če je pa res.
- ROBI Midva, hvala bogu, se znava igrati. Dokler se še lahko igramo ... Zelo pametno je, če veš. Če ne – se bojo pa drugi igrali s tabo. Drugi si bojo izmišljevali ... tvoje življenje ... tvoje narcise.
- LIZA Kako naj ti še povem?
- ROBI Štirinajst dni me ni bilo. Dobro. Spravila ga bova ven, izgnala vsiljivca. Zgrabil ga bom za roge, za rep! Mater, tak tiholazec, kaj? Izkorišča, ko me ni. Pa kaj izkorišča? Strah na podstrešju, rogovile na drevju, luno, netopirje, veter v kaminu ...
- LIZA Zgodnja jutra.
- ROBI Zgodnja jutra.
- LIZA Prinesel nam je domače mleko. Navsezgodaj.
- ROBI Kaj je prinesel?
- LIZA Domače mleko. Od krave, domače krave.
- ROBI Dobro. Prisilil ga bom, da bo spet prinesel. *(LIZA čaka, ROBI pa bi rad, da bi se kar lomil od smeha.)* Ljubi bog, kakšne štorjice ... Ne znaš povedat. Ne znam naprej, ne znam. Nobena zgodba ni dobra, če je ne znaš povedat v treh stavkih. Če znaš – si pa rešen.
- LIZA Prinesel nam je: *(Šteje na prste do tri.)* domača jajca, domačo solato, mleko.
- ROBI Vse te prenapetosti –
- LIZA *(ga odpelje mimo fotelja na otomano.)* Pa povej! To o nama. Da bom odrešena. Brez našega sosedu.
- ROBI Kako se piše?
- LIZA *(ga poljubi na lice.)* Mrvač. Jaz sem ga že pozabila. *(Mu sezuje čevlje.)*
- ROBI Meni je tudi časih tesno ... V kakšni zagamani hotelski sobi ... Najrajši bi se obesil. Potem pa vzamem tvojo sliko pa sliko otrok ...
- LIZA Zakaj ločeno?
- ROBI Tvojo izpred ... ko sva se spoznala.
- LIZA *(zatuli.)* Tisto staro!
- ROBI Vzamem vse tri. Vas postavim na mizo ... in mi je še huje.
- LIZA In ti je še huje.
- ROBI Vse bova še enkrat zložila v predalčke, lepo poravnala, preštela ... da bova vedela, odkod sva vzela ... kam lahko dava spet nazaj.
- LIZA Zakaj nazaj? *(Leze vanj in se vsa pomanjša.)*
- ROBI *(se skuša dvigniti.)* Ne, ne razumeš ... Primojdunaj, zdaj pa ne vem ... Ta tvoj zgodnji čuk –
- LIZA Povej, tisto! Ko je moral mornar na dolgo pot ... No!
- ROBI Nekoč, ko je moral mornar na dolgo pot ...
- LIZA Ne spat!

- ROBI Leta so minila, preden je preplul vsa morja ... Kje je bila takrat Nemčija, Velika Britanija! Danes te pa lahko objamem že v dveh urah.
- LIZA Štirinajst dni, pa si jih razdeli po dve uri!
- ROBI Čak no ... Liz!
- LIZA Takrat je bilo lahko - ko še ni bilo aeroplanov. Takrat so si izmislili vse tiste grozne stvari, vero pa upanje, večno zvestobo pa kaj vse. Ko so imeli čas. Danes pa ni več res.
- ROBI Kaj ni res?
- LIZA Nič.
- ROBI Liz, rad te imam.
- LIZA Sebi povej, ne meni. Sebi.
- ROBI *(Domala ganjen.)* Imaš prav. Kako imaš vse prav ... Tako lepo znaš povedat ... To je edina resnica ... Vse drugo ... *(Napeto poslušaj.)* Pred štirinajstimi dnevi vsega tega ni bilo.
- LIZA Se pa igraja noč pred štirinajstimi dnevi. *(Še bolj leze vanj, prede in se mucka, kmalu bo vsa njegova.)* Daj mi, no, mucek moj, daj, stisni se k meni, še bolj se stisni ... Sem že tiho, tiho, ne bom več.
- ROBI *(se za silo spravi na komolce.)* Preveč si sama. Zares naj pride Olga. Tisto sobo ji bova dala ...
- LIZA Joj, Robi, ljubček, ne veš, kako bo skakala, to bo vesela! *(Spet v tesen objem, zasmrka, in čez čas.)* Na kaj zdaj misliš? ... Kam si zginil? ... Na koga misliš, a? *(Se divje prevali nanj.)* Nanj misliš! AAA! Daj mi! Zgodbico-štorjico! Jo bova prefantazirala, kamasutrirala, trije v liftu, UAAA! pa še z Olgo, bav-bav-bav, Ró-biii! Zgodbico-štorjico, da bom tvoja, vsa tvoja, in ti moj, samo moj, moj, joj! joj! joj!
- (Hudo zaropota. ROBI se sunkoma dvigne in LIZA toliko da ne strmoglavi na tla.)*
- ROBI Če je Fana, ji bom vrat zavil. *(Se v naglici obuva.)*
Raznesel bom to bajto do zadnje treske. Mater ji njeno. V posteljo pa ne bova šla. Dokler ne postavimo stvari na čisto ... Štirinajst dni! Če bi bil cel mesec. Pa sta komaj dva tedna ... Mater ji njeno ... *(In gre.)* Za katerim grmom pa tiči, ha! Ta tvoj pohotni zajec, s solato pa jajci! Za katerimi vrati?! ... *(Slišimo ga zunaj v veži.)* Vi ste - ?! ...
- (Priletnega MRVAČA si predstavljamo takole: kadar govori, si izdatno pomaga z rokami, kar pa ni brez nekega notranjega sistema, veže nas, oklepa. Z nenehnim nastavkom za smeh. Kadar pogrešamo to hahljanje, se nam utegne zdeti nevaren. Lahko bi bil čokat debelušnik. Vitalen do meje, ki si jo sam določa. V nenehnem je gibanju, rad se pozibava, treplja druge po rokah, suva v nadlahti. Ti dotiki pa niso ne medvedji ne žabji, z njimi še kako osvaja, paralizira, a se tega bolj malo zaveda. V nasprotju z zajetno postavo so roke elegantno oblikovane, prsti dolgi, z njimi potratno gradi stožce, rožce, odprte dlani ... In vrigel se je v gala.)*
- ROBI *(se ga kar ne more nagledati.)*
- LIZA *(pa vsa nedolžna.)*
- MRVAČ *(Z mešanico užaljenosti in ogorčenja.)* Malce sem zakasnil. Pa se opravičujem.
- LIZA *(se ovije ROBIJU okoli vratu.)*
- ROBI *(Oviran s sladkim bremenom in sploh z ozkim pogledom na svet.)* Ne-ne! Kar nadaljujte! Kaj? Ste morali pa zelo dolgo čakat, da ste tako zakasnili?
- MRVAČ Ja. Dolgo.
- LIZA Gospoda poznam ... gospod je ...
- ROBI Že dolgo. Ja! Pa kaj še?
- LIZA Robi. Gospoda poznam. Gospod je ... no, prosim! Gospod Mrvač.
- MRVAČ Dovolil bi si ... če dovolite ...
- LIZA *(pohiti.)* Robi! Ti ga moraš. Povabi ga, povabi!
- MRVAČ Nemogoče? Izključeno? ... h-h-h-h-h ...
- ROBI Ta je pa dobra. Kako naj vas povabim, ko ste se že sami povabili?
- MRVAČ Priznam, da dobro mejaštvo še ne daje ekskluzivnih pravic ...
- ROBI Kakšno mejaštvo? kakšne pravice?
- MRVAČ Da se kot sosedi še drugače spoznamo.
- ROBI Neverjetno, res, kaj smo sosedi?
- MRVAČ Vse. Vse smo. Če le nismo kaj drugega. Smešno.
- ROBI Smešno!
- MRVAČ Samo plot je vmes, živa meja. Vsak dan, vsako jutro ... Dobro jutro, gospod Lenard ... O! saj bo kmalu jutro, po zvezdah vidim ... mm, pa ni veliko zvezd.

- ROBI Vam lahko povem, da vas prvikrat vidim?
- MRVAČ Prvikrat bolj natančno. Če to ni žalostno.
- ROBI To, da vas prvikrat vidim, tostran plota? Prešlo vam je kar v navado, s tem skakanjem čez plot, z domačimi izdelki!
- LIZA *(Polna je miline.)* Robi, zdaj si pa ti zmišljuješ.
- ROBI Prebrisano, in s kakšno poučenostjo! dajte no! z onstran plota, kaj bi sploh radi? Se šli zdrabarstvo zaradi plota?
- MRVAČ Ampak jaz vendar govorim o vas.
- ROBI A tako.
- MRVAČ Tudi za vas bi bilo dobro, če bi vedeli, koga vse vabite.
- ROBI Kaj pravite?
- MRVAČ Jaz sem rahlih živcev. Pustili ste me stat tam zunaj.
- ROBI *(zarjuje.)* Liza! Kdo je bil povabljen?
- LIZA *(se gre tožengroša.)* Zakaj pa niste prišli p r e j? Robi, ni prišel. Zanalasč. Da bi mi nagajal. Zdaj ti pa pride ... maček sosedov, opolnoči, o polni luni ...
- MRVAČ In nobene besede o tem. Nič.
- LIZA *(Kot njun zasebni prepir.)* O čem? O hausbalu? M? ...
- MRVAČ Da se bo vrnil vaš soprog.
- LIZA Tudi to. Robi, tudi to.
- MRVAČ Hotel sem napisat pismo. Nameraval sem se vam priporočiti.
- LIZA Nee ...?!
- MRVAČ Začelo me je preganjat. To, da me puščate v hudi nepoučenosti. Tako pa tudi sebe ... To je pa hudó ... Hudó omejeno.
- (In pred avditorij, roke vrže na hrbet, s prsti pa ko da bi jih uril za kakšen koncert ali rokohitrstvo, pozibava se naprej, nazaj, ko da si daje takt.)*
- LIZA *(Vsa nesrečna nalahno tleska s hrbtno stranjo roke v dlan druge roke in skoraj ujame njegov ritem.)*
- ROBI Zdaj ... kaj bi komplicirali. Gospod se je blagohotno ... potrudil ... in je povabljen. E! *(gre s treskom odpret hišna vrata in medtem ko gre, treskne in se vrne, mine le slaba sekunda.)*
- LIZA Na stežaj! tako! pa je spet vse na stežaj odprto. *(se vsa upre.)* Robi! ... Saj ... Zarad mene ... *(Se milo nasmehne.)*
- LIZA *(Vrata zunaj se treskoma zaprejo.)*
- LIZA Fani. Fani je bila.
- ROBI *(pa spet nazaj v bar, hrupno se naceja.)*
- MRVAČ *(Zazrt v avditorij.)* Kako lep vrt. Puščate mu divjo rast. Naj se svobodno bohota. Se strinjam.
- ROBI Moj vrt.
- MRVAČ Kaj pa veste, čigav je. Prav tako je od sosedov, če imajo veselje z njim, pa bom rekel: če se jim ga zljubi gledat.
- ROBI Kaj pa tu, kaj filozofirate, človek božji! Kako dolgo ste svetili po hiši, kakšne besede pobirate! Zdaj se boste pa skidali, kako da vas še nisem, zakaj ...
- MRVAČ Zakaj? Gospod Lenard, zato, ker sva kot soseda vendarle že izmenjala nekaj besed. To ni proč vrženo.
- ROBI Kako naj vam pokažem pot - ne da bi se pri tem osmešil - po vaši uhojeni bližnjici?
- MRVAČ h-h-h-h-h ...
- ROBI Zdaj nam je pa še smešno. Norce brijemo! Saj ste tukaj že ko doma. Naša stara Fani, oho! vam tiho odpira, nič ne reče, kakšen neznanski kotel ima.
- LIZA *(veselo prevpije.)* Kotel! pa ja! Na gong pa tolče, ste jo že slišali? Da bi nekaj tega svojega starega teatra skozi zadnja vrata pripeljala sem noter.
- ROBI Zraven ste. Karkoli že počnemo. Ne moremo brez vas. Zelo vas bomo pogrešali. *(Se mu prikloni za odhodnico.)*
- MRVAČ *(vztraja na rampi.)* Kar pomnim, kar pomnim, in tega ni malo. Nobel stara hiša.
- ROBI Tu se pa ne motite.
- MRVAČ Pokazal vam bom. Tja noter ... vidite? tam. Če se zalezete tja noter ... vzdolž tistega podivjanega mahonija ... Potem pa - vzemite kateri koli grm.

(MESEČINA SE RAZLIJE PO AVDITORIJU.)

- ROBI Sem ga že vzel.
- MRVAČ Tako zapeljive konfiguracije zlepa kje ne najdete.
- ROBI Kot murn pred svojo luknjo.
- MRVAČ Zelo dobro.
- ROBI Z anteno. Rešpetlinom.
- MRVAČ Muzikalno vzeto.
- ROBI *(Vse bolj navdušen.)* Za vohalo gre, za kukalo!
- MRVAČ Na znanje vzeto. Pa ne za hudo.
- ROBI Ne morem verjeti. Ne morem, da se vse to meni dogaja pa da še sodelujem. HA! Ste prilezli ven ... Zdaj pa dajte! pokažite! kaj znate! Liza, pokaži! daj mu! *(Ji razgali kolena.)* Dajte se pohodit! Tecite! Veje pokajo, korenine mandrajo!
- LIZA *(v smehu steče nazaj.)* O ti packa, polit cucek, Robi, to mi boš še plačal!
- ROBI Bravo, Liz! Izza podivjane mahonije preži in jaga. Ne vem s kakšnim šovom, s čim naj vam še povrnemo ta medsebojna poživila? Lizina pripravljenost presega pa že vsa pričakovanja. Obstaja še kak star trik za nobel izsiljevanje? Na račun tega počenega ekološkega sožitja.
- MRVAČ Velevažno izmišljanje, lejte, zdaj pa sem in corpore tukaj, pa ne vem, sem bogatejši, revnejši ... Stvari so se premaknile. To šteje-h-h-h ...
- ROBI V kaj premaknile? Kaj šteje? ... Jaz sem že vse naštel, nimam več kaj.
- LIZA *(se spusti v fotelj, uvede kramljajoče, družabno, očarljivo, afektirano.)* Ste jo videli? ... Jo vidite? *(Vije roko z zapestnico.)* Je lepa? ... Skoraj čisto prava ... Sem se čemurkoli ali komurkoli izneverila, če bi rada tako, da bi vsem vid jemalo?
- ROBI *(pa hrupno spet nazaj v bar.)*
- LIZA *(blaženo zavzdihne.)* Če pa ni, pa ni, je pa ni. Gospod Mrvač je zdaj tukaj. Vidimo ga, slišimo, lahko se pogovarja z nama ... Pa je zdaj to tisto? Je bolj srečen? Po vseh tistih tihih urah ždenja v samoti, priprav na srečanje v naši hiši ... Za ta srečanja vsi delamo. Dotlej pa polje med nami sladki nemir pričakovanja. Ko se bo izpolnilo tisto čudežno ... Koliko zaupljive zvestobe je treba, da se stvari premaknejo, koliko vere, da se potem rodi tisto enkratno in postane last vseh ... Čeprav – razočaranja so. Na to moramo biti pripravljeni ... *(In LIZA prižge nov plamen, da je potem vsa v plamenu.)* To, Robi, to! ... Ko se lahko vsemu, prav vsemu vedno znova odpovemo. V zameno dobimo trenutek olajšanja – saj še ni vse izgubljeno ... *(Se oddahne in požene v nova odkritja.)* In naslednji trenutek nam obljubi že nov zaplet – v pričakovanju novih in novih razodetij ... Svet je vendar poln še neznanih svetov.

(MARTINŪJEV KLAVIRSKI TRIO: BERGERETTES, drugi stavek, allegro con brio.)

(In MRVAČ na rampi zagori v ščemeči in šumeči svetlobi, z nepremično zažrtostjo si podredi še naslednje: SVETLOBA se z odra seli v avditorij in oder ostane v temi.)

- LIZA *(veselo vzklikne in steče do rampe, kjer si z razprtimi prsti zakrije obraz kot otroci.)*
- ROBI *(Kot uročen od bara sèm zatuli.)* L I Z A! ...
(Še trenutek in SVETLOBA se v valovih seli nazaj na oder, GLASBA izzveneva ...)
- MRVAČ Španski bezeg, jasmin, češmin, narcise ...
Travniške cvetlice, regrat ... osat ...
Med njimi drobne stezice ...
Blaženi, polni trenutek.
(Potihoma, z zaprtimi usti.) h-h-h-h-h
Lebdiš kot mušica. Kot sončni žarek.
Že tisočletja se vrača,
ob istem času, na isto mesto,
na prag pred utico ...
V istem času, v istem trenutku
lahko zgubiš vse.
- ROBI *(Kot trmast, uporni otrok.)* Ali pa dobim!
- LIZA *(Vsa omrežena kot dih v zračnem tkanju.)* Robi, to ... to je tisto ...
- ROBI *(Brez posluha za njune notranje premike.)* Utico, kaj je delal v utici?
- LIZA Ne veš, nočeš ...

- MRVAČ Če je veselje tu, domišljiji ne moreš zaloputnit vrat.
- LIZA Robi, a boš vsaj enkrat poslušal, a boš vsaj enkrat na moji strani? Ko sploh ne veš, za kaj gre. Trenutek blaženosti -
- ROBI Čakajte, čakajte ... Sem jaz kaj manj junaka, žabca napihnjenege, s tragično avreolo, iztrošenega lavreata? Mi smo še zmerom nobel stara hiša. Saj ste hoteli to povedat? Kje sem vas že videl? Zakaj pa niste v fraku, kje imate cilinder? Ne morete kar takole krošnjarit s sejmarskimi hokuspokusi pod to streho, vsaj malo pompa bi pa lahko dali svojim iznajdbam, malo več fines. Strmim, da vas je Fani spustila noter. No ja, smo pač pri Fani. Takole sem pa! Kaj vse zna, naša stara Fana!
- LIZA *(Se ne da pregnati iz svoje sanjske preje.)* Blaženi trenutki, tako polni ... *(In kot čuvanje skrivnosti.)* Tako naravni, sijajni ... Ob večerih ... Oh, vi povejte!
- MRVAČ *(se odzove z zadrego ob vsiljeni skromnosti.)* Ob večerih se dobimo.
- LIZA V tem je vsa skrivnost, Robi, v tem ... Ko pride vsa ta muzika, od vekomaj nas obdaja, pa nismo vedeli zanjo ... Ko pride vate, in ostane tu, tu notri ...V tebi. V kri mora. Do duše. Ki si vse to zapiše. In ko odkriješ, kaj vse zmoreš. Ko vse drugo izgine ...
- ROBI Prazen prostor, p r a z e n ...
- LIZA Bodi zlat, Robi. Vidiš jo, ko ti pride naproti. Slišiš, ko te pozdravi. Ti pa slep in gluhi hodiš po svetu.
- ROBI Prazen prostor. Ja! Zdaj ga pa! Dajmo ga! Da se do kraja ne izprazni. Mušica, regrat, utica. Da o psu niti ne govorim!
- MRVAČ *(Tlači ogorčenost.)* Pes je pa od drugega sosedu, kakor tudi se počutim deplasirano, oprostite, da se vmešavam, s tem psom!
- ROBI Moj pes, moj! ... Ne slišim ga več ... beži pred mano!
- LIZA Štirinajst dni te ni bilo.
- ROBI Da postane zanikrn? Nič več popadljiv?
- LIZA Nehaj se nalivat!
- ROBI Veste, kaj ste vi? Glodalec. Glodate od znotraj. Zglodajte še za nekaj klafter naprej. Da bo kar frčalo od tega nepopisno muzikalnega drobirja ... Samo ne v volumen kake izpraznjene, kake do kraja osiromašene duše ...
- LIZA Oh, Robi ...
- ROBI Drobir kot pasje bolhe. *(S kozarcem na srcu.)* Lahko se dvignemo do zvezd, lahko. Vračanje bo vselej mrtvaško. Povračanje, ista figa. A je nujno, da si izbiramo zvezde?
- MRVAČ Gre za to, da gremo naprej.
- ROBI V temi lahko stopiš v govno. Če je presvetlo, pa v luč.
- MRVAČ Le malo bolj naprej.
- ROBI Pa malo bolj naprej. Kaj bomo? Viski, vodka, rum? Ni leda. Zmanjkalo je leda.
- MRVAČ Bom brez leda.
- ROBI Če ga pa ni ... Ste mi že čedalje bolj nepogrešljivi. Srbež, ko zleze pod kožo. Floc! Na zdravje, živjo.
- MRVAČ *(ne pije, kozarca pa tudi ne odkloni.)*
- ROBI Boste mešali? s čim mešate ... Liza, mater, spet ni leda.
- LIZA *(tiše, z nabrušenimi kremplji.)* Jaz grem spat, Robi ... S p a a t ...
- MRVAČ *(Razigrano, z nepomirljivo užaljenostjo.)* Jaz sem zadnji. Poslednji gost. Brezupno sam ...
- LIZA S p a a t ...
- MRVAČ Domnevam, drugi so bili ...
- ROBI Drugi?
- MRVAČ Na pare!-h-h-h ...
- LIZA Kateri drugi?
- MRVAČ Jaz pa tam zunaj grem, grem vase - pa se ne najdem več. Grem iz sebe - vidim, kako stopicam na mestu. Še naprej - da bi bil neznansko daleč, stran od vas. Da bi se hkrati videl, in vse - od daleč. *(Z roko na njej, da vsa otrpne.)* Ko da bi kdo drug stal tu, kjer jaz stojim.
- LIZA Tu - kje tu -
- MRVAČ Zunaj! tu! tu notri! Bil sem zunaj in notri!
- LIZA *(Komaj slišno.)* Robi ...
- MRVAČ Ko da bi ne bila to moja roka ...

- LIZA *(Že skoraj vsa v MRVAČEVIH rokah.)* Robi ...
- MRVAČ *(pa se preusmeri na ROBIJA.)* Ste utrujeni? Vam ni dobro? ... Čakajte, vam bom pomagal ... *(Gre za njim in mu pomaga v fotelj.)*
- LIZA *(Lamentacija na meji blasfemične ironije.)* O, Robi ... V mojih najglobljih čustvih. Ki jih vežem na občutke brezskrbnosti, varnosti, roko, ki je vedno ob meni, misli, ki me odvezuje mojih ... Robi v moji obrambi, v mojih šibkih trenutkih, tako zvrhano polnimi odkritosrčnosti ... *(Pije, nato dolg vzdih in še kratek premolk.)* Sem pa vse povedala.
- MRVAČ *(Varen ob ROBIJU.)* Kaj bi zdaj ... En interes spodbuja drugega. Rekel sem si: dokler ne veš, kdo vse je povabljen ... ostaja še vedno možnost, da si bil pomotoma izpuščen. Zgodila se je običajna pomota ... Torej: sprejel sem to neodposlano vabilo in ...
- LIZA Malo razvnete pameti, malo bujne domišljije ... Robi! ne veš, pa nimam nobene skrivnosti, ti veš - da je v tem tvojem izpraznjenem prostoru še vedno kak skrit, neodkrit kot, pozabljen stisk roke, neizgovorjena, zamolčana beseda, nepospravljena izkušnja iz bogve katerega predalčka, ura, ki se še ni iztekla, kak kos dobrega starega kruha, -
- MRVAČ *(gre in trdo postavi kozarec na šank.)* Da vam odgovorim, moje spoštovanje - !
- LIZA Če vam je ušla cela torta! *(Pa mu zmaže edini kos, ki je še ostal, v roko.)*
- MRVAČ Pazite! ... Od sile, to je pa že. Kaj delate! Za vse na svetu vas prosim ...
- ROBI *(Topoumno, res je že zmatran in nemalo okajen.)* Dognat moramo.
- LIZA Kaj? Zbudi se! Hiša ti gori!
- ROBI Če je res pomota.
- LIZA Ni pomota! Ni-ni-ni in ne! Krasno smo se imeli! Da bi se lepše sploh ne mogli! *(Hiti.)* Pili smo, kaj smo? Viski, vodko, metaxo, courvoisier, becherovko, šeribrendi ... Domačo slivovko sem pozabila ...
- MRVAČ *(Kakor da bi njegov blodni duh zanašalo na vse vetrove hkrati, vse čute je vpregel, čimprej bi rad posrkal, kar je zamudil, in stakljiv postaja.)* Šampanjec.
- LIZA *(Zmagoslavno.)* Šampanjec! Ne, ni bil šampanjec. Sekt! za dobrodošlico. Jedli smo, kaj smo jedli? Robi! Buden moraš ostati, a čuješ! Tartufe! Ne cele gomolje, ko žafran drage. Pa še hitro se jih preobješ. Samo v obrisih, na testeninah. Za vtis. Vtis je važen. Okus tudi. Vtis in okus. Gresta skupaj. Pravzaprav sta neločljiva. Jastog! Jastogove repke. *(Mrvaču, ki se lomi pod težo naštetih dobrot.)* Ste v redu? Kaj smo še? Janeževe upognjence ne pozabit. Fani jih zna narediti. Ja, pa plumpudding!
- ROBI Plumpudding.
- MRVAČ *(Naravnost zapeljan.)* Plampuding ... Plam-h-h-h- Plampuding, si predstavljam ... kako so ga, gospodje in dame ...
- LIZA V špicenštofu! ... *(Pa v smeh, ne pride več ven, popolnoma noro.)* Ogrlica, od merjasca - čekane! Pa jaz sem že vse, vse razkazala! Ni imela druge izbire! ... Chat noir! Róbii! neee! Si ji ga ti prinesel? Tobačna tovarna pa chat noir! Ko noč na Pigallu! ... *(V nadaljevanju MRVAČ vse bolj mršči obraz in to je izdaten vir LIZINEGA neusmiljeno hudobnega in neustavljivega veselja.)* Zaželen dečko! Z nekaj narezka še za domov! Šarmeer! Z vezalkami iste barve kot avto! ... Frizura v štokih! Kot vdova po avstroogrskem oficirju! Pol mesta bi lahko s tem lakom pozidali, pa še nobeden niii! VSE je mešal kot kakšen mešalec za beton! ... Odpirala je usta. Namesto da bi jih zapirala. Ampak piškavi zobje! Lahko je koketirat z dvema vrstama samih biserov. S piškavimi pa je prava mojstrovina! Kdo je pa vedel, dve leti je nisem videla, da bo spremenila zunanost! Ko sem jo povabila, pa tudi ni nič rekla. Ampak zaželen dečko je zaželen dečko.
- ROBI *(Ko da bi ga utrujenega že ves čas še to matralo.)* So bila ... pismena - vabila?
- LIZA Kje! Daj mir. Zdaj je moda imitacija imitacije. Ne veš? Oblečeš skaj pa rečeš: imitacija skaja.
- MRVAČ *(Povožen od njenega smeha ne reče nič, le zmrduje se pomalem.)*
- LIZA *(se zvija od smeha, da kar stiska in dviga noge.)* Lak ji je odstopal, ko da mu je pravkar potekla garancijska doba! Vsak noht s svojim pejsajem! ... Blond ko cirkuška blagajničarka! ... Lasje, uničeni od peroksida! Boga punca.
- ROBI S kom je prišla? Pa odkod vi mislite ... ta pomota ... Smo se vam opravičili?
- MRVAČ *(pa stoji in molči, čedalje bolj izrinjen, čedalje bolj grdo gleda.)*
- LIZA *(V še hujše cviljenje.)* Ja! Pa bolero! Čez gol popek! Hlače pa na mornarski! Ko da je pravkar prišla iz Tunisa! ... Mogoče pa JE !!! - IZ TUNISA! - *(Grozen smeh.)*

ROBI *(Skuša vso stvar obrzdati.)* S kom vendar je prišla?

LIZA S kom? Kdo? O kom govoriš?

ROBI Peroksid.

LIZA Peroksid. Boga punca.

ROBI S kom ...

LIZA S kom ...

ROBI *(odmahuje.)* Pusti ...

LIZA Muc! Črni Muc! Ne. Muc je prišel sam.

MRVAČ *(nepričakovano, ostro, tudi prestrašeno.)* K d o ?!!

(Kratka, gluha pavza.)

LIZA *(se prav na kratko, užaljena, poklapana, suho poslovi.)* Lahko noč.

(Že na stopnicah pa se vrne po torbo, ki je naenkrat strašno težka, vleče jo za sabo, odpira se in sploh, ukvarja se z njo, ko da ji je edino to še ostalo. In gospoda jo, ne bomo rekli neprizadeto, vsekakor pa očitne graje vredno, od daleč pospremita za lahko noč, ne da bi ji priskočila na pomoč, in ko se na vrhu stopnic ozre, se MRVAČ obavtno prikloni.)

LIZA *(Brezmejno žalostno.)* Lahko noč, Robi.

(In dovolj rezervirano.) Lahko noč, gospod ...

(Torbo pa kar pusti tam in odide.)

ROBI *(Še naprej ga zmanjkuje, z rokami ohlapno čez oprime, z napol praznim kozarcem.)* Crknjen ... Mater sem ...

MRVAČ *(pa ko da ima zdaj vse niti v rokah, ne skriva razpoloženja, in naenkrat z napol prazno buteljko prisede.)* Jaz imam rad belo vino ... No ja, rad ... Hja... h-h-h-h ... Moraš že biti v nekakšnem sozvočju. Harmonično, če hočete ... Ko nekdo nekaj reče. Ali pa - ne! Uporablja samo znake, namig ... Potreben je le obris, nekega stanja, neke še prikrita akcije ... Vse jasno! V hipu! Nobenih nespোরazumov. Klan je informiran. Pulziranje, na isti frekvenca, v območju naravnanih občutij ... NE. Ne na nivoju seksa, hašiša, izumljanja novega sveta, družabnega miš-maš ... Pripadate družbi. Pripadate. A lejte: nekega dne - kaj pravite ... h-h-h-h ... Začnete si postavljat vprašanja: kje ste? kaj ste? kdo ste? ... In že ste v pasti. Ne najdete odgovora. In ste v pasti. Vse bolj notri. Nakar vas zbežajo ven. Pridi ven, pridi! ...TI! ... Kaj pa lahko poveš? Kaj ugotoviš? Nisi dovolj pameten. Zaveš se šele na stopnicah. Kaj vse bi mu moral še reči, kaj zabrusit, kaj si mu ostal še dolžan ... Temu gobezdaču, falotu, gnidi sakramenski. Zakasnele reakcije, šele na stopnicah se spomniš. Esprit d'escalier pravijo temu Francozi ... h-h-h-h.

ROBI Čujte, ne vnašajte mi politike sem noter.

MRVAČ Kakšne politike?

ROBI Kaj pa imate proti Mucu?

MRVAČ Sem že povedal. *(Se ozre v avditorij in hahlja.)* h-h-h-h ...

ROBI A tako. *(Omaga.)* Razumem, razumem ... ne! ne razumem.

MRVAČ *(se presede tako, da ima pred sabo tudi stopnice.)* Se spomnite ... Ko je še šla tod mimo stara cesta ... Moški pa sami pijanci, s šmarnico so se nacejali. Doma pa pretepalji ženske. Šmarnica. Sama šmarnica. Ampak v nedeljo ... Kakšne nedelje! Ko si šel mimo. Ne po zašmiranem asfaltu. Po beli cesti ... Iz vsake hiše je dišalo po juhi, z jetrnimi cmoki ... Na železniško postajo smo hodili gledat, kdo vse se je pripeljal. Iz vlaka je bilo treba stopit za cel meter. Mladi moški so imeli galantno priložnost, da so lahko damam ponudili roko ... Znali smo gledat krog sebe. Pa več časa smo imeli drug za drugega ... Svet je bil velik. Večji kot danes ... Brišnikovo žago so pa podrli. Voda z Matijevega jezaja jo je poganjala. Matijev jez. Kurje loke. Kamor smo se hodili kopat ... Apatov jez. Vse je šlo ... Ampak zame še vedno stoji ...

(Se ozira krog sebe, opazi napol prazen kozarec v ROBIJEVI roki, kako ga ohlapno drži, pa se ne polije, zdi se že cela večnost.) To je pa tudi res - - Če bi ostalo vse pri starem ... Kam bi dali spomine ... Česa bi se spominjali - - Tako mi pride, kakšna pomisel ... To pohrkavanje, to pljuvanje, to nekdaj moško. Na javnih prostorih, po vseh kotih špuktrigli. V čakalnicah, v vlaku, po kupejih, v gostilnah ... Celu v uradih ... Ne pljuvaj na tla! so izobešali napise. Ne pljuvaj na tla ... Omikana družba ... h-h-h-h-h ... *(Čez čas.)*

Vi kadite - ? ... *(Tiho obsedi.)* Ampak ženske je prav tako pobirala tuberkuloza.

ROBI *(Čez čas.)* Se spominjate Pindarove Ode?

- MRVAČ Otko? Pindarove? ... Z dolgimi lasmi.
 ROBI Imela je take dolge, kot žito rumene.
 MRVAČ Rumene, nič posebnega.
 ROBI Zlatolaska.
 MRVAČ So pesmi o zlatolaskah. Oja.
 ROBI Nosila je tako kratko, metuljasto belo oblekco ... iz muslina.
 MRVAČ Že mogoče.
 ROBI Bože, je bila lepa.
 MRVAČ Meni pravite?
 ROBI Njen brat, komandant naše brigade ... Ko smo gimnazijci udarniško regulirali Pesnico. Prišla ga je obiskat. Samo za nekaj dni. Na počitnice. Mi pa ji nismo zamerili, ko je brez dela postopala tam okrog. V tisti metuljasti ...
 MRVAČ Ja ...
 ROBI Umrla je. Še zelo mlada. *(Čez čas.)* Prejle, ko me je zmanjkalo ... Saj ste opazili ... Se mi je prikazala njena podoba ... Bodite tako dobri, odnesite ta kozarec ...
 MRVAČ *(Pripravljen najprej naliti iz steklenice, nato pa mu uslužno odnese kozarec.)*
 ROBI Tole, o Mucu ... *(Govori počasi, misli niza kot v kakšni zgodbi.)*
 Ne boste se ga znebili pa obesili name ... Ne boste končali pod Matijevim jezom. V Fanini kuhinji. Liza pa Fana vas bosta vrgli v lonec. Lonec se širi, požira, skuhani boste, nobenega dvoma. Muca sta že spekli. Lepo garnirana, prešpikana se bosta znašla na isti mizi. Ne verjamete? ... v končni smisel vsake pojedine – – Oprostite, da se zanimam. Kako pa kaj vaše sorodstvo, otroci, saj niste brez otrok ... ? *(MRVAČ ne pove. ROBI vstane in če bi popustil navalu čustev, bi ga gotovo strlo.)*
 Nazadnje prideš do zaključka ... da so edina resničnost našega življenja otroci ... Klarisi je komaj štiri leta, Rudiju bo pa že deset. Ju hočete videt? ... Pridite ... Ju boste videli ... Vas bom potlej ... Ste z avtom? vas bom ... Bom šel z vami, no, zarad psa. Ju boste videli, ko spita ... *(Odklene.)*
(Iz odklenjene sobe prideta LENA in MARK.)
(LENA, zlatolaska, dolgi lasje, za ušesom narahlo speti. Kadar si jih češe, so njeni gibi podobni začarani, mili glasbi. Breztežno zre predse, v strogo začrtan prostor, ki se vije pred njo v nenehnem, hipnotičnem gibanju. In taka je tudi njena hoja, čista in na poseben način dražljiva, določena znotraj njenega, za druge docela zaprtega sveta. Kavbojke in lahka, preprosta bluzica. – MARK: vitek, visok, v tesno prilegajočih črnih hlačah in v lahki, črnomodri indijski svili, šal ovratnik, spredaj odprt, da se vidi srebrna, strnjena verižica, rokavi razširjeni, na roki razpolovljena zapestnica. Ves je negovan in taka je tudi njegova govorica, rahlo zastrta, malomarna, izumetničena, vse je v prefinjeni formi, ki pa je le vabljiva fasada, izza katere opazuje svet okoli sebe.)
(Njun prihod je tako očarljiv, da moramo vsi prisluhniti še KLAVIRSKEMU TRIJU iz blaženih nebeških sfer.)
(MARK objame LENO, kakor da bi jo hotel zaščititi, in naravnost na otomano, kjer LENA še naprej dre-mucka, MARK pa v bar po viski.)
 ROBI LIZA! ... L I Z A ! ...
 LIZA *(se prec prikaže vrh stopnic v opojno sladki večerni obleki, očarljiva in zapeljiva in na smrt odločena ubraniti to svojo trdnjavo.)*
 ROBI *(kaže tja, kjer naj bi bila otroka.)* Kje sta - ?!
(In se že tudi noro zaleti tja, kjer naj bi bila.)
 LIZA *(Med znamenito hojo po stopnicah.)* A - ! Mark ... *(In zapeljiv nasmešek MRVAČU.)*
 ROBI *(je že nazaj.)* Otroka, kje sta?
 LIZA Pri tvoji mami.
 ROBI Pri mami ... *(In vse bolj v norem, divjem veselju, ki ga prekriva z izredno razgibanostjo, LENA se je vrnila, LENA ni šla!)* Tadvu sta pa kar tu ... Bravo! *(Pa kar prisede k ležeči LENI in jo prime za roko, plane drugam in je do kraja iztirjen. Burno se vrne s trenčkotom in ga zažene čez fotelj.)* Lahko greva. Pospremil vas bom. Ste že nared?
(Očitno pa ROBI še ni pripravljen in se kar tam sezuje in zgine gor, čevlje pa vzame s seboj, pozabi na MRVAČA.)
 MRVAČ *(hoče za njim.)*
 LIZA Kam pa kam, halo! *(Vzame kozarec in ga izproži za sabo in MARK ji vajeno ustreže.)*

- MRVAČ *(Zbegan, prignan v slepo ulico.)* Liza, kaj se greste? ... Štirinajst dni! kako hitro pozabljate. Ne pričakujem, da bi me zato nevemkako nagradili. A kam ste me postavili! Kaj lahko naredim, kamor ste me porinili?
- LIZA Zgodbico, zgodbico. Nimate! To je nevzdržno. Kaj vse obljubljate. Vseh štirinajst dni zato, da nam v seriji pričakovanj in močnih vtisov zmešate skupaj tisti vaš osatno-regratnolučni – čiribirimurihokuspokus!
- MRVAČ *(Z iztegnjenimi odprtimi dlanmi, ko da bi zaustavljal celo goro.)*
Molčite! če ne znate drugače. Jaz nimam bliskavih raket, še starih smolnic ne ... Light-show! Namesto mušice v soncu na pragu pred utico. Pop-koncert-predstavo!? ... Moja najljubša pravljica pa je bila Andersenova, tista z vžigalicami ... Jaz sem iz revne familije. Ni boljšega kot nov krompir v oblicah ... In to lahko ponavljamo, začeniš z jesenjo, iz leta v leto, nič ne opeša.
- LIZA Vsako jesen – začetek sezone ... Kaj naj oblečem?
- MRVAČ Ne premorem večjih čarovnij ... kot jih lahko daste že vi ... z eno samo tiho kretnjo, z dogajanjem v vaših očeh ... Z govorico, ki je jezik naših srečnih trenutkov, odpravljenih dvomov, vere v ustvarjalne potenciale ...
- LIZA Zgodbico!
- MRVAČ Kam se vam mudi?
- LIZA Tam-tam-tam-tam-tam. Čas! kakšna mrhovina. Razpada. V gole, izpraznjene trenutke.
- MRVAČ *(jo zgrabi za roko.)* Dajte mi laž, eno samo vašo prepričljivo laž, da ji bom verjel!
- LENA *(ob tem obupno zastoka in MARK spusti vse iz rok in pohiti k njej in se uleže k njej.)*
- LIZA *(se spušča v fotelji.)* Vzemite si jo, kaj čakate.
- MRVAČ *(se nasloni čez njo, z rokami na oprimih fotelja.)* Nikar ne bagatelizirajte mojega tako imenovanega h-h-h-h-žlahtnega porekla. Jaz sem imel strogo vzgojo, moje spoštovanje. Ne more kar v posteljo, medtem ko so tukaj gostje in se nekaj dogaja. KAJ se dogaja, KJE ... Na stolu ali na otomani, za šankom, v vaši otroški sobi ali zdaj tu z mano, če se ne motim ... Prosim! ... Evidentno pušča na cedilu, ne pušča samo vas.
(Se znova nasloni nadnjo.)
- LIZA *(steguje roke nazaj, tako da se ga lahko dotika s konicami nohtov po zavihkih suknjiča, po bradi, po vratu, mačkasto.)* Kaj je to – stroga vzgoja?
- MRVAČ Stroga vzgoja-h-h-h-h ... Če so ti otroku dali barvice pa zabičali, z drugo roko na hlačnem pasu: glej, da jih ne boš do kraja porabil!
- LIZA Zahtevali so od vas, sleherni trenutek, obračun – o vsem?
- MRVAČ O vsem.
- LIZA Tako se rodi nasilje.
- MRVAČ Tako se rodi človek, strogih načel, odgovornosti, rešpekta, delovnih navad.
- LIZA Kot barvice – nikoli do kraja porabljene.
- MRVAČ Odvisno – kdo jih dobi v roke.
- LIZA V mojih bi se pač vaše takoj polomile.
- MRVAČ *(se vse preveč nagne čez LIZO.)*
- LIZA Gospod Mrvač – *(Se nagne naprej.)* Kaj se tukaj ne lomi že nekaj? *(Lahkotno vstane.)* Tudi jaz sem imela strogo vzgojo. Prav nič varčno me niso obdelovali. Ko me je Robi spoznal, so bile njegove barvice, kaj je le delal, razvajan otrok, – že praktično do kože na prstih. *(Naglo podrgne s šopom prstov po dlani druge roke.)* Vse je vedel o barvah. Jaz pa nič. Vzgajali so me v popolni temi. Razkazovali so mi le sončni mrk, najdaljšo noč, varnost bunkerjev, trpežnih žaluzij, povešenih polknic, vlogo postelje v načrtovanju zdravega, zmogljivega rodu ... Robi me je naučil razpoznavat barve in gledat v sonce, tako da ne oslepiš. Tako je z mano dobil nazaj nove barvice. Zdaj vem vse. Robi pa – nekoliko manj. Lahko bi celo rekla, da marsikaj pozablja. Dlje ko premišljam, bolj sem prepričana. Vse je pozabil.
- MRVAČ To je pa nerodno – če pozablja.
- LIZA Ne, zakaj? Zdaj ga jaz podučujem.
- MRVAČ *(se razsrdi.)* Če znate vse sami, kaj sem vam še potreben! ... Mi pa povejte, no, ko ste že tako na tekočem z barvami. Kakšne barve so bili ti vaši visoki povabljeni z nocojšnje zabave?
- LIZA O! poslušajte! čujte!

- MRVAČ Piškavi zobje! ... HA-h-h-h ... Kakšen podtekst, simbolna vrednost, zaplet z dolgoročno naložbo. HU-h-h ... Zaželen dečko - dam vam ga! imejte ga! kjer ste ga sneli!
- LIZA Rekla sem A! bom pa še B! in Ž! Tako ste me očrnili.
- MRVAČ Uh-h-h-Ne!
- LIZA VI boste odgovorni, za VSE.
- MRVAČ Oja, oja-h-h-h ... Si lahko predstavljam, KDO ... KDO! PHA-h-h-h ...
- LIZA Pa kaj vam je?
- MRVAČ Kaj-kaj!
- LIZA Jaz bom še naprej izdajala, KDO, KDO, KDO - vi mi boste dali v zameno - nekaj več, čisto malo, mičkeno več.
- MRVAČ Oja, oja ... Velja. Čakajte.
- LIZA Dali mi boste klobuk. Čevlje. Uro, kakšen spominček, kaj pa je to, ne bom vas obrala do golega. Vam ni prav? Vas izsiljujem? Pa saj ne boste prenesli!
- MRVAČ JO-h-h-h Ta HU-lj-ah-h-h-h Ta GNI-dha-h-h-h-h Pha!-h-Haha-jo-Oja! ... Oja ... Zna menjat barve kot kameleon, normalno! ... Vsak dan bolj normalno. Normalno tudi preko trupel.
- LIZA Za božjo voljo, MARK!
- MARK Liza - ?
- MRVAČ *(se nasloni odzad na njen fotelj, se dvakrat zagunca.)* Ni treba! Ne! Pustite!
- LIZA *(Odločno se ji zazdi potrebno, da ju seznaní.)* Mark! - Gospod Mrvač, to je Mark. Z naše nocojšnje zabave, ostala bosta nekaj dni, saj res - Lena!
- LENA *(sedi na otomani in se trese kot trepetlika na vodi.)*
- LIZA Lena je Markova mlada prijateljica. Naš obetavni naraščaj.
- MRVAČ *(preveč, že Muca komaj prebavlja, ko spodsekan se prekucne za foteljem na tla.)*
- LIZA Jaz si umijem roke. Nedolžna sem ko lilija bela.
- MARK Je pijan? Mu je slabo?
- LIZA *(glasno vzdihne in razsodno pokliče.)*
Robi ... Roo-biii ... Robi ...
- MRVAČ *(vstane izza fotelja in v smeh, ki je že na meji igralčeve zasebnosti.)*
- LIZA *(pa ko da naenkrat ničesar več na tem svetu ne bo znala urediti, ne zase ne za koga drugega.)*
(In nihče ne ve več ne kod ne kam, in take jih zaloti zastor, ki se najprej oklevaje spušča, nato pa TRESK, gong, tik za stranskim zastorom, zoprni, pločevinasti, grd, črna senca plane čez tisto polovico odra, nesrečna FANI, in zastor se divje spusti.)

O d m o r

Zoran Ogrinc, Krajina ob reki, 2012,
akril na platno, 80 x 100 cm (detajl)

Mrtvi ne sanjajo več, o mrtvih sanjajo le preživeli

ESEJISTIKA

Nekaj drobcev ob vojnem romanu Urbana Klančnika

Vojni roman s protivojno tendenco izpod peresa mladega pisatelja, našega domačina Urbana Klančnika, z naslovom *Ali mrtvi sanjajo?* je izjemno pretresljivo delo, tudi zame, ki sem kot avtor knjig, ki obravnavajo vojno in vojne žrtve, marsičesa vaju.

Vsekakor je zelo pohvalno, da se najde nekdo, ki si je za snov svojega literarnega dela izbral vojna dogajanja v naših krajih – v Mislinjski dolini in tudi širše v koroškem prostoru, in vesel sem, da so moja dela postala koristna tudi v tem smislu. Ker je pričujoča knjiga literarno delo, roman, ga ne moremo presojati po stoddstotni verodostojnosti konkretnih dogodkov, ki jih avtor navaja, saj mu je kot pisatelju dovoljena tudi pisateljska domišljija, ampak predvsem po njeni sporočilnosti. Že za uvod k skoraj vsakemu poglavju je pisatelj pripisal kakšen zgodovinsko opisni vložek, kar je povzel deloma iz mojih del, deloma pa tudi iz splošne zgodovinske literature o drugi svetovni vojni in, nenazadnje, tudi z interneta. V vsebino samo pa je tudi vnesel konkretne dogodke, a jih je seveda literarno predelal, jim dodal svoja imena in vloge. Kdor pozna zgodovinsko dogajanje na našem lokalnem nivoju, bo zlahka prepoznal dogodke in tudi osebe, ki v njih nastopajo.

Ravno primer glavnega junaka Braneta (ki je lahko marsikdo iz tiste generacije), ki se grozljivih prizorov živo spominja še kot starec pri 85 letih, kaže na to, kako je vojna premetavala naše ljudi na vse strani in se je isti človek lahko v kratkem času proti svoji volji znašel v zelo različnih vlogah. Kot zavednega Slovenca ga, kot mnoge naše ljudi, okupacijska oblast, ki ima za cilj izgnati tretjino slovenskega prebivalstva, ostale pa v roku največ petih let ponemčiti, pošlje na prisilno delo v Nemčijo. Koga pošlata kam, je bilo v pristojnosti posebne rasne komisije, ki je vsakega človeka pregledala kot na nekakšnem

živinskem sejmu za ljudi in mu določila rasno in politično oceno. V Nemčijo so navadno poslali tiste, ki so imeli slabo politično, a dobro rasno oceno, da bi s tem obogatili arijsko raso. Druge, namenjene za izgon, pa so izgnali v Srbijo, Bosno, na Hrvaško. V celoti so v Nemčijo izgnali ljudi iz obsavskega in obsoteljskega pasu, skupaj 37 000 oseb, vseh izgnanih skupaj s tistimi, ki so pobegnili v ljubljansko pokrajino pod zaščito na videz bolj milega italijanskega okupatorja, pa jih je bilo okrog 80 000. Izgnance iz bivšega sreza (okraja) Slovenj Gradec, torej iz Mislinjske in Šaleške doline, so zbirali v zbirnem taborišču v župnišču Šmartno, ki so ga po končanih izgonih ukinili, so se pa tam, dokler so v njem zbirali ljudi za izgon, dogajala različna grozodejstva. Poznejši partizanski pesnik Karel Destovnik – Kajuh, ki je bil tudi zaprt v Šmartnu, a pozneje izpuščen, je ravno tam dobil navdih za svojo pesem *Petindvajset*.

Prepričan, da bo dobro preživel vojno kot delavec pri prijaznem nemškem kmetu, ki je tudi protinacist, s čimer pove pisatelj, da ne smemo presojati ljudi po njihovi narodnosti, kajti tudi med Nemci je bilo veliko dobrih ljudi (in obratno – med Slovenci veliko slabih, za kar imamo v knjigi tudi dovolj primerov), pošljejo glavnega junaka kot prisilnega mobiliziranca v nemško vojsko, kjer doživi vse grozote vojskovanja na nepreglednih in klimatsko izjemno neugodnih širjavah ruskega vzhoda, doživi tudi prvo rusko zimo pred Moskvo. Tu bi samo opozoril, da je seveda del pisateljske domišljije tudi to, da je glavnega junaka postavil tja že v tem času, kajti, kot je znano, je nacistični tretji rajh začel mobilizirati Slovence na Štajerskem šele sredi leta 1942, potem ko mu je začelo primanjkovati vojakov; tisti, ki so bili v nemški vojski že prej, so bili prostovoljci (kar pa glavni junak ni bil), pozneje doživi tudi Stalingrad in Kursk, dokler mu ne uspe, da se preda sovjetski Rdeči armadi, in spet ima srečo, da ga kot Jugoslovana vključijo v svojo vojsko. Skratka, zamenja vlogo, kot je to bilo pri številnih naših mobilizirancih. Enako

zavzeto kot prej ruske je sedaj streljal svoje prejšnje tovariše – nemške vojake, a le zaradi preživetja, kajti na fronti je navadno odločal delček sekunde – kdo bo hitrejši. Tako eni kot drugi, s katerimi se je bojeval, pa so preklinjali vojno in tiste, ki so jo skuhal; še tiste redke navdušence, navadno frontne novince, napolnjene z nacistično propagando, je ob kruti realnosti kmalu minilo navdušenje. Mnogi take sreče kot Klančnikov osrednji literarni lik niso imeli: tudi če so se predali, so lahko bili ob življenje, bodisi da so jih rdečearmejci, če ni bilo dovolj ujetnikov, da bi se jih splačalo naložiti na tovarnjak in jih odpeljati v zaledje, enostavno postrelili, in jih je nemška stran pač štela kot pogrešane (še en primer, ki govori, kako malo je bilo v vojni vredno človeško življenje), bodisi da so umrli kot ujetniki v ujetniških taboriščih zaradi lakote, mraza, bolezni ali slabega ravnanja. Takih primerov, ko so se vključili v sovjetsko Rdečo armado, je vsekakor bilo nekaj. Posebno če so obvladali kakšno večino, na primer voziti tovarnjak, so jih radi vključevali. Veliko Slovencev s Štajerske – nemških mobilizirancev, ki so bili zajeti, pa se je vključilo v 1. jugoslovansko brigado, nastalo v SZ, tudi v 2. brigado in v razne specialne enote in so se potem bojevali na sremski fronti. Nekateri so se priključili tudi sovjetskim partizanom.

Po koncu vojne in prihodu domov pa je Brane slišal grozljive zgodbe, ki so se dogajale v domačem okolju. Prvo tako prigodo, ki nam pove, kaj naredi ideologija iz človeka, doživi že v začetku vojne kot prisilni delavec pri nemškem kmetu, ko se lastni sin – gestapovec, ki se zdi sprva po prijaznosti podoben svojemu očetu, naenkrat spremeni v neusmiljeno zver in kot veleizdajalca zaradi višjih ciljev in da bi se sam prebil na vrh oblastne lestvice totalitarnega sistema, obsodi na smrt in lastnoročno ustrelj svojega očeta, prijaznega nemškega kmeta. Njegova protidržavna dejavnost pa je izrazito humanitarne narave: v bližnje taborišče Dachau nosi pakete z zdravili svojemu tamkaj zaprtemu vojnemu tovarišu in prijatelju. Podobnih primerov pa bi se našlo tudi med »našimi« in ne le med nacisti. Saj ni čudno, ko pa so jih, rosno mlade in neizkušene, tako učili in vzgajali starejši, vsaj na videz bolj razgleda-

ni in izkušeni tovariši. O nacistih in njihovi ideologiji ne kaže izgubljeni besed, a tudi Boris Kidrič, »motor Osvobodilne fronte«, je izjavil na partijski konferenci na Cinku julija 1942: »Komunist, ki da brez najmanjšega usmiljenja streljati, kot človek nikoli ni surov. Odlika je, da združujemo z najbolj neusmiljenim odnosom do sovražnika najbolj plemenite instinkte človeštva«.

Slovensko prebivalstvo, ki so ga nacisti zaenkrat pustili še doma, je bilo izpostavljeno najrazličnejšim okupatorjevim nasilstvom, zlasti pa ponemčevanju, zato se je kmalu začel odpor, ki ga je tudi pri nas organizirala Komunistična partija, ki pa je zasledovala tudi svoje revolucionarne cilje, o katerih med vojno ni javno govorila. Do bratomornega spopada pri nas ni prišlo, je pa prihajalo do pretiranih sumničenj o plavogardističnih vrinjencih, kar so že med vojno imenovali »pohorska afera«. Lahko se zgrozimo nad rezultati, ki kažejo na 97 tisoč slovenskih smrtnih žrtev ali 6,5 odstotka prebivalstva, po čemer se Slovenija uvršča procentualno na tretje mesto v Evropi (za Sovjetsko zvezo in Poljsko). Tolikšnega odstotka žrtev niso imeli veliko večji narodi od našega. Velik del teh žrtev je bil nepotreben in je bil rezultat ideološkega spopada med Slovenci samimi ali strahu partije pred morebitno konkurenco.

Avtorja Urbana Klančnika ne zanima, kdo je počel zločine. Njegov namen je obsodba vojne, zato tudi tako grozljivi opisi od začetka do konca knjige. Če bi to delo prebrali vsi, ki odločajo o usodi sveta in nas, bi morda vojn ne bilo več; tako pa se doslej iz zgodovine nismo nič naučili: vojne so bile tudi po drugi svetovni vojni in na žalost še bodo, in to morda še bolj grozljive, kot je bila druga svetovna vojna. Osnovno sporočilo, ki ga lahko razberemo, je, da v nobeni vojni ni ne zmagovalcev in ne poražencev; vsi so sposobni že zaradi lastnega preživetja početi tudi zločine, in vsak, ki se vrne iz vojne živ, mu to doživljanje pusti duševne posledice za vse življenje.

Dr. Marjan Linasi

V žepu jo nosim belo hostijo

PESNIŠKI ZBIRKI SEBASTIJANA VALENTANA

ESEJISTIKA

Spomladi 2012, ko je bil prvo leto kaplan na Ravnah, je Sebastijan Valentan, sicer doma v Slovenskih goricah, izdal svojo drugo pesniško zbirko *Rojstvo vstajenja*. Prva z naslovom *Božje vedute* je izšla pred tremi leti, obe pri *Slomškovi založbi* v Mariboru.

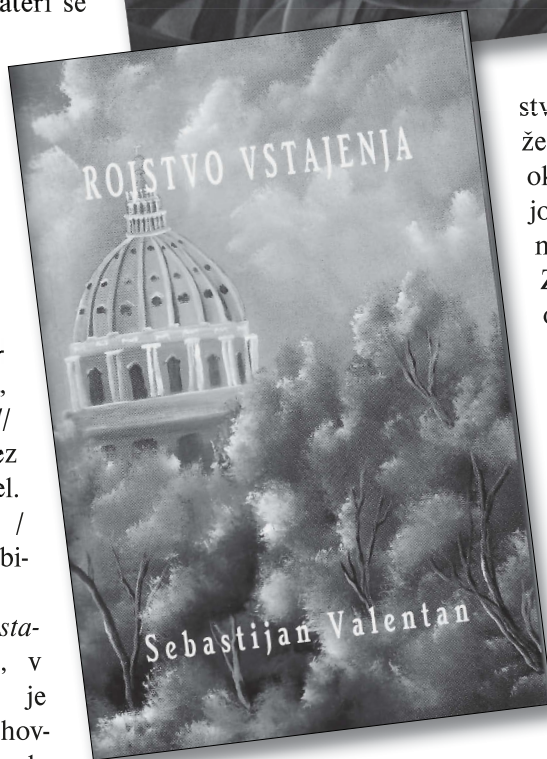
V *Božjih vedutah* je 28 pesmic, po sedem v štirih tematskih sklopih z naslovi: *Mariji Brezmadežni, Da boš veroval, ko boš bral, Takšen bodi, da boš vreden služiti mizi Gospoda in Cerkve ter Da bi služil tebi in Tvojemu ljudstvu*. Ker je bil Valentan v času, ko so te pesmi nastajale in ugledale luč sveta v zbirki, še študent teologije, jih lahko razumemo kot smerokaze za pot, po kateri se je odločil hoditi, oz. kot načela dobrega Božjega pastirja. Vsem je skupni imenovalec »služiti«. Takšen naslov nosi tudi uvodna pesem v zadnji razdelek, ki pravi: Služiti nenehno - / brez vprašanj, / je predanost. // Služiti predano / brez bolečin, / je nesmisel. // Služiti predano, / trpeti - / pomeni ljubiti (str. 45).

Delo *Rojstvo vstajenja*, izdano letos, v Slomškovem letu, je avtor posvetil duhovniku in pesniku prelatu dr. Stanku Janežiču

in svoji mami, razdeljeno pa je v tri sklope s po 12 pesmimi - *Rojstvo, Smrt, Vstajenje*, torej v tri stebre krščanstva, z zaokrožitvijo prvega s tretjim v največji krščanski čudež »rojstvo vstajenja«. V tej zbirki je motivno v ospredju »dar neskončnega stremljenja« v smislu izražanja čudenja in spoštovanja do matere, domovine, cerkvenih veljakov, kandidatov za blažene ...

Valentanova poezija je, kot je za obe zbirki ugotovila avtorica spremne besede Berta Golob, meditativne narave, skupni imenovalec pa je po njenem tudi svetopi-semska simbolika števil, za razlike med knjigama pa zapiše: »Prej toliko pričakovanja, zdaj stvarnost. Prej: Dvigniti želim kelih ..., s smaragdi okrašen kelih. Zdaj: V žepu jo nosim belo hostijo ...; nenadoma navaden žep. Zelo stvaren, vendarle le obrobni premik. Sredice ni načelo kako razjedanje smisla. Nasprotno; jedro se kristalizira v silovito gotovost Vstajenja.«

Valentanovi zbirki družita tudi prosti verz in slike Marie Marthe Alegria, umetnice, slikarke in pesnice, rojene v Hondurasu, ki živi in ustvarja v Rimu.

Naslovnici Valentanovih knjig

Helena Merkač

Renata Picej: Čas ladij

VROČA KNJIGA ZA VROČE DNI

ESEJISTIKA

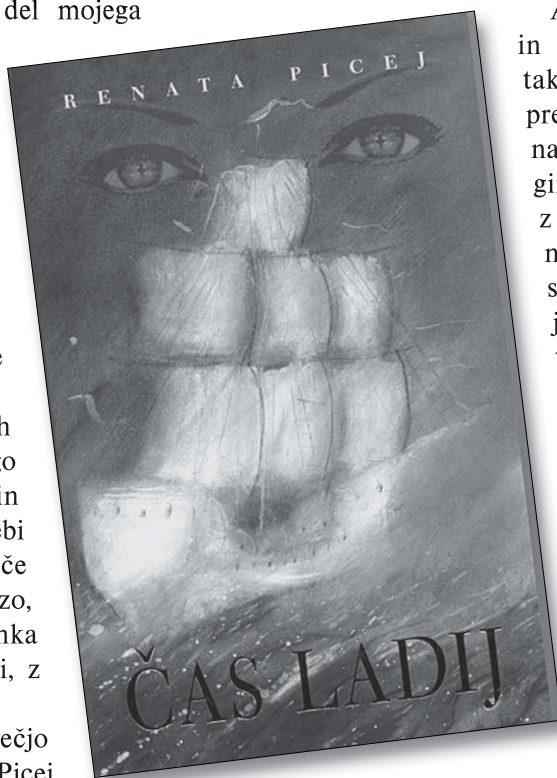
Literarni prvenec Renate Picej *Čas ladij*, ki je v samozaložbi izšel spomladi letos, razkrije avtorico kot turistično vodičko in avanturistko, predvsem pa žensko, ki se je okoli svojega petdesetega pravljičnih sedem let opajala s pravo ljubeznijo – čustveno in čutno. Našla jo je v od sebe malo mlajšem Dalmatincu iz Šibenika, kapitanu potniške ladje, na katero se je leta 2002 odpravila križariti po Jadranu. Njej se je tako v tem kapitanu, skrivnostno poimenovanem Njord, zgodil – kot zapiše sama – »moj komplementarni partner«, »sestavni del mojega DNK« oz. moški, »ki me je popeljal v svet ženskosti in me postavil na piedestal srečnega življenja«. Za Njorda se je ona, Renne Schmutzer, »rdečelasa morska deklica«, zgodila »nenačrtovano in se vpletla v njegove morske mreže dosti bolj, kot je načrtoval«.

Čeprav je bilo o takšnih srečanjih prelitega že mnogo črnila (ter solz žalosti in sreče), so pa sama na sebi zelo privlačna, še bolj, če gre za »prepovedano« zvezo, v kateri se najdeta ločenka s sinom in poročen moški, z otroki.

Dodatno in najbrž največjo draž temu delu Renate Picej pa dajejo potem, ko se ljubezen začne na Kroni Jadrana skoraj identično tako kot med glavnima akterjema na Titaniku, najbolj romantične točke Jadrana (otoki, Kotor ...), Italije (Benetke), Španije (Andaluzija) in tudi Slovenije (Otok ljubezni na Muri ...) ter njuna skrivna dobivanja, največkrat v njeni organizaciji, večkrat spretno začinjena z velikim žrtvovanjem obeh vpletenih, sploh nje, ki je z avtom zanj prevozila na tisoče kilometrov in jo je nekoč veter skoraj vrgel čez

krški most, je zdrknila v morje, je obtičala v snegu, z ljubimcem sta zašla na minsko polje, on pa si je moral krasti čas med dolžnostmi na ladji.

Kljub tem »poceni« motivatorjem za branje pa je delo, razdeljeno na 31 poglavij s tematskimi naslovi, npr. *Veruda*, *Mazda*, napisano tako, da bralca prepriča o tem, da je takrat, če se ti zgodi takšna ljubezen, zanjo vredno žrtvovati vse, menda tudi 10 let »navadnega« življenja, kot je nekoč dejala neka ženska.

Ljubezenski roman *Čas ladij* Renate Picej

Avtoričin čustveni in erotični naboj se tako ves čas branja preliva v bralca. Ta naboj je med drugim ustvarjen tudi z ravno prav tragičnim koncem (on se sicer loči, a zveze je očitno konec) ter s šampanjcem Michelle in njeno belo mazdo, dvema stalnima spremljevalcema, ki preraščata že v fetiš. V branje pa nas vlečeta tudi slog in jezik, sicer zelo čustveno ocvetličena, a vseeno izvirna, saj posegata na materialna polja elektrike,

vesoljstva, računalništva (npr. »Sesula sem se vase, kot da bi kdo iz mene potegnil električno žico.«). Da Picejeva uporablja kar veliko tujk, ji ne gre zameriti, saj je svetovljanka, in da se ji kdaj zapiše kakšen srbohrvatizem tudi ne.

Helena Merkač

Zaplavala sem skozi njene pesmi

BARBARA SIMONITI: VODA

ESEJISTIKA

Je že nekaj več kot trideset let, ko sem kot prvošolka na ravenski gimnaziji opazila nežno dekle v obleki s prhutajočim krilcem in z veliko barvasto pentljo v laseh. Začudeno in s strahospoštovanjem sem gledala to malo starejšo sotrpinko, ki je obiskovala že tretji letnik gimnazije. No, mogoče sem se napačno izrazila, kajti na njenem obrazu in kretnjah se ni videlo, da bi v šolskih klopeh kaj trpela, kot sem včasih jaz sama. Prav nasprotno, bila je kot metulj, vsa razigrana, ožarjena z bleščečo barvo, ki se je odbijala z obleke in puščala veselo, neka-

ko žametno obarvano sled na njenem obrazu. Velike oči so iskrivo in željno zrle v svet, iščoče znanje in neštete prilike. Čez nekaj let sem jo srečala v predavalnici na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani. Zrcalni prizor z gimnazije. Jaz brucka, ona tretješolka, skupaj na predavanju iz besedotvorja pri prof. Toporišču. Zopet spoštovanje z moje strani, zanos in neizmerna želja po znanju, kovanju in iskanju novih besed z njene.

Preteklo je nekaj časa, ko sem dobila v roke njen prvenec, pesniško zbirko Barbare Simoniti, z naslovom *Zatišnost*. Harmonične pesmi, bivanjsko občutenje in izpovedovanje čustvenosti ter poplava novih, izvirnih besed (zatišnost, zabesedje, večerenje), predme zopet postavijo podobo iskrivega dekleta, ki ima rado svet in besede.

Besede kot zlati dež žuborijo po straneh njene druge pesniške zbirke, ki sem jo prebrala malce kasneje.

Sedaj pa zamišljeno berem njene zadnje

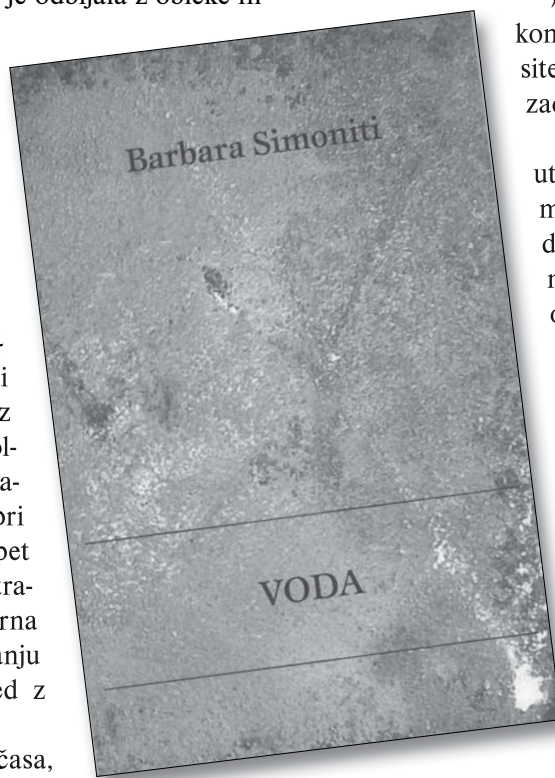
pesmi iz zbirke z naslovom *Voda*. Izšla je februarja po Sončevem obratu (2012) in v njej se pokaže pravi obrat – tako v obliki kot v vsebini pesmi. Plavam skozi šestinpetdeset pesmi, ki so nanizane v sedem ciklov po osem pesniških enot, vse zaporedno oštevilčene, premišljene, urejene. Berem jih eno za drugo, plovem med besedami, a ne slišim več žuborenja zlatega dežja, tistega tihega dežja, ki si ga željan, ker te osveži in ti da moč ter zanos.

»Zdaj dežju ni videti konca in prevzel me je siten strah,« pravi v svoji zadnji pesmi.

Podoba deklice se utaplja v vodi, oceanu, morju, reki, nazadnje v dežju, »pritrjena na premec potopljene ladje«, od koder ne more ali pa noče izplavati. Stanje obupa, resignacije in osamljenosti lirskega subjekta se kaže iz pesmi v pesem. Nekako vztraja, a ne dovolj, kajti v morju je le zrno otoka, na katerem iz zobotrebcev spleta splav, reka je zaledenela in spolzka, v njej ni skale, kamor bi se varno povzpela. Njene pesmi nemo kričijo, voda vdira

vsepovsod, preti, lažno obeta rešitev, ki je ni od nikoder.

Tako pesem za pesmijo blede slika razigranega dekleta in v mislih vidim razvodenelo podobo, nekje na listu popackanem z vodo, a na dnu lista so ostale s črnilom zapisane njene besede – lepe, ostro razmejene, voda se čeznje ni razlila. Niti malo.

Pesniška zbirka Barbare Simoniti Voda

Darja Skutnik

Zares velik zbornik:

BREZNO IN PODVELKA

Podnaslov:

Bogata zgodovina dveh majhnih krajev

Naj pri priči zapišem, da gre za največji koroški zbornik doslej celo po zunanjih merah 28 x 22 cm z obsegom 428 strani. Vsaj delno se lahko z njim primerjajo zborniki *Slovenj Gradec in Mislinjska dolina I, II* (1995, 1999), *Dravograd na stičišču poti* (2005) ter *900 let Šmartna ...*

Na spodnji polovici naslovne platnice je lepa črna bela slika v velikosti razglednice s podpisom *Brezno pred 1. svetovno vojno*, pod vrhom razglednice pa s skrajno malimi črkami nemški napis *Fresen im Drautale, Steiermark*, torej Brezno v Dravski dolini, Štajerska. O dejstvu, da je kraj (od leta 1952) na Koroškem, nam tu ni treba razglabljati, saj o tem priča tudi obcestna tabla Koroška že kmalu ob naselju Fala. Prva naslova vidimo spet na notranji naslovnici, kjer je spodaj še skromen navedek *Brezno, Podvelka, avgust 2012*. Preostali nujni podatki so: Založnik: Občina Podvelka, glavni urednik mag. Jože Marhl, poleg njega so v uredniškem odboru še Franc Kante, Anton Kovše (župan, pri drugih sourednikih delovno mesto ni omenjeno), Andraž Koželnik, Mateja Rihter ter dr. Dejan Zadravec.

Ob navedenem obsegu je pač umevno, da je zbornik pisalo 21 sodelavcev (tudi dva akademika in štirje doktorji znanosti); njihovi strokovni recenzenti so bili visokošolski učitelji, prav tako doktorji znanosti, Andrej Hozjan, Metoda Kemprl in Luka Vidmar, lektoriranje pa je v veliki meri opravila akademičinja dr. Zinka Zorko. Ves ta krog nam pove, da se je glavni urednik lotil priprave zborni-

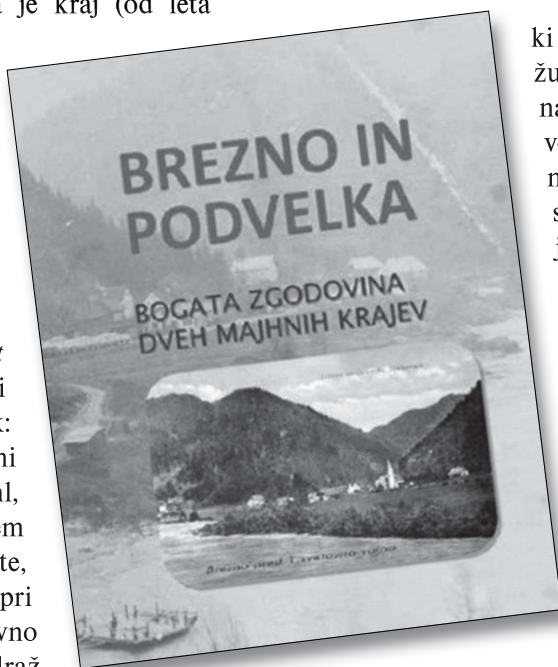
ka z vso premišljeno temeljitostjo. Takšen pristop k zborniku je od avtorjev seveda terjal tudi povzetke v slovenščini s prevodom v angleščino (Melita Kovačič) in nemščino (Nadja Sitar).

Izvirno kazalo na naslednji strani prinaša natančno členitev besedila v 18 temeljnih sklopov s pripadajočimi posamičnimi naslovi člankov. Tu gotovo ne bom osamljen, če ob njih pogrešam njihove pisce. Je že res, da so navedeni v skupnem stolpcu na prejšnji strani, a po abecedi, in tako je edini način, da zvmemo, kdo je kaj prispeval, kazalo skupaj s stranjo objave. Toda bralci smo nekako razvajeni, da hočemo čim več zvedeti čim prej in skoraj vse osnovne podatke že iz kazala.

Spremni uvodniki so trije. V prvem župan A. Kovše komaj na pol strani pove veliko najpomembnejšega: Občina bo svoj 13. zaporedni jubilej tudi s posebnim zbornikom praznovala v vaški skupnosti Brezno ob 700-letnici njene župnije in celo za 865 let prve omembe krajevne cerkve. Drugega je napisal urednik in soavtor mag. Marhl, ki se zahvaljuje vsem navedenim sodelavcem, in

nam pove, da je bil prvi pobudnik za knjigo župnik Toni Kmet. Tretja spremna beseda je prava književna dragocenost nadškofa metropolita dr. Marjana Turnška s čestitkami sotrudnikom za priznanja vreden ustvarjalni dosežek. Uvodni del skleneta navedena recenzenta z mnenjem, da je zbornik vreden prav tako njune podpore.

Pri takšni publikaciji je začetni del pač

Faksimile naslovnice obsežnega zbornika

Brezno - umetnostnozgodovinski oris kraja in cerkve, v katerem se zvrstijo odlični barvni posnetki nabožnih znamenj ter zunanosti in altarjev brezenske cerkve. Pridružuje se ji Andreja Šipek; pod naslovom *Zidana in lesena znamenja v občini Podvelka* je izredno poučno gradivo o tej zvrsti ljudskega stavbarstva, dopolnjenega z desetimi slikami in obsežnim spiskom pripadajoče strokovne književnosti. Slednje še bolj izkazuje Vinko Skitek s *Pomniki v občini Podvelka*, v katerem pa ob dognanem študijskem orisu vseeno pogrešamo kaj več posnetkov, pod zadnjim od vsega štirih pa celo podatek, kdo je izdelal *skulpturo žene v središču Podvelke*.

Dokaj kratko poglavje z dvema prispevkoma *Gospodarstvo* uvaja Karla Oder z razpravo *Oris gospodarske podobe Brezna in občine Podvelka*, v kateri zares dobrodošlo zajema tudi splavarstvo in celo - upam, da ne samo meni - manj znani rudnik srebra in svinca nad vasjo Brezno, ki je prenehal obstajati v letu 1930. Ta sklop nadaljuje Emica Ogrizek, ki iz manj običajnega zornega kota prikaže *Gospodarski razvoj Brezna in okolice do srede 20. stoletja v sodnem gradivu*. Še največ se opira na nekdanje okrajno sodišče Marenberg od 1850 do 1945, ko je prešlo pod okrajno sodišče Slovenj Gradec. V tem okviru me preseneti navedek, da je do leta 1945 radeljsko sodišče bilo izpostava okupacijskega sodišča Slovenj Gradec, o katerem bi bilo dobro napisati kaj več, če je gradivo o tem kje dosegljivo, saj je sicer znano, da so okupatorji leta 1945 ob svojem begu odnesli celo svoje šolske kronike oziroma jih uničili.

Končno smo se približali sklepnemu delu mojega vpogleda v obravnavani zbornik, v katerem se bom moral še bolj omejiti na naslove preostalih vsebin. Spet ga pričinja urednik J. Marhl - z naslovom (*Mostovi*) *Most - eden od mnogih vezi med Breznom in Podvelko*, ki ga spet odlikuje obilica arhivsko pomembnega slikovnega gradiva. Sledi mu Franc Kante s spisom *Železnica v našem kraju*, v Podvelki kot del koroške železnice že od leta 1862 in še vedno deluje za razliko od mislinjske, ki je že od leta 1968 ni več.

Da je mag. Jože Marhl najboljši poznavalec zgodovine Obdravja in Podvelke ter Brezna, nam ponovno dokazuje v prispevku *Lokalna samouprava v Breznu in Podvelki*

skozi čas, ki sega od nekdanje cesarske politične občine do današnje občinske uprave Podvelka.

Poglavje *Narečje* sta napisali po akademiku T. Logarju največja slovenska zadevna avtoriteta Zinka Zorko s sodelavko Matejo Rihter v prispevku *Prevzeto gozdarsko, lesarsko in stavbarsko strokovno izrazje v koroškem remšniškem narečju*. Za pomanjkljivo podpisano skupinsko sliko sicer z dobro prepoznavno profesorico pa pred zemljevidom slovenskih narečij žal na komaj berljivem, a toliko pomenljivejšem zemljevidu koroškega narečja od Kanalske doline do Fale le razberemo navedek, da ga sestavlja kar šest koroških sestavnih delov.

V poglavju *Šolstvo* imamo spet dva prispevka; prvega, *K zgodovini osnovnega šolstva v Podvelki in Breznu z (najnujnejšim) upoštevanjem podružnic*, sem napisal sam in tu naj poudarim le, da sem v zborniku rad sodeloval. Dopolnjuje me sestavek Irene Jelenko *OŠ Brezno Podvelka od leta 1997 do danes*.

V poglavju *Zdravstvo* Borut Končnik objavlja *Zdravstvo v Breznu in Podvelki*. Gledano zgodovinsko je morda nekoliko skromen, saj zajema le obdobje po letu 1947, a kaj, ko je Podvelka šele takrat dobila prvega zdravnika, vsekakor pa je na 30 straneh vsebinsko temeljit in odlično dokumentiran.

Smo pri drobcih in *Utrinkih* na koncu zbornika, ki pa niso nič manj slikoviti. Izredno prizadeven urednik J. Marhl objavlja še posebnost *Potomka najstarejše trte na svetu raste tudi v občini Podvelka*. Na takorekoč ljudskem slavu so jo, darilo mariborske mestne občine, posadili pred veliko nočjo leta 2010 na župnijskem dvorišču. Prijela se je, prvič so jo že obrezali in ji postavili (prleški) klopotec in prav letos, torej leta 2012, si obetajo prvo trgatve.

Zelo slikovito in polno številnih zanimivosti je tu še poglavje *Utrinki iz naše preteklosti*, napisala sta ga Hermina Ropoša in Mirko Kogelnik. Recimo, da je prebogato, da bi ga sploh mogli dovolj dobro opisati. Sledi le še družabno razvedrilni konec zbornika (*Obe*) *Vaški skupnosti in društva*, ki je skupinski dosežek kar nekaj sodelavcev.

Francšek Lasbaher

Monografija MEŽICA SKOZI ČAS

Fotografski album Marjana Vončina

ESEJISTIKA

Spomini, ta sanjam podobna grenko-sladka preja podob imaginarnega časa in prostora ... Posamezniki in družine imajo svoje fotografske albume, najrazličnejša društva skrbno ustvarjajo svojo kroniko, kjer v besedi in sliki dokumentirajo svoje delovanje. Lokalne skupnosti – občine z izdajanjem monografskih publikacij skrbijo za ohranjanje zgodovinskega spomina o in v svojem okolju ... In to samo zato, ker je spomin tako nezanesljiv sopotnik skozi čas. Korenine, delovanje in obstoj je potrebno arhivirati ter dokumentirati, da se z ohranjenimi dejstvi zagotovi dokaz o lastnem bivanju tukaj in zdaj tudi za zanamce.

Gotovo se vsega tega dobro zaveda 1931. leta v Mežici rojeni Marijan Vončina, avtor knjige *Mežica skozi čas*, ki je to vodilo uporabil tako pri snovanju zajetne fotomonografije kot že prej pri svojem dolgoletnem aktivnem delovanju na fotografskem in zbirateljskem področju. Vončina je bil kot elektrotehnik zaposlen v *Rudniku Mežica*. Priznanje za družbeno delovanje, naziv častni občan *Občine Mežica*, je poklon njegovim prizadevanjem v kraju. A Marijan Vončina ni zaspal na lovoriakah, nasprotno, tri leta je iz zbranega obsežnega fotografskega gradiva izbiral in izbral več kot tisoč fotografij – tako zgodovinskih kot aktualno dokumentarnih ter pripravil monografijo o svojem kraju.

Monografija formata 227 x 287 mm in debeline 35 mm ima trde platnice in na naslovni strani poleg naziva avtorja in naslova s pripisom *fotografski album* tudi abstraktno grafiko, na zadnji strani pa je osem fotografij kraja z okolico in grb občine z letnicama 1154–2011. Vložek je tiskan v celoti barvno na kvalitetnem oslojenem »umetniškem« papirju, ki omogoča dobre reprodukcije.

Iz kolofona, osebne izkaznice knjige, ki jo je 2011 izdala *Občina Mežica* v 750 izvodih (prva izdaja), izvemo za ljudi, ki so pri delu sodelovali z avtorjem: odgovorna za jezikovni pregled – Nataša Müller, prevajalca povzetkov v angleščino – Deks, d. o. o., in nemščino – Franc Jakob Rac, oblikoval je Veselin Vukovič, fotografije pa je poleg avtorja prispeval še Rado Vončina, nekaj jih je preslikanih iz arhivov rudnika, občine in društev ter *Koroškega pokrajinskega muzeja*.

Knjigo z uvodnimi besedami ob izidu pospremito med bralce župan Dušan Krebel, etnolog Tadej Pungartnik in avtor, ki je knjigo tudi uredil.

Monografska publikacija obsega preko 380 strani in je razdeljena na 11 enot, od tega je sedem oziroma šest vsebinskih poglavij: *Mežica, razvoj kraja*,

Rudnik Mežica, Mežiške Fužine, Društvena dejavnost, Okolica Mežice, Obrazi in Znani Mežičani. sledijo pa povzetek v angleškem jeziku, povzetek v nemškem jeziku, zahvala in viri.

Prvo poglavje uvodoma krasi likovno delo Jožeta Štebleta *Stara Mežica*. Poglavje z naslovom *Mežica, razvoj kraja*, ki je na 143 straneh tudi najobsežnejše, uvaja listina o prvi omembi Mežice – Mise. Gre za pergamentno darilno listino oglejskega patriarha Peregrina I. iz leta 1154. Najstarejši znani fotografiji Mežice iz leta 1877 sledijo fotografije najrazličnejših motivov, ki predstavljajo izredno bogastvo v *camero obscuro* ujetega zgodovinskega spomina. Vse stare črnobeke fotografije so reproducirane barvno in tako z značilnim sivorjavim tonom sepie ohranjajo pridih patine: posnetki kraja z okolico, stare razglednice, stavbna dediščina, gradnja, rušenje, velika poplava, sakralni in civilni objekti, podobe iz življenja krajanov, delavcev, obrtnikov; portreti duhovnikov, ravnateljcev ... Zanimivi so zgodovinski posnetki železnice, prvih koles, avtomobilov. Preslikane so celotne strani iz šolske kronike s fotografijami razredov, ob katerih so ročno izpisana imena in priimki učencev ter učiteljev. V nadaljevanju so vedute Mežice, stavbe in njihovi detajli na novejših barvnih posnetkih, ki večinoma niso datirani. Poglavje zaključuje razdelek s portreti županov od leta 1918 do danes.

Drugo poglavje z naslovom *Rudnik Mežica 1665–1995* uvajajo srednjeveška gravura, ki prikazuje primitivno rudarjenje, citat dr. Franca Sušnika in fotografija globinskega vrtalca. V nadaljevanju se sprehodimo skozi pestro, več kot 300-letno zgodovino rudnika pod Peco, vse od 12. januarja leta 1665, ko je *Cesarska rudarska sodnija* v okolici Črne dovolila odkopavanje »svinčevega sijajnika« – to je uradni datum začetka delovanja rudnika in topilnice svinca. V tem poglavju so objavljeni stari dokumenti, jamske karte in fotografije objektov, vhodov v jame, rovov, starih ter novih naprav, jamske železnice in predvsem ljudi. Na posnetkih so rudarji, rudarke, topilci, učitelji in učenci rudarske šole v Mežici, reševalna ekipa rudnika ... Podpisani je na eni izmed fotografij rudarjev v jami, posnete domnevno na rudarski praznik, prepoznal svojega starega očeta. Gre za eno izmed fotografij iz družinskega albuma, ki pa žal, tako kot v knjigi, ni datirana.

Ob tem človeka prešine pomislek, da še vedno ne vemo prav veliko o svojih koreninah, o tem, kako so živeli in delali naši dedje ... Nekaj pristnih

utrinkov je pred leti zapisal Mežičan Jože Vačun v knjigi *Iz kašče*, spomin na nočno vračanje rudarjev iz rudnika pa je v eseju *Nihljaji (Ime našega imena, Založba Cerdonis 2004)* tenkočutno opisala Vačunova hči Marija Vačun Kolar. Zagotovo nekoč ni bilo tako enostavno, kot je na predstavitvi monografije *Premogovniki, rudniki in kamnolomi v Dravinjski dolini* nekoliko karikirano povzel ravnatelj velenjske rudarske šole mag. Albin Vrabič, češ da je današnji rudnik velika tovarna, le da je ta pod zemljo. In deluje, dokler je ne zaprejo ...

Pod goro Peco so v *Rudniku Mežica* z izkopavanjem rude prenehali 23. aprila 1993. Na koncu poglavja so posnetki ekipe, ki je 22. decembra 1994 ustavila vodne črpalke, da je voda zalila spodnja obzorja, kar je simbolično in *de facto* pomenilo konec rudnika. Ostal pa je rudarski muzej. Mežiški pesnik Marijan Mauko je občutja nekdanjega rudarja ob tem strnil v pesem: *Rudnik Mežica / so zaprli in so tam odprli muzej. / Zdaj mi vodič razlaga / kako sem si služil kruh.*

Poglavje o rudniku zaključuje predstavitev direktorjev rudnika (od leta 1885) in gospodarskih družb, ki so izšle iz razpadle družbe *Rudnik svinca in topilnica Mežica* v devetdesetih letih 20. stoletja.

V tretjem poglavju *Mežiške fužine 1776-1916*, avtor strnjeno predstavi zgodovinsko obdobje železarstva na območju Mežiške doline s poudarkom na fužinah in opisom premogovnika ob Šumcu, ki je deloval v 19. stoletju ter s premogom oskrboval Thurnove fužine v Črni, Mežici in na Ravnah. Objavljen je tudi faksimile fužinarske *Postave*, pravi iz leta 1852.

Četrto poglavje *Društvena dejavnost* je namenjeno predstavitvi delovanja najpomembnejših društev, to so: gasilsko, planinsko, kulturna in športna društva. Prostovoljna gasilska društva so na tleh sedanje Slovenije začela nastajati v letu 1870 - Ljubljana, Ptuj, 1872 - Slovenj Gradec. V Mežici je gasilsko društvo sprva nastalo leta 1898 v okviru rudnika, kasneje pa se je osamosvojilo.

Planinsko društvo Mežica datira v leto 1926, kočo na Peci so odprli leta 1928, votlino kralja Matjaža s kipom akademskega kiparja Nikolaja Pirnata pa 1932. Druga svetovna vojna ne koči ne kipu ni prizanesla. Ponovno je postavljen večji planinski dom leta 1958, votlina s kipom legendarnega kralja Matjaža, delo akademskega kiparja Marjana Keršiča Belača, pa je bila obnovljena leta 1962.

Razdelek o kulturnih društvih je pregled od *Rudniške godbe*, kasneje *Pihalnega orkestra Mežica*, preko katoliškega izobraževalnega in delavskega prosvetnega društva iz začetka 20. stoletja do razmaha zborovskega petja po 2. svetovni vojni ter literarne dejavnosti v zadnjem obdobju ...

Pregled športnih društev se deli na tista pred 2.

svetovno vojno (*Sokoli, Svoboda, Orel*) in društva, ki so nastala in delovala po njej, od katerih mnoga uspešno delujejo še danes. Poglavje zaključujejo portreti zaslužnih športnikov in organizatorjev ter pregled športnih dosežkov.

V poglavju *Okolica Mežice*, ki je po kratkem besednem uvodu izključno fotografsko, lahko občudujemo vedute iz naslova, kašče, kmetije, kapelice in znamenja, potok Šumc, poslopja, tudi detajle, kot je spominska plošča na rojstni hiši izvrstnega pesnika Hermana Vogla (1941-1989).

Poglavje *Obrazi* je podobno družinskemu albumu, v katerem se ob skupinskih slikah neznanih ljudi, porok, rudarjev in topilcev, znajdejo tudi portreti fotografa Rada Vončine (soavtorja knjige), slikarjev Gustava Gnamuša, Štefana Marflaka ... *Znani Mežičani*: med njimi so fotografije slikarja Lojzeta Logarja, kiparja Janeza Graufa, skladatelja Maksa Strmčnika, novinarja Mira Petka, sledi nekaj doktorjev medicine in akademikov, ki so delovali v kraju ali so iz njega izšli ... na koncu pa je seznam častnih občanov *Občine Mežica*.

Natančno oko zmoti nekaj uredniških in drugih pomanjkljivosti. Zadnje poglavje se brez posebnega naslova, le z uvodom, oblikovno in strukturno nedosledno, prevesi v razdelek, ki je v kazalu zaznamovan kot samostojno poglavje. Ob tako obsežnem gradivu se poraja uredniška dilema, ali bi ob obstoječi zasnovi strukture knjige skupine portretov morebiti ne sodile na konec v (bolj) dosledno urejeno poglavje *Obrazi*. Podobno bi se prispevek o *Rudarskem muzeju*, ki je objavljen ob koncu prvega poglavja, tematsko gotovo bolj prilegal na konec drugega, ga kronološko in vsebinsko zaokrožil ter izboljšal preglednost.

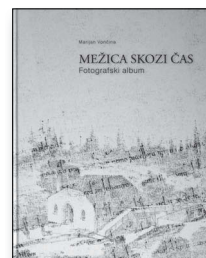
Nekatere reprodukcije (skupinske slike, šolska kronika) so premajhne, tako da so obrazi neprepoznavi. Odločitev, da ostane na strani veliko, v tem primeru ne-funkcionalne beline, ni dobra. Posnetek tamburašev pa je celo vertikalno popačen!

Jezikovnemu pregledu se je izmuznilo nekaj stilističnih (prvoosebni nagovori) in pravopisnih napak: napačna raba vezaja (namesto neskladenjskega pomišljaja) pri navajanju letnic, tropičja, kakšna velika začetnica, napačen prepis napisa na fotografiji; (pre)več je dvojnih presledkov, a to je že stvar mikrotipografije, ki »šepa« tudi pri nedosledni uporabi angleških narekovajev ("") namesto francoskih - knjižnih («»). In na koncu: viri, navedeni v knjigi, so žal pomanjkljivi; manjkajo namreč bistveni podatki - ime in kraj založbe ter letnica.

V celoti gledano je vrednost obsežnega in vsebinsko bogatega dela *Mežica skozi čas* izjemna, saj je knjiga imenitna, zastavljena ambiciozno in tudi narejena kvalitetno, tako da je gotovo v ponos kraju, občini in avtorju.

Blaž Prapótnik

ESEJISTIKA

Naslovnica mežiškega fotografskega albuma

Slikar in grafik Zoran Ogrinc

LIKOVNA

Zoran Ogrinc se je rodil leta 1956 v Mariboru. Leta 1980 je diplomiral na *Pedagoški akademiji* v Ljubljani. Leta 1987 se je v grafiki izpopolnjeval pri profesorju Walterju Domnu na *Center de Recerca Graphica* v Barceloni. V *Slovensko društvo likovnih umetnikov* so ga sprejeli leta 1986, je tudi član *Društva likovnih umetnikov Maribor*, kjer je v letih 2004 in 2006 vodil projekt *Povezave - Connections*, pri katerem je sodelovalo preko tristo umetnikov iz sedemindvajsetih držav.

Samostojno se je predstavil na več kot petdesetih razstavah, sodeloval je na preko dvesto skupinskih razstavah doma in v tujini. Za svoje slikarsko in grafično delo je prejel šestnajst nagrad, med drugimi leta 1998 nagrado *Umetniškega sveta Društva likovnih umetnikov Maribor*. Živi in ustvarja v Slovenj Gradcu.

*

Nekoč se mi je nekje zapisalo, da je za koroškega umetnika in tako tudi likovnika značilna neka posebna, vase pogreznjena kontemplativnost v odnosu do okolja in življenja. Koroški ustvarjalci so praviloma samotarski individualisti z omehčano dušo, a resnobno zamišljeni, ko razglabljajo o resnicah sveta in so zategadelj močne umetniške osebnosti, ko vztrajajo pri odbranih avtorskih izhodiščih, jih potrpežljivo razvijajo in nadgrajujejo. Njihova dela so prežeta s tistim značilnim koroškim čustvom, ki se v celotnem narodovem tkivu morda najdosledneje obrača k arhetipskim izhodiščem slovenskega sentimenta, kolikor ga v sodobnem globaliziranem svetu cenениh nadomestkov resničnih vrednot sploh še prepoznavamo.

Iz takšnih korenin čutno rase tudi romantično zasanjani, v bogato barvno teksturo odeti likovni svet Zorana Ogrinca. Slej ko prej je v svoji zasnovi vpet v krajinski ambient med Pohorjem in Uršljo goro, da bi se v duhovnem popotovanju skozi prostore časa in z utrinki s potovanj na različne konce Evrope razširil s poznavalskimi prisluhi arhetipskemu kolektivnemu spominu ter tenkočutnimi vizualnimi vtisi oddaljenih krajev. Ogrinčeve podobe se v nepregledni vrsti grafičnih odtisov ter predvsem slik na platno in papir kažejo kot poetična Arkadija in melanholična sanja izrazito dualistično pojmovanega sveta, v katerem sta narava kot pasivna danost in aktivni

človek kot njen intepret vselej v dialogu, v soodvisnem dopolnjevanju, a z jasno podčrtano samosvojo vlogo v vzajemnem oblikovanju stvarstva. Krajinski izrezi, preslikani iz resničnega okolja ali pa iz domišljjsko preoblikovanega doživetja dežel in krajev, so na Ogrinčevih podobah nanižani kot objektivni dnevnik, medtem ko figure, v »telo« podobe vtisnjene le v presevajajočem obrisu, simbolno zastopajo subjektivno, intimno in osebno prisotnost ustvarjalca, ki je hedonistični potrošnik lepote življenja ter hkrati opazovalec in kreator zavesti o svetu okoli nas. Morda pa izginevajoča (ženska) figura, ko postane le kontura in senca na barvno nasičeni površini platna, povzema tudi notranji, nevidni in neslišni glas, ki govori o tretji osebi, neotipljivi in ezoterični, o nekakšnem transcendenčnem apokrifu telesa. V Ogrinčevem poskusu celovitega objema sveta se zato zdi celo žlahtna slikarska veščina nezadostna, saj v podobe vtke še kaligrafsko zapisana besedila in tako slikam navidezno doda ključke za razkrivanje pomenov, v resnici pa jih zaprede v kompleksne kriptograme, ki stopnjujejo prevajanje čustvenih asociacij. Zgoščene, a megličaste, od sugestivne svetlobe presijane pokrajine na velikih Ogrinčevih platnih zadnjih let kot sanjave upodobitve vizualnega toka zavesti odsevajo sublimno zrenje nevsakdanjih čarov vsakdanjega življenja, v katerem se zemeljske silhuete razblinjajo v nebeške sence simbolnega sporočila o hrepenenju človeške duše, ki se tudi v današnjem brezbriznem svetu uspeva vzpenjati k ciljem onstran dobrega in zla.

Marko Košan

(Foto Tomo Jeseničnik)

V nadaljevanju likovne priloge *Odsevanj* pričenjamo z novo rubriko – serijo portretov in anagramov (SSKJ: anagrám -a m (â) s predstavitevijo črk nastala nova beseda: beseda leto je anagram od telo; večina njegovih del je izšla pod psevdonimi in anagrami). Ustvarjalca likovno-besednih kombinacij v tej številki revije sta:

Zoran Ogrinc – avtor portretov, in

Miran Kodrin – avtor anagramov.

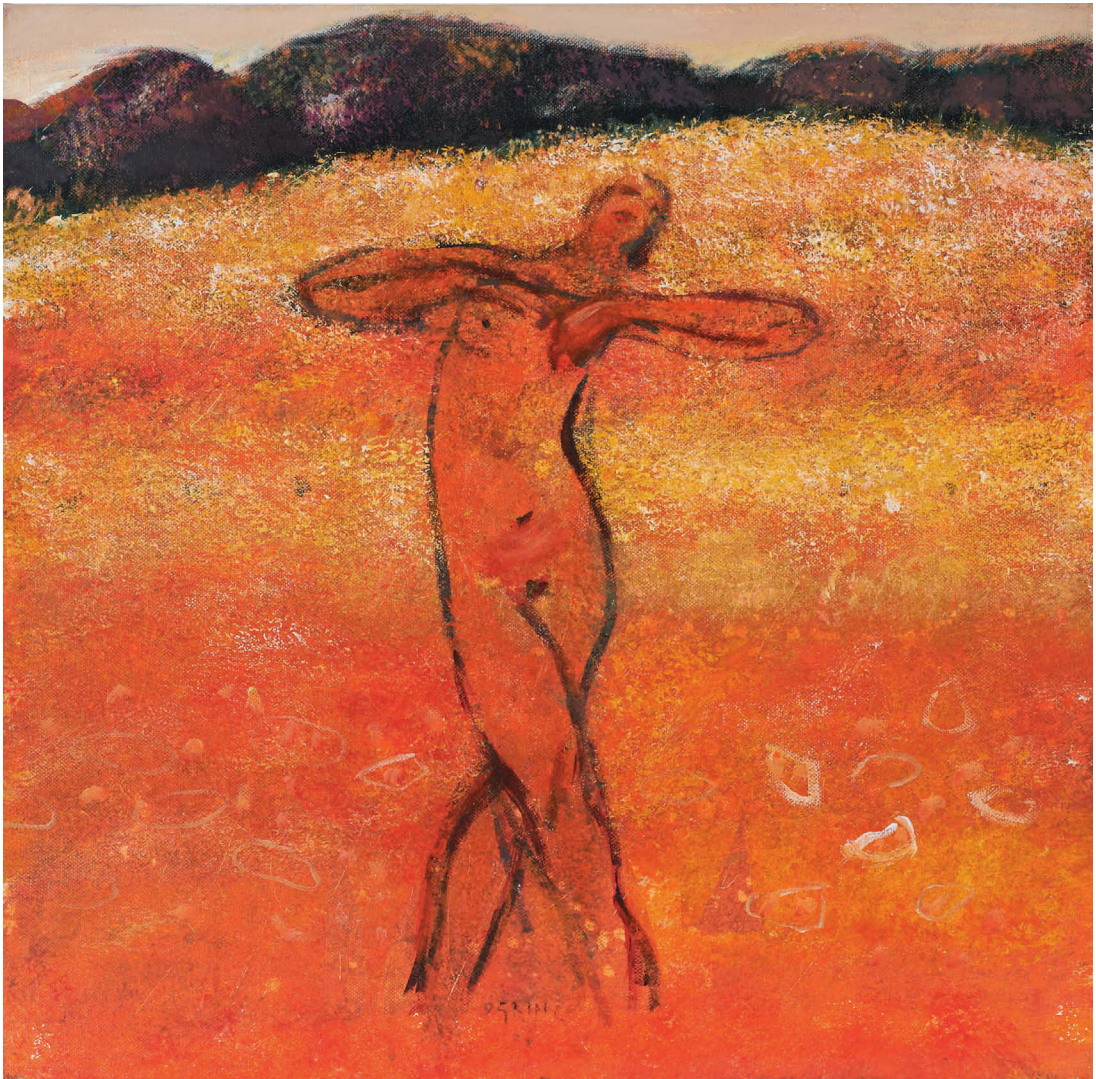
*Zoran Ogrinc, Risba iz cikla Bocettos, 2008,
akril in grafit, 24 x 35 cm*

*Zoran Ogrinc, Modro jezero, 2008,
akril na platno, 50 x 50 cm*

*Zoran Ogrinc, Spomin na kras, 2008,
akril na platno, 50 x 50 cm*

*Zoran Ogrinc, Plesalka, 2010,
akril na platno, 50 x 50 cm*

*Zoran Ogrinc, Piano-Klee, 2010,
akril na platno, 50 x 50 cm*

*Zoran Ogrinc, Kopalci, 2011,
akril na platno, 80 x 100 cm*

*Zoran Ogrinc, Kreta, 2010,
akril na platno, 50 x 50 cm (detajl)*

Asketski vtis vabi k meditaciji

PRILOGA

Koroški slikar Zoran Ogrinc zadnjih nekaj let razvija fazo barvno reduciranih, močno stiliziranih, na asociativno abstrakcijo mejočih, sublimnih krajinskih upodobitev z značilno adicijsko, lahko bi dejali celo izokefalično kompozicijo enakomerno ponavljajočih se likovnih objektov v obliki simbolov (pogosto grafizmov, včasih letrizmov), razvrščenih v nesimetrične vodoravne pasove, pri čemer gradi dokaj statično kompozicijsko omrežje. A hkrati plasti sliko v globino, saj lahko opazimo lazurno preslikavanje nepreglednega števila mestoma pastozno modeliranih barvnih nanosov, tako da navidezni površinski apatičnosti kontrastira dogajanje v sami »duši« zemlje, ki se pripravlja na novo življenje. Smrt je torej le prehodno stanje neprestanega življenjskega cikla. Vendar pa uvaja Zoran Ogrinc v pejsaže precedenčno, včasih skorajda monokromatično učinkovanje v prevladujočem zemeljskem koloritu (oker, rjava) v kombinaciji z rdečimi in oranžnimi odtenki, medtem ko sta zelena in modra izjemi, s poudarkom po eni strani na jesenskih vrtovih, požetih njivah, nasadih sadnega drevja ali vinogradih domače dežele, po drugi strani pa na asociativnih pejsažih, ki jih je slikal v tujini, kot npr. *Toscana*, posredujoč zanj neobičajno melanholično atmosfero. Likovna celota tako posreduje izjemno asketski vtis in

vabi opazovalca k meditaciji o smislu življenja. V najnovejših upodobitvah pa lahko zasledimo čedalje pogostejši ponovni pojav risarskih intervencij v obliki stavbnih konstrukcij ali človeške figure, vključno s tradicionalnim ženskim aktom in popolnoma novo, nadrealistično učinkujočo pojavno osamljenega tekača skozi prostor in čas, z reminiscencami na de Chirica. Najbolj netipično sintezo krajine in figuralike predstavlja slika *Kopalci*, tako glede redkega, prevladujočega modrega, lazurno presevajajočega kolorita, posameznih odbleskov svetlobe zahajajočega sonca ob skrajno visokem horizontu, izjemnega pojava gole moške figure v distančni, pa vendar čutni komunikaciji z žensko, majhnih, s trsjem poraslih otokov v močvirnatem področju, očitno dokaj neugodnem za kopanje, pri čemer preveva prizor malodane arkadijska umirjenost, brez dramatičnega dogajanja, z blagim erotičnim nabojem. Slednjega Zoran Ogrinc stopnjuje v seriji izrazno prepoznavnih ženskih aktov v mešani tehniki na papirju, saj navezuje na lastno tradicijo risarskega upodabljanja figur, tokrat z izrazitejšo ekspresivno oblikotvorno dekonstrukcijo in žarečimi barvami, kot bi hotel poudariti glamurozno plat ženske osebnosti.

Mario Berdič

Likovna upodobitev slovenskih ustvarjalcev ali književniški »Kdo je kdo« v premetankah

Anagram ali premetanka nastane s premeščanjem črk v besedi, tako da dobimo drugo besedo. Premetanka besede NADREALIST je DESTILARNA. Literarni zgodovinar dr. Marko Juvan je razložil, da je anagram besedilo, ki po razporeditvi črk odkritega sporočila proizvede še enega ali več skritih.

Premeteni pisci so se podpisovali z anagramiranimi psevdonimi - VIVIAN DARK-BLOOM je VLADIMIR NABOKOV, KONRAD GRIBAŠKIN pa BRANKO GRADIŠNIK.

Anagram je lahko uporabljen v stavku pa tudi v verzih. Uveljavljeni enigmatik Jože Stabej

je zastavil naslednje vprašanje: Kateri slovenski pisatelj je pil RENSKI KONJAK? Odgovor je JANKO KERSNIK.

Pred leti so me pritegnili predvsem anagrami v stavku, saj sta za rešitev potrebna premislek in domiselnost, sestavljavcu pa omogočajo ustvarjalno igranje z besedami in radoživ ples črk.

Pred vami je deset izmišljenih slovenskih književnikov. Njihova imena in priimke ugotovite z anagramiranjem besed, zapisanih z velikimi črkami. Pri reševanju vam pomagajo likovne upodobitve Zorana Ogrinca.

Miran Kodrin

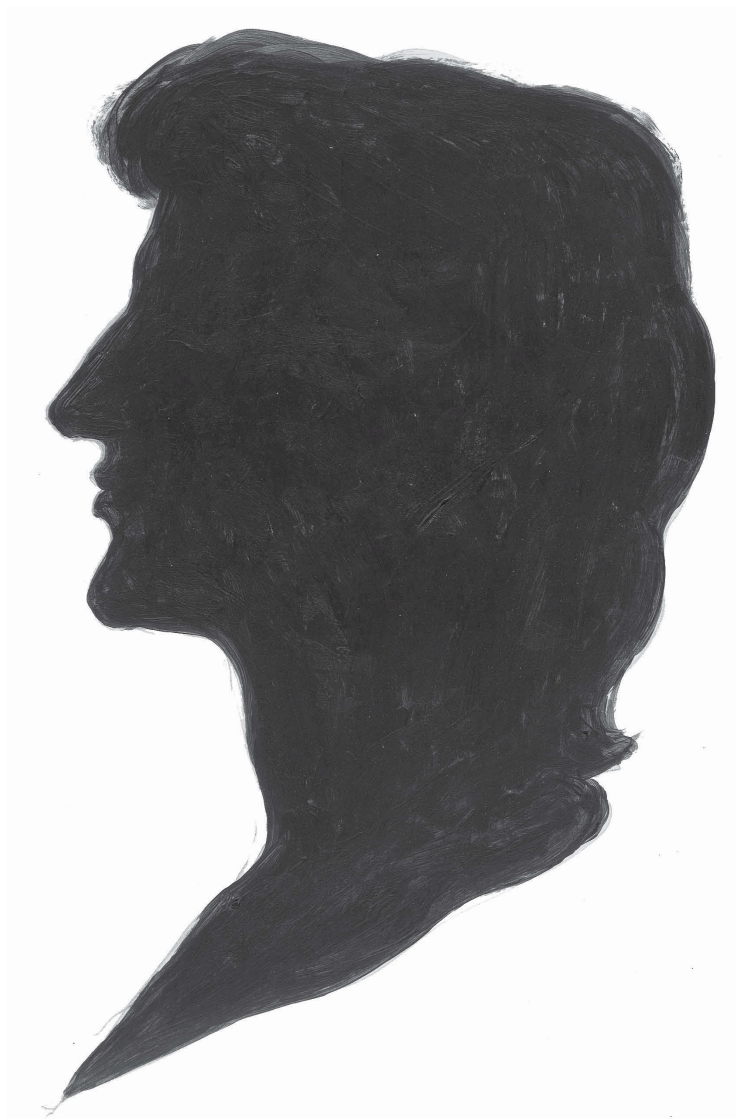
Bruhajoči in usihajoči **OBRHI** so prispodoba ustvarjalčevega **SPORA** med hotenjem in nemočjo.

Komedija je iz **ČREPINJ** besed zlepljen zrcalni **TOTAL**.

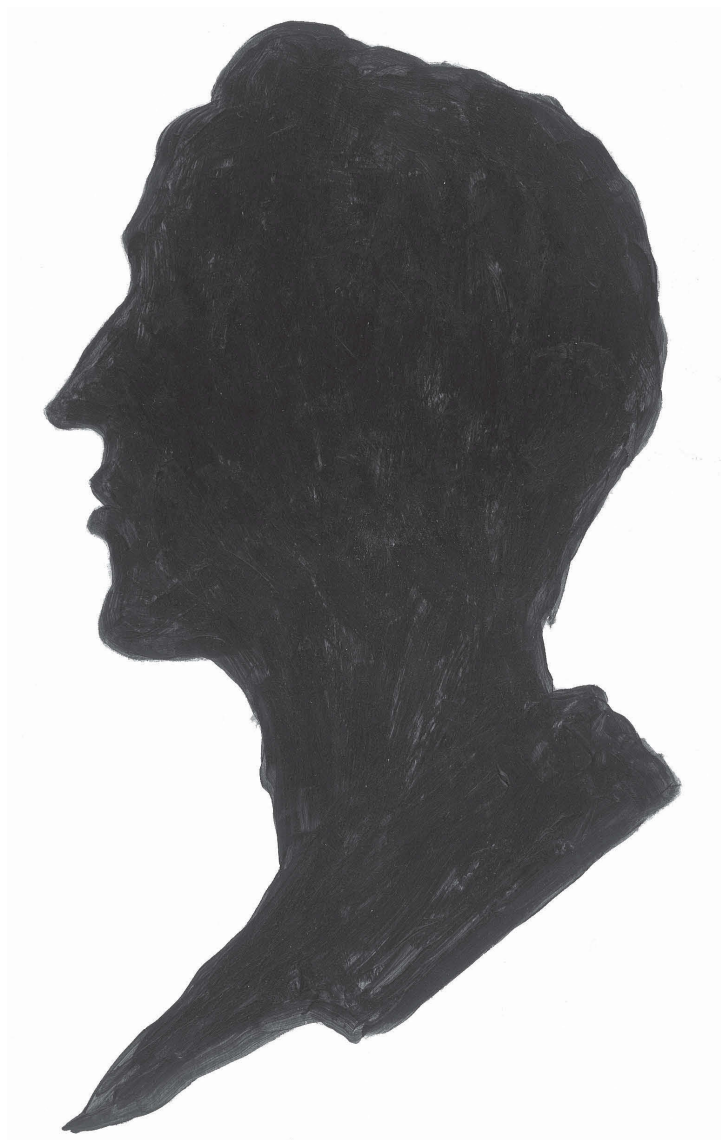
Pronicljivi **POET** ustvari pesem iz **VENČKA** pristnih besed.

Življenje je **KAŠČA** topline in bolečine, pisanje je dozorevanje ljubezenskega **SPEVA**.

Od zadnjega **MLAJA** je na tržišču izvrsten **KAŽIPOT** po literaturi.

V dolenski prestolnici ustanovljeni literarno-slikarsko-glasbeni
BEND sodi v **POŠTEVANKO** slovenske avantgarde.

Pesniški zbornik je **POKLON** v **RIMAH**.

V **PONVI** mojstra besed je **ČRTA** zgodbe prepričljiva.

Pripovedništvo ni le **IGRANJE** z besedami, je tudi ločevanje zrn od **PLEV**.

Ljubi Slovenci, udejanjimo **SKLEP** - Lepo je biti **VOGLAR** dobronamernih besed.

Niko R. Kolar

Slovenjgradčan s Prevalj

Otroštvo Nikolaja Rudolfa Kolarja, rojenega 6. 12. 1945 v Slovenj Gradcu, je bilo vezano na Križnikovo vilo ob reki Meži v osrčju Prevalj. Nasploh so Prevalje skozi nekaj preteklih stoletij slovele kot kraj najrazličnejših možnosti in rešitev v spodnjem delu Mežiške doline. Z bogato tehnično (železarsko) in kulturno dediščino (tiskarna *Družbe sv. Mohorja*) se je nekaj malega dotaknilo tudi Kolarjevih mladostnih sanj o popotovanjih po svetu in zapisov o ljudeh!

Mati Nika Kolarja je bila Ljudmila Kolar, najstarejša hči družine Terezije in Tomaža Kolarja, ki sta imela še pet hčerk (Kristino, Faniko, Marijo, Štefko in Tilko). Očim Alojz Karpač je bil sin Jerneja in Marije Karpač in je imel še tri sestre (Elizabeto, Marijo in Dorico).

Od leve proti desni stojijo Nikolajeve polsestre in polbrata: Marjana, Slavko, Milena, Jožef, Lidija. V ospredju mama Ljudmila in očim Alojz Karpač.

Oče Nikolaja Kolarja je bil Rudolf Slivnik, mlajši sin družine Ivana in Elizabete Slivnik, ki sta imela še starejšega sina in dve hčerki (Ivana, Amalijo in Pepco). Soproga Marjeta Slivnik je hčerka Franca in Marije Čegovnik in ima še dva brata in sestro (Ciril, Oto in Ana).

Z desne: oče Rudolf Slivnik, polsestra Marjetica, polbrat Danilo in soproga Marjeta Slivnik.

Kolarjevi literarni prvenci so bili objavljeni v šolskem literarnem glasilu *VIGRED!* Prof. Stanko Kotnik je bil do svojega učenca Nikolaja izjemno strog in mu je v vsakem prostem spisu neusmiljeno z rdečim tušem pripisoval »veji-ce, vejice«! Zelo lepe spomine Kolar ohranja na dobrosrčnega predmetnega učitelja Milana (Mileta) Blagojeviča in spoštovanega ravnatelja Leopolda Suhodolčana.

Učenci 6. razreda osnovne šole na Prevaljah skupaj s Stankom Kotnikom, profesorjem slovenskega jezika, ki je bil leta 1960 pobudnik branja za bralno značko, stoji levo v ozadju, N. Kolar drugi v zadnji vrsti.

Leta 1951 so na Prevaljah ustanovili montažno podjetje *Instalater*. To podjetje je na široko odpiralo vrata učencem osnovne šole za počitniško praktično delo. Obenem pa je ustvarjalo pogoje za nadaljnje izobraževanje v kovinarski stroki. Tako je tudi N. Kolar po dveh letih učenja prišel do kvalificiranega obrtnega pomočnika (1963) in takoj zatem nastopil redno službo pri istem podjetju ...

Z leve na počitniškem praktičnem delu: Edita Knežar, Peter Jevšnikar, Mira Raško in Niko Kolar

Kmalu po julijskem rušilnem potresu v Skopju (Socialistična republika Makedonija) leta 1963 se je v okviru montažnega podjetja *Instalater Prevalje* formirala gradbena ekipa inženirjev, krovcev, vodnih inštalaterjev in električarjev. Skupaj z N. R. Kolarjem so bili napoteni v predmestje uničenega Skopja, kjer so dobrih šest mesecev izgrajevali novo bivalno naselje George Petrov.

Skopski sodelavci (z desne): Mirko Harum, Ignac Mlakar, Rudi Pudgar in N. Kolar

Nikova nogometna kariera se je začela v vrstah pionirjev *NK Korotan* na Prevaljah in se nadaljevala v zelo uspešni mladinski ekipi pod vodstvom »Pepija« Močilnika. V članski ekipi *NK Korotan* je postal v sezoni 1966/67 najboljši strelec *I. lige MNP* (18 doseženih golov). Z nogometom je Kolar zaključil v sezoni 1972/1973 pri *NK Akumulator* Mežica, ki je v tem času doživljal največji tekmovalni uspeh v zgodovini kluba.

Ekipa NK Korotan leta 1966, Kolar stoji prvi z desne.

Navkljub napornemu delu pri *Instalaterju* je Kolar v spomladanskem času leta 1965 uspešno opravil sprejemne izpite na *Višji šoli za socialne delavce* v Ljubljani. Postal je redni študent. V tem obdobju se je v ljubljanskih krogih literarno uveljavil. Svoja dela je objavljaval v študentski *Tribuni*, v *Sodobnosti*, v *Dialogih*, na *Radio Ljubljana*, v *Odsevih*, v tovarniških časopisih itd. Leta 1967/1968 je kot absolvent *VŠSD* zapustil Ljubljano.

V študentskem domu leta 1967.

Leta 1967 je štirinajst literarnih ustvarjalcev iz različnih krajev Slovenije skupaj, v samozaložbi izdalo knjižni zbornik *ŠTIRINAJST!* Avtorji so bili: Ivan Cimerman, Mate Dolenc, Marija Gorše, Doro Hvalica, Ludvik Kaluža, Niko R. Kolar, Marko Kravos, Tone Kuntner, Miha Mate, Mart Ogen, Tone Partljič, Aleksander Peršolja, Cveto Preželj in Herman Vogel. Na podlagi medsebojnega prijateljstva je Kolar v poznejših letih na Koroško večkrat pripeljal nekatere izmed »štirinajstih« na skupne ali posamične literarne nastope (Cimerman, Kravos, Kuntner, Vogel in Partljič)!

Kolar na obisku pri nekdanjemu sošolcu in zvestem prijatelju Alojzu Merkaču pri Čegovniku na Breznici (leta 1967).

V življenju so čudna naključja ... Eno takšnih je bilo, da je Niko Kolar v letu 1968, natančno v noči iz 20. na 21. avgust, doživel okupacijo Češkoslovaške s strani držav *Varšavskega pakta*. Tisto noč in še nekaj večerov pred tem se je brezskrbno družil s prijatelji v Pragi in bil neposredno deležen »socializma s človeškim obrazom« Aleksandra Dubčeka. Kolar je Prago zapustil 30. avgusta 1968 s prvim vlakom, usmerjenim na Dunaj.

Fotografija je bila posneta v času ogorčenih protestov Pražanov v centru Prage (26. avgust 1968).

29. novembra 1969 je Niko R. Kolar nastopil enoletno vojaško službo v *JNA*. Aleksinac, rudarski kraj, se mu je zelo hitro prikupil, s staršinami se je dobro razumel, kot vzoren vojak je bil nekajkrat nagrajen in zaradi tega predčasno odpuščen iz *JNA* 18. oktobra 1970. V isti kasarni je Kolar spoznal Haralda Draušbaherja, akademskega slikarja in restavratorja z Mute, s katerim je ostal po odsluženju vojaškega roka dober prijatelj.

Vojak v Aleksincu (Socialistična republika Srbija takrat del SFRJ), danes Republika Srbija

Prof. Tone Turičnik je imel glavno zaslugo, da se je Niko R. Kolar v začetku leta 1971 odločil naseliti v Slovenj Gradcu. Ravnatelja Umetnostnega paviljona Karla Pečka je Turičnik prepričal, da je omogočil nadobudnemu kulturnemu ustvarjalcu delo v galeriji. In se je splašalo, saj je Niko R. Kolar že v letu 1972, poleg službovanja v Umetnostnem paviljonu, postal neprofesionalni tajnik *Temeljne kulturne skupnosti Slovenj Gradec* in istočasno tajnik ponovno ustanovljene *Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenj Gradec*.

V letu 1973 se je Kolar poročil z domačinko Debelak Martino - Kiko. Takrat se je dokončno odločil, da bo vse svoje službene, zasebne in umetniške zamisli uresničeval v Mislinjski dolini.

Stavba na Glavnem trgu v Slovenj Gradcu v kateri domujejo: Koroška galerija likovnih umetnosti, Koroški pokrajinski muzej in Turistična pisarna

Že v obdobju velike retrospektivne razstave del slikarja Jožeta Tisnikarja iz Slovenj Gradca, leta 1972, je prof. Karel Pečko prišel na idejo, da se mora celotna razstava fotografsko dokumentirati. Takoj zatem se je porodila ideja o knjigi o Jožetu. Direktor založbe *Obzorja* iz Maribora g. Jože Košar je skupaj s svojim pomočnikom g. Dušanom Drolcem Pečkov namen podprl! Fotomonografija je izšla leta 1974.

S tiskovne konference (z leve): novinarka, Jože Tisnikar, Niko R. Kolar (moderator), Grega Košak, Marjan Tršar, Herman Vogel in predstavnika Založbe Obzorja.

Skladatelj Janko Jezovšek je bil velik glasbeni zanesenjak. Vizionar. Človek, ki je že v zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja namenil Slovenj Gradcu 7 vrhunskih koncertov glasbenikov iz Anglije, Avstrije, Nemčije, Madžarske in Slovenije. V času od 4. do 6. oktobra 1974 se je odvijala *Scola cantorum* kot osnova za nadaljnja delovna srečanja glasbenikov v rojstni hiši Hugo Wolfa.

Vrhunska madžarska sopranistka Katalin Pitti (v ospredju) ob spremljavi tria Bakfark consort Budapest.

Werner Berg (1904–1981), avstrijski slikar, častni občan *Mestne občine Slovenj Gradec*, je imel leta 1971 v *Umetnostnem paviljonu Slovenj Gradec* veliko pregledno razstavo grafičnih in slikarskih del. Ob tej priložnosti sta se znameniti evropski slikar in domačin Niko R. Kolar sprijateljila do takšne mere, da je slednji imel brez zadreg odprta vrata v Bergovo domovanje na Rutarjevem!

Na fotografiji je zabeleženo srečanje slikarja Wernerja Berga (tretji z leve) z gosti iz Slovenije in Avstrije: Haraldom Draušbaherjem (prvi z desne) Nikom R. Kolarjem (drugi z desne) in Francem Draušbaherjem iz Gradca (četrti z leve).

Slovenj Gradec je ob jubileju 30 let delovanja *OZN* izpeljal vrsto različnih mednarodnih kulturnih manifestacij, ki so uresničile pričakovanja slovenske, jugoslovanske in tudi svetovne javnosti.

Člani predsedstva Organizacijskega odbora MIR 75–30 OZN. Z leve sedijo: T. Turičnik, B. Pogačnik, D. Plešivčnik, predsednik, K. Pečko, P. Planinšec. Stojijo: O. Štraser, Š. Stravnik, J. Špolad, Z. Vaupot, I. Bošnik, I. Razdevšek, N. Kolar in F. Lasbaher.

Od 24. do 27. oktobra 1975 so slovenjgraški organizatorji v okviru prireditev *MIR 75–30 OZN* uspešno gostili skupino pisateljev iz neuvrčenih dežel: Indije, Kube, Alžira, Cipra, Kuvajta skupaj s predstavniki *Društva slovenskih književnikov*. Tema srečanja je bila *Pisatelj in mir*.

Stojijo z leve: T. Sušnik, D. Dretnik, K. Pečko, D. Plešivčnik, B. Jurca, gostje pisatelji, zadnji I. Potrč. Sedijo: N. Kolar, L. Suhodolčan in žena Marija, B. Plešivčnik, J. Tisnikar in T. Turičnik

Skupaj z nekaterimi člani *Komisije za vzdrževanje spomenikov in obeležij pri ZZB NOV Slovenj Gradec* je Kolar skoraj vsako leto obiskoval prostovoljne skrbnike grobišč v Mislinjski dolini kot tudi v zamejski Koroški. Leta 1976 je v Čahorčah pri Kotmari vasi spoznal pisca obsežne avtobiografske knjige *Gamsi na plazu Karla Prušnika – Gašperja*, dolga leta predsednika *Zveze koroških partizanov*.

Z desne: Ferdo Fischer – Mojka, Prušnikova snaha, Karel Prušnik – Gašper, N. R. Kolar in Ludvik Pušnik. Fotografiral Stanko Hovnik, vodja delegacije.

Literarni klub Slovenj Gradec je bil ustanovljen leta 1965. Med ustanovitelji so bili prof. Tone Turičnik, Vinko Ošlak, Drago Pečko in še nekateri literarni zanesenjaki, ki so želeli povežati domače leposlovne ustvarjalce. V ta namen so začeli izdajati almanah *Odsevi* (1. št. julij 1966). Jubilejni literarni večer je bil v prostorih *Srednje ekonomske šole SG* leta 1975.

Ob 10-letnici Literarnega kluba Slovenj Gradec: (z leve) *Marjan Pungartnik, Nada Gaborovič, Ivanka Hergold, Marko Kravos in Niko R. Kolar.*

Nastanek druge fotomonografije o slikarju Jožetu Tisnikarju je posledica nenavadnih naključij. V Slovenj Gradec je prišel Nebojša Tomašević, direktor založbe *Jugoslovenske revije* iz Beograda, spoznal Tisnikarja in nastal je projekt avtorskih fotomonografij »*TISNIKAR - svet obujenih mrtvecev*«.

Fotografija s tiskovne konference v Slovenj Gradcu, od leve proti desni: prevajalec in sodelavec N. Kolar, fotograf M. Đorđević, direktor UP K. Pečko, avtor besedila N. Tomašević, slikar J. Tisnikar in urednik K. Rakič (1978)

Igrani film *Smrt še ni konec* režiserjev Nebojše Tomaševića in Nenada Jovičića (vrhunjskega snemalca) iz Beograda so snemali natanko 18 dni. Pošteno je treba povedati, da slikarju Tisnikarju glavna vloga v igranem filmu ni bila posebej všeč (podcenjeval je svoje sposobnosti). Tudi organizatorju filma Kolarju ni bilo lahko (ustvarjanje pogojev za snemanje prizorov apokaliptičnih jezdecev, pogreb mladega dekleta itd.).

Utrinek s premiere filma (1978), ki je bila v Kinu Slovenj Gradec: (z desne) N. Jovičić, J. Tisnikar, V. Trstenjak, T. Turičnik, P. Dretnik, Z. Majcen in V. Popović, zastopnik producenta.

Po petnajstletnem aktivnem delovanju na kulturnem področju je N. R. Kolar zaslužen prejel *Bernekerjevo nagrado* za leto 1985. Utemeljitev predlagatelj je bila obsežna. Rezultati njegovih prizadevanj za kvalitetno rast kulturnih dejavnosti v občini Slovenj Gradec so na vpogled tako v pisani besedi kot tudi v dokumentih najrazličnejših občinskih in medobčinskih kulturnih ustanov, republiških in občinskih kulturnih društev, športnih društev, odborov in komisij!

Biti upravnik ukrepa družbenega varstva v katerikoli instituciji ni prijetna dolžnost. Čeprav je štel *Koroški radio Slovenj Gradec* leta 1984 le nekaj zaposlenih, so bile finančne težave prevelike za maloštevilen kolektiv. Kolar je na novo zasnoval organizacijsko, kadrovsko, marketinško in računovodsko obliko delovanja radia. V svojem štiriletnem mandatu je obenem ustvaril tudi solidne pogoje za prenavo studijske opreme (uvozil stereo naprave iz Švice).

Fotografija radijskih direktorjev: Franjo Murko (1988-1994), Niko R. Kolar (1985-1988), Danilo Vute (od 1994 dalje)

V okviru priprav za izvedbo mednarodnih kulturnih prireditev *MI ZA MIR*, namenjenih počastitvi 40-letnice *OZN* in *UNESCA*, je 7. julija 1985 v Slovenj Gradec prišel na obisk pokrovitelj generalni sekretar *OZN* Perez de Cuellar. Na ta dan si je ogledal *Park svobode in miru*, se sprehodil po Slovenj Gradcu in sprejel domačine na *Letališču* v Turiški vasi. Omenjeni obisk je bil po vsej verjetnosti tudi spodbuda za odločitev, da je Perez de Cuellar leta 1989 uradno uvrstil mesto Slovenj Gradec med častne nosilce naziva glasniki miru.

Perez de Cuellar v ospredju prvi z leve

Otroško šahovsko sanjarjenje je Kolarju omogočilo, da je že v osnovnošolskem času, na Prevaljah, vzel šahovsko igro zelo zares. Imel je odličnega mentorja Nikolo Rističa. Udeležil se je slovenskega mladinskega prvenstva v Mariboru (7.- 9. mesto). Kot član je v Slovenj Gradcu na *Odprtem koroškem prvenstvu* (1982) dosegel 1. kategorijo. Tega leta je postal tudi predsednik *ŠK Slovenj Gradec* (1982-1990). V tem obdobju je *ŠK Slovenj Gradec* nanizal vrsto pomembnih zmag v 2. slov. moštveni ligi - vzhod, na turnirjih v Puli, v Portorožu, v Ljubljani, na Bledu, v Črni na Koroškem itd. Vrhunec pa je bila organizacija 43. prvenstva 1. slovenske moštvene šah. lige za leto 1989 v prostorih *Galerije likovnih umetnosti* v Slovenj Gradcu (s prijaznim pristankom prof. Karla Pečka kot direktorja galerije!).

Fotografija posneta na šahovskem Festivalu Pula 1986.

Do julija 1985 so *Odsevanja* obdržala časopisno obliko. Izdajatelji so bili: *OKS SG* in *ZKO SG* v sodelovanju z *Literarnim klubom Slovenj Gradec*. Glavni in odgovorni urednik je bil N. R. Kolar. Ob tej priložnosti velja poudariti, da je še pred izidom 1. številke v letu 1979 imel N. Kolar prijateljski razgovor v *Študijski knjižnici* na Ravnah na Koroškem z ravnateljem dr. Francem Sušnikom. Skupaj sta razmišljala o preimenovanju *Odsevov* (izhajali od 1966–1972 ter v posebni obliki od 1973 do 1978) in končno je dr. Sušnik izustil: »*Odsevanja* naj bodo«. In tako *Odsevanja* še danes (2012) odsevajo v širši slovenski kulturni prostor.

Kdorkoli se ukvarja z likovno umetnostjo, ne more biti brezbrizen ob imenu in priimku Vincent van Gogh. Največ znanja o slikarju je Kolar pridobil leta 1976, ko je prvič obiskal Amsterdam in muzej Vincenta van Gogha. Ob tej priložnosti je hkrati obiskal, bolj proti severu Nizozemske (Orvelte), humanista in grafika prof. Toona Wegnerja (1926–2010). Posebna zahvala gre Wegnerju za njegovih štiri tisoč izvodov podarjenih grafik občankam in občanom Občine Slovenj Gradec (1975)!

Ogled značilnih nizozemskih mlinov na veter skupaj s soprogo Kiko (1989)

Na svojevrstnega, bistrega in z umetnostjo podkovanega direktorja *Železarne Ravne na Koroškem* Franca Faleta je Kolar naletel že zelo zgodaj. Srečanja v *Likovnem salonu* v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja so postala tradicionalna in prijateljska. Fale je pridobival spoznanja in izkušnje v druženju z umetniki, ki so pod pokroviteljstvo *Železarne Ravne* prihajali na ravensko *Forma vivo*, ter na vsakoletnih »železarniških« likovnih kolonijah, ki jih je vodil slikar Franc Boštjan. Po upokojitvi je Fale rad zahajal v Slovenj Gradec v *Galerijo Kolar*, kjer sta z galeristom in založnikom Kolarjem kramljala o aktualnih kulturnih dogodkih in nemalokrat tudi o političnih. Omeniti velja, da je bil Franc Fale zbiratelj umetniških del, predvsem kiparskih stvaritev domačih in tujih avtorjev. O tem se ni nikoli hvalil, je pa za umetnike z odkupi storil veliko več, kot bi si kdo mislil!

Kolar in Fale na Brdah (2001) še pred zasnovanjem Likovnih komunikacij

V mesecu maju leta 1988 je Kolar v obnovljenih pritličnih prostorih graščine *Rotenturn* v Slovenj Gradcu na stežaj odprl vrata zasebne prodajne galerije. Z leti je *Galerija KOLAR, d.o.o.* postala stičišče umetnikov iz skorajda vse Slovenije. V dvajsetletnem galerijskem obdobju se je Kolar posvečal tudi založništvu (knjige, prospekti, itd.). Leta 2008 se je N. R. Kolar upokojil.

Na fotografiji prof. Tone Turičnik (levo), velik pristaš Kolarjeve dejavnosti, in akad. slikar Karel Pečko (desno), pozoren ter prijateljsko naravnanspremljevalec Kolarjevih snovanj.

Karkoli zapisati ali omenjati o akad. kiparju Radetu Nikoliću je skoraj nevhvaležno početje. Navkljub umetnikovi razgledanosti in bogatemu obvladovanju likovne teorije je ostajal zapostavljen, skratka odrinjen na rob slovenskega kiparskega omizja. Zato se tudi ni čuditi, da je Nikolić v slovenjgraškem vsakdanjiku postajal nesrečen, nezadovoljen, do marsikoga tudi zaradi alkohola agresiven in zaradi tega manj ustvarjalen. Tragično je preminil v Slovenj Gradcu, leta 1988. Na starotrškem pokopališču mu je v slovo spregovoril Niko R. Kolar.

Rade Nikolić: Franc Ksaver Meško in Nikola Tesla.

Uvodoma je potrebno poudariti, da je za naziv *Časopisno založniškega podjetja VORANC, d. o. o.* Ravne na Koroškem zaslužna vdova po Prežihovem Vorancu - Lovru Kuharju, ki je osebnobno Niko R. Kolarju v Domžalah (1992), kjer je prebivala zadnja leta svojega življenja, napisala pooblastilo, da se lahko ime Voranc uporablja za založniški namen. Nekaj založniških izdaj: prvenec Blaža Prapotnika - *Pegaz prebija zvočni zid* (1992), prva fotomonografija *Mežiška dolina* (1993), knjigo po zaslugi Jožeta Leskovarja *Spomini na dom Modeste Wolf - Strahser* (1994), *Zgod(b)ovina Gimnazije Ravne* (1995), Niko Brumen - *Ko bolijo spomini* (1997), Janez Mrdavšič - *Skozi soteske* (1997), Silvija Borovnik - *Študije in drobiž* (1998), Vinko Ošlak - *Obletnica mature* (1998) in Andrej Makuc - *Norci* (2000, skupaj z *ČZD Cerdonis, d. o. o.* Slovenj Gradec). Dobro desetletje je *ČZP Voranc, d. o. o.* Ravne na Koroškem izdajalo koroški časopis *PREPIH*.

N. R. Kolar kot direktor in kasnejši urednik založbe v pogovoru z Vojkom Močnikom (desno), zadnjim urednikom Prepiha in lastnikom ČZP Voranc Ravne na Koroškem.

Štefan Galič, akad. slikar, grafik specialist, je bil eden najpomembnejših grafičnih ustvarjalcev v sodobni slovenski in svetovni grafični umetnosti. Rojen je bil 19. januarja leta 1944 v Lendavi. Študiral je na *Akademiji za likovno umetnost* v Ljubljani. Otvoritev prodajne razstave grafik v *Galeriji N. Kolar* je imel Štefan Galič 10. decembra 1996. To pa je bila nepričakovano Galičeva zadnja razstava v njegovem življenju. Zaradi zahrbtnne bolezni že naslednje leto marca umrl.

Otvoritev razstave, katere se je akad. slikar in grafik specialist Galič (levo) osebno udeležil.

I. likovne komunikacije BRDE 2002, od 26. do 29. septembra. Organizator uspešnega srečanja je bila Galerija Kolar, d.o.o. iz Slovenj Gradca. Udeleženci I. likovnih komunikacij so bili akad. slikarji Karel Pečko iz Slovenj Gradca, Darko Slavec iz Ljubljane, Tomaž Perko iz Cerknice, Klavdij Tutta iz Kranja, Boris Zaplatil iz Ljubljane, Enver Kaljanac iz Velenja in Benjamin Kumprej z Leš nad Prevaljami.

Akademski slikar Darko Slavec, dolgoletni prijatelj Kolarjevih

Večina občinskih svetnikov *Mestne občine Slovenj Gradec* je imela v preteklosti resnično srečo, da je lahko v okviru medsebojnih stikov med *Mestno občino SG* in občino Arai (po novem občino Myoko) obiskalo Japonsko. Niko R. Kolar je bil v maju leta 2002 v delegaciji občinskih svetnikov in svetnice, ki je preživela na Japonskem dobrih deset dni. Razsežnosti tega obiska je dokumentiral mojster fotografije Tomo Jeseničnik iz Slovenj Gradca.

Občinski svetniki in svetnica v Kanazawi, mestu samurajev, dobre tri ure avtomobilske vožnje oddaljenega od Araia - Myoka.

Občinsko nagrado se podeli prejemnikom za velike dosežke pri napredku in ugledu *Mestne občine Slovenj Gradec*, za večletno delo in rezultate na področju gospodarstva ali družbenih dejavnosti (razen za področja, za katera se podeli druga nagrada), ki pomenijo pomemben prispevek k razvoju občine, dela in življenja v njej ter za njeno uveljavitev v širšem prostoru.

Za leto 2007 je nagrado prejel Niko R. Kolar, kulturni delavec, zasebni galerist in založnik.

Od 7. do 10. oktobra 2011 se je tričlanska delegacija *MO Slovenj Gradec* udeležila konference mest glasnikov miru v Nikoziji na Cipru. Gostitelj, občina Morphou, je predstavnike trideset mest iz Amerike, Mehike, Anglije, Francije itd. popeljala na okupirano turško stran otoka Cipra. Žalostno, pretresljivo, marsikaj porušeno, zapuščeno in odtujeno! Sprejeta resolucija srečanja je obetajoča za odpravo obstoječe meje in vrnitev pregnanih grških družin na svoje domove ...

Z leve: podžupan Niko R. Kolar, Bojan Mestek in Vinko Vrčkovnik

Vinko Ošlak, pisatelj, publicist, filozof in prevajalec. Odraščal je na Prevaljah v istem obdobju kot N. R. Kolar. Njuna življenjska pot teče neumljeno in usodno, kar lepo skupaj, čeprav si drug drugemu tega ne želita kaj posebej dokazovati. Res pa je, da sta se oba družila in študirala v Ljubljani, zapisovala v *Odseve* in *Odsevanja*, službeno sodelovala v okviru občinskih kulturnih skupnosti Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec, se velikokrat sestajala s Tisnikarjem, Nikoličem, Sušnikom, Pečkom, itd. Njuno prijateljstvo še kar traja ne glede na to, da je Ošlak v Avstriji, Kolar pa v Sloveniji. (Fotografija je posneta v Knjižnici Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu.)

V obdobju 2010 do 2012 je bil N. R. Kolar podžupan *MO Slovenj Gradec* za področje gospodarstva (športa, kulture, sociale, zdravstva, šolstva, predšolske vzgoje). Svojo funkcijo je opravljal zavzeto, premišljeno in častno. Še najbolj je bil podžupan vpet v koordinacijo priprav za prihajajoče leto *EPK Maribor 2012*, glede na to, da je Slovenj Gradec eno izmed partnerskih mest (Murska Sobota, Ptuj, Novo Mesto in Velenje).

Podžupan Niko R. Kolar pozdravlja prisotne na Otvoritvi razstave Bogastvo vizualne realnosti iz stalne zbirke Muzeja ZEPTEK iz Beograda. (Koroška galerija likovnih umetnosti Slovenj Gradec, 2012).

Sreča je, če se lahko različni ljudje najdejo skupaj v vsakdanjem življenju, razbremenjeni predsodkov o veličini posameznika, o premožnosti družin, o vsem tistem, kar ljudi običajno razdvaja in odtuja. Leta in leta v preteklosti to ni veljalo za prijatelje (na fotografiji), ki so znali potrpeti drug z drugim, se družiti in vsak po svoje prispevati k dobremu razpoloženju v boljših in dostikrat tudi v slabih časih.

Z desne: Z. Kuhelnik, I. Praprotnik, L. Raško, F. Štefanič, D. Jakuš in M. Gostečnik. Foto: N. Kolar

Dr. Renata Salecl je filozofinja in sociologinja, mednarodno uveljavljena profesorica in znanstvena svetnica, zaposlena na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Zelo rada se vrača v rojstni kraj Slovenj Gradec, predvsem takrat, ko domačinom predstavlja kakšno od svojih knjig: v letih 2010/2011 je govorila o knjigi, z naslovom *Izbira*, ki se je najprej uveljavila v tujini, naslednjič pa je razglabljala o knjigi (*Per*)*verzije ljubezni in sovraštva ...*

Z desne: dr. Renata Salecl, Niko R. Kolar in dr. Marjan Linasi v Knjižnici Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu

Življenje je polno presenečenj. Eno takšnih je bilo tudi pred razpisom za nadomestne županske volitve v *Mestni občini Slovenj Gradec*. Gospod Matjaž Zanoškar, ki je bil izvoljen za poslanca na predčasni volitvah, se je presenetljivo odločil, da bo v času do izvolitve novega župana v *MO SG* to vlogo in funkcijo zaupal podžupanu za področje negospodarstva. Formalno je Niko R. Kolar županoval v *Mestni občini Slovenj Gradec* od 19. decembra 2011 do 16. aprila 2012.

Delovno razpoložen župan Niko R. Kolar v pisarni občinske uprave (Rotenturn).

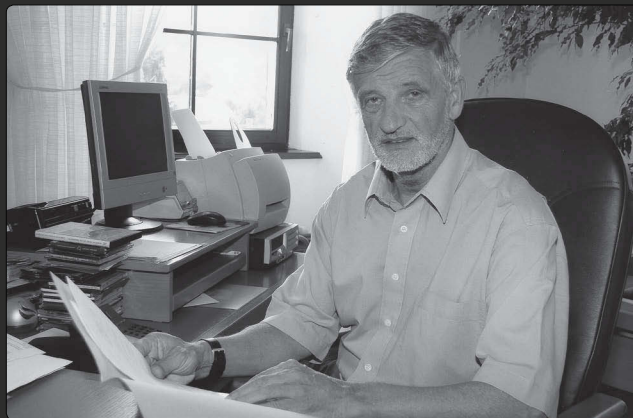
Leta 1995 je Niko R. Kolar prvič prijel v roke teniški lopar. Za to odločitev imata zasluge Oto Slemenik in Danilo Jakuš, ki sta sprovcirala Kolarja, da je na teniških igriščih *Tenis centra Murko* naredil prve teniške korake. Z vso zavzetostjo in vztrajnostjo se je s pomočjo trenerja Iva Beliša razvil v solidnega rekreativnega igralca. Leta 1998 se je Kolarju pridružila žena Kika.

Z leve: N. R. Kolar, Kristina Hadžiagić, Martina - Kika Kolar in prof. Esad Hadžiagić

Dokončno se je leta 2011 N. R. Kolar s soprogo preselil iz Slovenj Gradca na Brde nad Turiško vasjo. V svojem »tretjem starostnem obdobju« bo poskušal nadoknaditi nekaj tistega, kar je večkrat obljubljal nekaterim literarnim prijateljem. Zabeležil bo dogodke, ki jih je doživel v druženju s slovenskimi slikarji (S. Komel, A. Lavrenčič, J. Tisnikar). S pisano besedo se bo spomnil ožjega sorodstva (T. Kolar, D. Slivnik) in nekaterih prijateljev ... In nič več!

Na fotografiji Kolarjevo brdjsko domovanje

Pripravil A. Makuc

Dan ljubiteljske kulture Mislinjske doline

22. SEPTEMBER 2012

KULTURA

Ljubiteljska kultura zaobjema najširši krog ljudi kot ustvarjalce in poustvarjalce. Kot taka služi njihovim potrebam po lastnem kulturnem izražanju in dostopu do kulturnih dobrin. Ena bistvenih funkcij kulturnega ljubiteljstva je tudi njena povezovalna vloga v skupnosti in tako ima razvijanje družabnega življenja ob kulturnem udeleževanju ter osveščanje ljudi kot njenih aktivnih članov velik socializacijski pomen, ki omogoča afirmacijo tudi tistim družbenim skupinam in posameznikom, ki v vsakdanjem okolju iz kakršnihkoli že razlogov ne dosegajo osebnega zadoščanja in potrditev. V največji meri se ljubiteljska kultura dogaja kot spontana tvornost posameznikov in skupin, najpogosteje vključenih v kulturna društva.

Tudi ideja o tako imenovanem *Dnevu ljubiteljske kulture Mislinjske doline - Dnevu ustvarjalnosti* se je porodila lanskega septembra na enem izmed sestankov *Kulturnega društva Slovenj Gradec*. Spomniti domačine, koga vse imamo med svojimi in s čim vse se bodisi kot posamezniki ali skupine ukvarjajo znotraj društev pod okriljem katerih delujejo. Povezati jih med seboj, privabiti v mestno jedro čim več ljudi ter jim pokazati in jih prepričati, da imamo odlične ustvarjalce in poustvarjalce tudi doma in da so le-ti sposobni ustvariti pester in zanimiv celodnevni kulturni program, ki zmore zadovoljiti še tako zahtevno občinstvo.

Ideja je padla, tla so bila plodna, danes lahko tudi že rečem, da je obrodila sadove.

V organizaciji *Zveze Kulturnih društev Slovenj Gradec*, *Javnega sklada za kulturno dejavnost Slovenj Gradec* in *Kulturnega društva Slovenj Gradec* smo 22. septembra v okviru občinskega praznika *Mestne občine Slovenj Gradec* izvedli »naš dan«, ki smo ga poimenovali *Dan ustvarjalnosti*. Večina kulturnih društev in posameznikov, ki kulturno delujejo na območju Mislinjske doline, se je našemu povabilu k sodelovanju odzvala navdušeno in srčno.

Skupaj s četrtinimi in vaškimi skupnostmi, ki se vsako leto ob občinskem prazniku s svojimi stojnicami izdelkov in kulinarčnih dobrot predstavljajo na prostoru pri upravni enoti, smo to soboto, ko je sonce zlatilo zadnji poletni dan, zavzeli in napolnili mesto. Lepo je bilo in, kot moj prijatelj Marko, si je najbrž to dopoldne še kdo pri sebi potihno rekel: »Lepo je biti Slovenjgradčan«. Poleg že omenjenih četrtin in vaških skupnosti so se ob stojnicah predstavila podgorska *Postavkova dekleta*, ki so predstavila stare ljudske običaje, predla volno in zapela po starem ljudskem izročilu. Glasbena skupina *Rompompom* je ob svoji stojnici predstavljala svoji zgoščenki in izdelke okoliških kmetij ter obenem še zaigrala s harmoniko in doma ročno izdelanimi instrumenti.

Prav tako je stojnico s svojimi zgoščenkami, tiskovinami, majicami ... predstavljal tudi mešani

Ples in animacija PIA - delavnice z najmlajšimi na Glavnem trgu pri konju

Mojster Vladimir Zupančič se je predstavil z izdelki in umetnostnim kovanjem v živo.

Dopoldansko vzdušje in vrvež v mestnem jedru Slovenj Gradca na Trgu svobode in na Glavnem trgu

komorni zbor *Carinthia Cantat*, zagotovo naš najuspešnejši pevski zbor, ki deluje pod umetniškim vodstvom Toneta Gašperja, in ko so se zbrali vsi pevci in pevke, so tudi zapeli.

Vse do poznega popoldneva se je za najmlajše obiskovalce prireditve trudila Vesna s svojo animacijsko skupino *PIA* (ples in animacija), omembe vreden pa je tudi t.i. »dvoriščni sejem« v izvedbi *Ekološkega društva Slovenj Gradec*, na katerem je vse potekalo brez denarja (kdorkoli je lahko prišel, prinesel, izbral in odnesel karkoli brez vsakršnih obveznosti).

Za razgibanost in nekoliko adrenalinsko

vzdušje je poskrbela *Gorska reševalna služba*, ki je predstavljala reševanje na terenu in omogočila občanom, da se preizkusijo v ekstremnih višinskih okoliščinah, s cerkvenega stolpa so namreč imeli priložnost varovano se spustiti po vrvi do tal. Posebej je izstopala tudi »kovaška stojnica« mojstra umetnostnega kovanja Vladimírja Zupančiča, ob kateri so občani lahko opazovali, kako dejansko nastaja kovana umetnina.

Skupine, posamezniki in društva so se skozi ves dan predstavljali na različnih lokacijah v mestu.

Slikarska delavnica v atriju Andeškega hrama je pritegnila in očarala tri generacije.

Z nastopom so se na odru predstavili tudi gostje: Knappenkapele Kropfmuhl iz Hauszenberga

Na Trgu svobode je prireditev ob 10. uri uradno otvoril *Pihalni orkester Slovenj Gradec* pod taktirko dirigenta Petra Waltla, takoj za njimi pa je z izvrstnim programom in izborom filmske glasbe navdušil gostujoči *Pihalni orkester občine Duplek* pod vodstvom Damijana Kolariča. Vizualno in glasbeno je bil zanimiv program pobratenih občin, v katerem sta se v narodni noši ob stojnicah predstavili pevska skupina iz Vocklabrucka *Vocklabruck vokal* in vokalna skupina *Knappenkapelle Kropfmuhl* iz Hauzenberga.

Program ob stojnicah naj bi se pričakovalno odvijal vsaj tja do petih popoldne, a žal so jih začeli zapuščati že okoli enih. To je kajpada botrovalo temu, da je v mestu ostala približno le še tretjina obiskovalcev. Oder na Trgu svobode je nato zasedla gledališka skupina *Anka iz KD Šmartno* in odigrala skeč *Treza pri dohtarju*, za cerkvijo svete Elizabete pa se je v simpatičnem ambientu pod budnim očesom Aleksandra Čaminskega odvijala odprta vaja gledališke skupine *Studia A*. Vadili so predstavo S. Mrožka *Emigranta*.

Izmed folklornih skupin so se našemu povabilu odzvale le *KUDF Trlice* iz Razborja. V svojem programu so zgodaj popoldne zapeli in zaplesali pred *Koroško galerijo likovnih umetnosti*.

Vse do petih popoldne smo imeli kaj videti tudi v atriju *Andeškega hrama*. Tam se je predstavljalo *Društvo Meškova bukvarna* s stojnico rabljenih knjig, mestna knjižnica pa je pripravila stojnico izdanih knjig avtorjev domačinov.

Ta čudoviti ambient so za svoj razstavní prostor izkoristili tudi ljubiteljski likovni ustvarjalci *Kulturnega društva Jožeta Tisnikarja* z razposta-

Izvrstna Nina Bizjak bere literaturo; poezija na ulici, pred staro mestno hišo in na njej ...

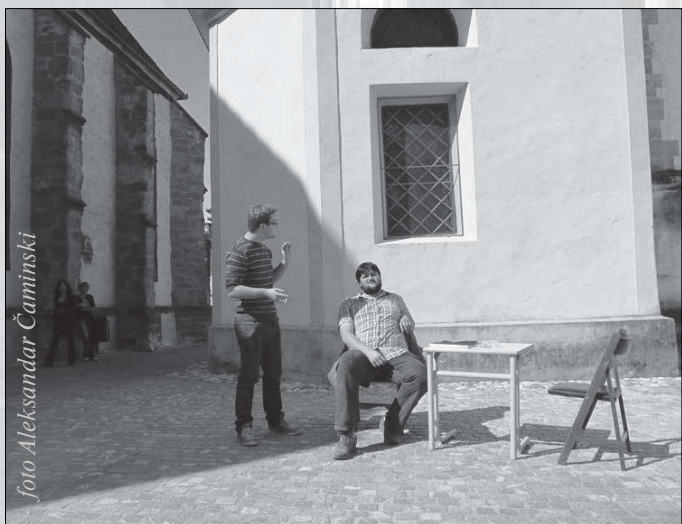
vitvijo slik na slikarskih platnih ter literarno društvo *Odsevanja* in *SPUNK* gimnazije Slovenj Gradec. Slednja sta okoli treh popoldne izvedla literarni program pred *Galerijo likovnih umetnosti*, prisluhnili pa smo branju Nine Bizjak, Ivana Rusa, Toma Novosela in ob kitari še uglasbeni poeziji v izvedbi Franca Vezele.

Nekoliko kasneje se je dogajanje preselilo v *Mladinski kulturni center* na Ozare, kjer se je po zaslugi *Društva za eksperimentalno umetnost* odvila predstavitev zgoščenke *Poezija na traku*. Zgoščenska vsebuje pesmi 12 koroških avtorjev, ki sta jih v sproščenem vzdušju predstavila Matej Nabernik in Tomo Novosel, za glasbeno spremljavo pa je zopet poskrbel Franc Vezela, ki je z eno izmed pesmi pri tem projektu dosegel uvrstitev na *Slovenski šanson 2012*.

V spodnji dvorani *Mladinskega centra* se je v

Ulični literarni nastop je vzbudil zanimanje tako namernih kot kasnejših naključnih obiskovalcev

Odprta javna vaja gledališke skupine *STUDIO A* za cerkvijo sv. Elizabete

foto Aleksandar Čaminski

Gledališka igra *V prah se povrneš*, v Mladinskem centru, izvedba: *STUDIO A*, režija: *A. Čaminski*

produkciji gledališke skupine *Studia A* in gledališke skupine Črneče odvila predstava Harolda Pinterja *V prah se povrneš* v režiji Aleksandra Čaminskega. Izvrtno so jo odigrali Marko Kogelnik, Dominika Knez in Neja Kaiser.

Ob približno istem času so na glavnem odru pred cerkvijo dvignili vzdušje obiskovalcev gostje iz Češkega Krumlova. To je bila pop rock skupina *Soda in Kofola*, ki je v večernem terminu glasbenega programa *Kulturnega društva Slovenj Gradec* zaigrala in navdušila še enkrat. V nadaljevanju smo na Trgu svobode prisluhnili še *Moškemu pevskeму zboru Franc Ksaver Meško - Sele-Vrhe*, najstarejšemu pevskeму zboru, ki deluje v naši dolini in ki je svoj nastop popestril z glasbenim gostom Milanom Kamnikom, *Ženskemu pevskeму zboru bolnišnice Slovenj Gradec* s povezovalnim programom in recitalom

Neutrudni Franc Vezela na predstavitvi projekta Poezija na traku v Mladinskem centru Ozara

Stane Arsovske in ženski vokalni skupini *Nova iz Slovenj Gradca* pod umetniškim vodstvom Janje Kresnik.

Tako se je dan prevesil v večer in na Trgu svobode so se začeli zbirati vse mlajši in vse več njih, čakajočih projekcijo videospota iz filma *Tu se piše življenje*.

V večerni program sta nas z orglicami in kitaro popeljala Marko Kristan - Kinaski in Iztok Hirtl - Baldi, sicer člana tria *Suha južina*, ki pa sta tokrat bila duet in sta zaigrala nekaj vedno prijetnih melodij, nekatere še iz časov *Ilexov* in dua *Koldi*. Takoj za njima je navdušila *Matalaja*, skupina gimnazijskega društva *SPUNK*, ki v letošnjem letu »razturava« že od kulturnega dneva dalje s svojim presežnim projektom uglasbene evropske poezije, s katerim so si prislužili svoje mesto tudi v prvem koroškem celovečernem filmu. Projekcija 15-minutnega videospota iz filma *Tu se piše življenje*, z nastopom Franca Vezela pred in po njej, je sledila takoj po zaključku nastopa *Matalaje*. Zgolj napoved in predstavitev igralcev, ekipe in režiserja Toma Novosela, pa je občinstvo nasmejano aplavziralo, da je kaj! Skoraj si upam reči, da bomo ob naslednjem kulturnem prazniku, ko bo premiera filma v slovenjgraškem kulturnem domu, zopet navdušeni, kot smo bili letos nad projektom *Matalaje*.

Za zaključek prireditve smo prihranili še glasbeni program z vokalno-instrumentalnimi skupinami *Kulturnega društva Slovenj Gradec*.

Tako smo prisluhnili akustični izvedbi mlade slovenjgraške skupine *Larry Bird*, ki deluje šele dobrega pol leta in sta jo tokrat zastopala le 2 od sicer 4 članov, pri zadnjem »komadu« pa se jima je vendarle pridružil še Mitja. Tomaž in Alina

Nastopila je rock skupina Soda in Kofola iz pobratenega Češkega Krumlova

sta navdušila z avtorskimi skladbami, še posebej pa z vokalom, ki ga 15-letnici zavida marsikateri uveljavljen pevec.

Sledila je skupina *Rock n blues band*, trio znanih obrazov koroških in vseslovenskih odrov. Borut Šmon, Jan Lužnik in Boris Strmčnik so nam v blues rock izvedbah zaigrali priredbe izvajalcev *The Beatles*, *Cream*, *Hendrix*, *Spin Doctors* ...

V orknjeni zasedbi so zaigrali tudi naši *Jazoo*, ki so si za ta večer nadeli ime *Trio Maiato* in so ga zastopali Tomaž Pačnik, Katja Stare in Matjaž Mlakar. V svojstvenem etno, jazz, fusion, rock, elektronik stilu so tudi tokrat bili več kot odlični.

Skupino *Can of bees* sestavljajo Jan Lužnik, Davor Detečnik in Jure Gobec. Svojo glasbo uvrščajo v garage blues punk žanr in resnično je kljub temu, da je prva jesenska noč že ohlajala naša telesa, njihov nastop ogrel naša srca in podplate. Skoraj smo že zakoračili v nov dan, v rahlem strahu, da bi se utegnili pojaviti uradni organi in se hudovati nad nami, smo vseeno tvegali in si za konec privoščili še rokarsko skupino z najdaljšim stažem na Koroškem, skupino *Abadon*, ki je zaključila koncert s široko kombinacijo udarnih rokarskih elementov in kompleksnih kompozicij.

Vendarle nas je na Trgu svobode tudi nekaj čez polnoč še ostalo okoli 60. Za dobro uro smo prekoračili prijavo prireditve, a hvala nebesom, nekdo tam zgoraj nas ima rad. Tako si vedno rečem, kadar upam, da bo stvar uspela, kadar verjamem, da delamo prav in tako se mi je tudi ta večer zdelo, da že ne moremo biti deležni take krivice, če pa izza Meškove prihajajo, ojoj, kakšni zvoki in ve se, da bodo še dolgo v noč ...

Suha južina - kot duet

Dolg dan je bil, preden se končno odpravim domov, ob zadnjem čaju z rumom, s tako utrujenimi nogami, da so morale počivati na sosednjem stolu, malček otožno-zadovoljno razmišljam, kako tale naš Trg svobode morebiti v vsej svoji zgodovini ni doživel toliko prelestnih zvokov in harmonij kot v letošnjem poletju. Prečudoviti koncerti in prireditve so se odvijali dan za dnem v okviru slovenjgraškega poletja na tem odru pred cerkvijo in potem je še kar trajalo in bilo lepo tja v september, ko se je zgodil še *Trg umetnosti* v organizaciji *Gvido društva*, pa *Mirovniški festival* in na koncu, na zadnji poletni dan, smo en kamenček v mozaik poletnih prireditev dodali tudi mi.

Matalaja KD SPUNK Gimnazije Slovenj Gradec

Jazoo so nastopili kot trio

Larry Bird - kot duet

Naša prva izvedba *Dneva ljubiteljske kulture* je za nami. So stvari, ki jih bo treba še doreči, a to ne sodi v tale tekst. Organizatorji že slišimo prve kritike, hvala bogu, tudi kakšno pohvalo. Ni vse šlo, kot smo načrtovali, a kaj je šlo pa tudi bolje. Vsak namig, mnenje, kritika je dobrodošla, saj bomo le tako lahko v prihodnje naredili bolje. Želimo si, kot smo si pravzaprav želeli že letos, pa žal, predvsem zaradi finančnih tegob, to ni bilo izvedljivo, da bi lahko *Dan ljubiteljske kulture* izvedli vsako leto in po možnosti ne v okviru drugih prireditev. Ni nas strah organizacije, samo - denar pa je vladar, ki mu ljubiteljski kulturniki z izvedbo tako obsežne prireditve ne zmoremo sami konkurirati.

Rock n blues band

In na tem mestu se za finančno podporo zahvaljujem *Mestni občini Slovenj Gradec* in vsem, s katerimi smo skupaj pripravljali program: Franju Murku, Andreji Gologranc, Mariji Lah, našima mojstroma tehnike Janiju Legnerju in Texu, Juretu Murku za povezovanje programa, *Mladinskemu kulturnemu centru Slovenj Gradec*, predvsem pa vsem sodelujočim kulturnim društvom in posameznikom, ustvarjalcem in poustvarjalcem, ki ste prišli pokazat, kdo ste, kaj znate in kako se to deli in množi med ljudmi. Bohloni za skupno rajžo in korajžo!

KULTURA

Draga Ropič, predsednica KD Slovenj Gradec
(foto Vesna Žel, razen označenih posnetkov)

foto Dejan Bulut

Can of bees

Glasbeni koncert je zaključila rock skupina Abadon

Kdo je bil Ernst Goll?

KULTURA

V iskanju informacij o njem človek pri različnih avtorskih in literarnih leksikonih bolj redko naleti na ime Ernsta Golla. Odgovor na to vprašanje najdemo v uvodih k posameznim izdajam Gollovih pesmi¹, v sestavkih in časopisnih člankih (med drugim izpod peresa specialista za poezijo E. Golla Herberta Fussyja), v posameznih literarno-zgodovinskih priročnikih in v različnih avtorskih in literarnih leksikonih. Tako npr. Deutsches Literaturlexikon na kratko informira:

Ernst Goll, rojen 14. 3. 1887 v Slovenj Gradcu, umrl 13. 7. 1912 v Gradcu (samomor); štud. fil., lirik; izdaje: Im bitteren Menschenland. Pesmi iz zapuščine (izd. F. J. Schütz) 1912. (Kosch, Deutsches Literaturlexikon)

Pesmi študenta, ki je končal svoje življenje s skokom iz okna v drugem nadstropju graške univerze star komaj 25 let, je šele po njegovi smrti izdal njegov prijatelj pesnik Julius Franz Schütz. Zvezek z verzom »Im bitteren Menschenland« v naslovu je bil za nekega francoskega kritika v reviji *Langues Modernes* (1913) povod, da je o tem »naznancu« pisal kot o »velikem pesniku, sorodniku Lenaua in Hölderlina«, primerjava, ki jo vedno znova citirajo, vendar je nikoli ne precizirajo. (Prim. Friedrich Poch). Avtorju, ki je do tedaj dosegel bolj ali manj regionalni pomen, naj bi tako pripisali večjo težo. Vendar pa to ne more uspeti, dokler zgolj opremljamo pesnika z etiketami, temveč bi bilo to možno le tako, da bi njegove pesmi razširili med bralce in tako omogočili neposredni vtis, kar je sicer tudi cilj tega prevoda in nove izdaje.

Lirike namreč, katere bistvo je »čustveno-subjektivni izraz neposrednosti, počutja in občutja« in ki se izraža z »odsotnostjo razdalje med subjektom in objektom, vsebino in obliko, pesnikom in bralcem« (*Metzler*

1 Tako je npr. napisal uvodno besedo za 1. izdajo zbirke *Im Bitteren Menschenland* v letu 1912 (zal. Egon Fleischel, Berlin) Julius Franz Schütz, za 8. izdajo (zal. Anton Pustet, Salzburg) v letu 1982 pa Eugen Thurnher.

Ernst Goll (1887-1912)

Literaturlexikon), se skoraj ne da adekvatno zapopasti in opisati.

Tako se zdi uvrstitev lirike Ernsta Golla v določeno stilno smer težavna. Očitno imamo opraviti z vplivi romantike in viteških ljubezenskih pesmi. Možne so tudi asociacije z ekspresionizmom.

Kar zadeva teme v pesmih Ernsta Golla, je predvsem čutiti vpliv subjektivne čustvene senzibilnosti. Njegove pesmi nas zato neposredno popeljejo k vprašanju o življenju njihovega avtorja. Nekatera teh vprašanj in odgovorov, ki jih je mogoče prebrati v sestavkih o Ernstu Gollu, bomo načeli tudi v tem kratkem prispevku, da bi tako ponazorili ozadje njegovega pisanja.

V besedilih o Ernstu Gollu je vedno znova mogoče najti poudarek o tem, kako ga je določala pokrajina njegove domovine. Rojstno mesto Ernsta Golla Slovenj Gradec / Windischgraz leži na južnem Štajerskem, ki je tedaj bila del avstroogrške monarhije. Leta 1919, po mirovni pogodbi v Saint-Germainu, je to območje prišlo pod kraljevino SHS, danes pa je del republike Slovenije, osamosvojene v letu 1991.

Kot sin hotelirja in c.k. poštnega upravnika je sodil Goll k privilegirani družini nemškega meščanstva. Obiskoval je realno gimnazijo v Mariboru. Leta 1905 se je preselil v Gradec, kjer je najprej študiral pravo, potem pa se je prepisal na študij germanistike in francoščine.

Kot mlad študent se v nekem pismu, ki ga pošilja svoji prijateljici Else Hoffman, spominja na zavarovanost svojega otroštva: »Moje staro domače gnezdo! – Strahotno ga imam rad in bi se še vedno rad valjal v njegovem mehkem perju.« (Pismo E. G. Elsi Hoffman 23. 10. 1905, povzeto po sestavku Herberta Fussyja: Ernst Golls Begegnungen mit Dichtung und Musik seiner Zeitgenossen, str. 215). Že v Mariboru izrazi svoje tomotožje, ko potoži: »Vedno zaprt, tujec med tujimi« (prim. Brief Ernst Golls an Elsa Hoffman vom 28. 4. 1903, ibid. str. 216).

Tako v Mariboru, kakor tudi v Gradcu zna ceniti ponudbo kulturnih dogajanj. Gledališče, literatura in glasba, vse to ga zna navdušiti.²

V njegovih pesmih pa podobe iz mestnega prostora ne igrajo nobene vloge. Tam zasnovani scenariji so postavljeni v naravo. Številni slikovni elementi, kakor npr. gričevnata pokrajina, vinogradi, lahke svetle barve, radostna pisanost in razkošje cvetja, a tudi zvok klopotca, vse to ima svoj izvor v pozitivnem doživljanju naravne pokrajine njegove domovine. A če te radostne podobe zrcalijo upanja polno življenje pritrjujočo stran Ernsta Golla, pa stoji temu nasproti obilo pobitosti, strahu in mrakobnosti. V skoraj vseh pozneje napisanih pesmih – kolikor je mogoče izhajati iz tega, da je razporeditev pri Schützu kronološka – dominira neko izrecno depresivno ozračje, ki ga nenazadnje odsevajo tudi slike iz narave, kakor npr. v neki deklinški pesmi:

*Nekoč v davnih časih sem živel
kot zmrzujoči majski cvet
Ta stal je sredi gozda osamel
prestradan sončne luči gledal v svet.*

Narava v pesniškem delu Ernsta Golla, Gollovo navdušeno poročilo o nekem Roseggerjevem branju v Gradcu in anekdota, ki jo je njegova zaročenka Bertl Auer pripovedovala Herbertu Fussyju, ki se je desetle-

tja ukvarjal z delom Ernsta Golla, vse to je vedno znova povod za to, da opozorimo na literarno bližino med Ernstom Gollom in Petrom Roseggerjem. Kakor slednjega so si tudi Ernsta Golla prisvajali nacionalsocialisti. Njegove hrepeneče opise štajerske pokrajine so npr. interpretirali v nemško-nacionalnem in antislovenskem duhu, mladostni polet njegovih pesmi so hoteli brati kot držo moči in bojevitosti pripadnika nemškega ljudstva. Ideološka zloraba literature v času nacionalsocializma je naknadno ovirala sprejemanje dela Ernsta Golla.

Vendar pa, Ernst Goll je umrl že v letu 1912 in beseda »nemško« se pojavi enkrat samkrat v pesmi *Prolog*. V svojih pesmih prikazuje Goll predvsem individualno doživljanje in subjektivno občutenje življenja. Njegova ljubezen do Bertl Auer, zaročenke, ga je inspirirala, da je ustvaril še posebej ganljive pesmi. Za njegovo liriko so značilne žive podobe, zanimive besedne in verzne kombinacije, preproste oblike in izredna muzikalnost. Optimistični in življenju pritrjujoči toni v njegovih pesmih so vedno znova prelomljeni z globoko potrlostjo in brezupnostjo. Nazadnje je prevagala depresija in privedla do tega, da si je Goll vzel življenje. To, čemur se je odpovedal, sam opisuje takole:

*Življenje moje hvalnica lepoti je bilo
in hrepenenja je bilo proseča gesta.*

Dvojezična izdaja, ki jo je spodbudil in pripravil mag. Vinko Ošlak, bo odprla nov pristop k liriki Ernsta Golla. Nemško-slovenska izdaja jasno kaže na avtorjevo zakoreninjenost v tedaj še večkulturni Avstriji. Usmerjena je proti enostranskemu nacionalnemu prisvajanju avtorja in namesto zgodovinsko političnih ločevanj med Avstrijo in Slovenijo, podčrtuje obstoječo povezanost. Ta gesta ima v času, ko se v Avstriji in Evropi krepi odklanjanje vsega »tujega« in ko se nacionalne meje spet zapirajo, poseben pomen.

Anna Elisabeth Wrienz

(Prevedel Vinko Ošlak)

(Ponatis besedila iz knjige *Im bitteren Menschenland/ V trpki deželi človeka*, Cerdonis, Slovenj Gradec 1997)

² Izčrpni podatki o pesnikovi lektiri, obiskovanju gledališča in koncertov so na voljo v zapisu: Hubert Fussy: *Ernst Golls Begegnungen mit Dichtung und Musik seiner Zeitgenossen, Ein Beitrag zum steirischen Kulturleben des beginnenden 20. Jahrhunderts.*

Izbrani pesnikovi verzi in podobe iz foto albuma

KULTURA

NAPIS NA VRATIH

*V hišo k meni vstopiti želite,
pred pragom govor zli pustite:
kolikor stopnic do mene vodi,
nad obrekljivim svetom pno se moji svodi.*

VIDEL SEM CVETKO

*Videl sem cvetko, ki se je nagnila
v detelji k drugemu cvetu v ljubavi;
videl sem ptiča, ki sta poljubila
drug drugega v sončni višavi.*

*Videl sem dva človeka v poljubu objeta,
na jezeru v čolnu, obdanem od silnih valov --
Zdaj hoče mi zmedena duša iz prsnih okov
od boli in od hrepenenja zadeta ...*

TORINSCHRIFT

*Wollt ihr kommen zu mir ins Haus,
Lasset das böse Gerede draus:
So viel Stufen die Treppe zählt,
Wohn ich über dem Klatsch der Welt.*

ICH SAH EIN BLÜMLEIN

*Ich sah ein Blümlein sich neigen
Zur lieben Gefährtin im Klee,
Ich sah zwei Vöglein kosen
In sonnendurchfluteter Höh.*

*Ich sah zwei Menschen sich küssen
Im Kahn aufschwankender See --
Nun will mir die törichte Seele
Zerbrechen vor Sehnsucht und Weh ...*

Rojstna hiša Ernsta Golla – Hotel Post na Glavnem trgu v Slovenj Gradcu leta 1902
(nekdanj Hotel Kompas, danes Vabo)

HREPENEČE SANJE

*Zlate kaplje vina blagoslavljajo
in pesem v ritmu valčka joče -
poljubi zdaj, o duša, njo,
ki v sanjah se mi razodeti hoče.*

*Kar moje prsi je razpálilo,
saj tega nihče ne dojame - - -
da bi se ti srce razgalilo,
ki z mojim morda se ujame ...*

KLJUBUJOČA LJUBEZEN

*Gospod, najina sreča se dviga visoko,
odkar je ljubezen v srci najini segla;
kar pa je ran človeška volja zadala globoko,
to sva že davno presešla.*

*Pošlji Gospod viharje neba
in sto ognjenih šib in bolezní - - -
in vzklikala bova v oblakov morja
uporno pesem najine ljubezni!*

SEHNENDER TRAUM

*Mich segnet goldner Wein
Und Walzerlieder weinen -
Nun küßt die Seele mein
Der Traum von jener Einen.*

*Was meine Brust entfachte,
Entfühlet keiner - - -
Oh, daß dein Herz erwachte
Und dächte meiner ...*

KULTURA

TROTZIGE LIEBE

*Herr, unser Glück fliegt doch hinan,
Seit wir in Liebe verbunden;
Was Menschenwille uns angetan,
Ist lange überwunden.*

*Gib uns nun Stürme himmelher
Und hundert Flammenhiebe - - -
Wir jauchzen in das Wolkenmeer
Das Trotzlied unserer Liebe!*

Cerkev sv. Duha, v sredini t. i. ubožna hiša in desno - utrakvistična (dvojezična) šola - normalka, ki jo je Ernst Goll obiskoval v Slovenj Gradcu na prelomu 19. in 20. stoletja.

PROŠNJA

*Gospod, podaril si mi vrt mladosti,
s tisoč cvetov prav bogato okrašen.
Naj čakam popkov teh radosti?
Ah, vzemi ta svoj venec razcveten!*

*Rad bi le, da bi od venca mojega življenja
ena sama vejica svoj cvet pognala
in od lepote tega čudovitega žarenja
le ena sama zvezda v moji duši bi sijala.*

SLOVO

*Sonce ljubeznivo je žarelo in zašlo;
tako pozdravlja zadnjič zemlja, mati zvesta.
Življenje moje hvalnica lepoti je biló
in hrepenenja je bilo proseča gesta.*

*Sedaj stojim smeje na robu časa
in vidim ladje iz oblakov plavati rdeče;
a ko razblini se v temó ta žarna masa,
ti vrnem nezgorele hrepenenja sveče.*

BITTE

*Du gabst mir, Herr, der Jugend Garten,
Mit tausend Blumen ausgeschmückt.
Soll ich so vieler Knospen warten?
Oh, nimm den vollen Kranz zurück!*

*Ich will, daß vom Lebenskranze
Ein einzig Zweiglein Blüten treibt
Und aus dem wunderbaren Glanze
Ein Strahl in meiner Seele bleibt.*

ABSCHIED

*Die liebe Sonne glühte und versank:
Das ist der letzte Gruß der Mutter Erde.
Mein Leben war ein Schönheitslobgesang
Und einer Sehnsucht bittende Gebärde.*

*Nun steh ich lächelnd an dem Saum der Zeit
Und seh die roten Wolkenschiffe schweben;
Wenn sie verblassen in der Dunkelheit,
Hab ich die Sehnsucht dir zurückgegeben.*

*Poštna kočija, fotografija iz leta 1903
(posnetek je nastal na današnjem Vorančevem trgu)*

*Gospod Ernest Goll,
pesnikov oče, 1913*

SLOVO*

Končuje se poletnih dni lepota,
z dreves se je usulo cvetje.
Naj bo še enkrat tvojih rok toplota
za trudno glavo blagoslov, zavetje.

Največja želja mojega življenja
se uresničuje, ti moja si,
veselja vrisk se v tožbo menja
in kar prihaja, skrito bo v temi.

Končuje se poletnih dni lepota,
z dreves se je usulo cvetje.
Naj bo še enkrat tvojih rok toplota
za trudno glavo blagoslov, zavetje.

ABSCHIED

Der schöne Sommer geht zu Ende,
Die Blütenbäume stehn entlaubt,
Oh, leg noch einmal deine Hände
Zum Segen auf dies müde Haupt!

Die Sehnsucht meiner besten
Tage Erfüllte sich: Du wurdest mein. –
Der laute Jubel wird zur Klage,
Denn was noch kommt, muß trübe sein.

Der schöne Sommer geht zu Ende,
Die Blütenbäume stehn entlaubt,
Oh, leg noch einmal deine Hände
Zum Segen auf dies müde Haupt!

KULTURA

(Prevod pesmi iz nemščine Vinko Ošlak,
razen * Kristina Jelnikar in Mateja Lesjak,
izbral Andrej Makuc, uredil Blaž Prapótnik)

My friend, my friend, in your land you stay!

My friend, my friend, in your land you stay!
I'm in your land -
How, like a bird, you fly
In your land.

Mindestens wünschel mir bald das Glück,
Non Glück bald!
I'm in your land, in your land
In your land

15. 4. 10.

Pesnikov rokopis ...

in podpis

Ernst Goll

Ernst Goll
v Slovenj Gradcu, 1908

Zalet v višino in padec v smrt

KULTURA

Pred stotimi leti si je graški študent Ernst Goll vzel življenje. Le malokdo je tedaj vedel, da je ustvaril bogat lirični opus, ki ga sedaj znova predstavljamo.

Portret pesnika Ernsta Golla

Pred stotimi leti so v metropolah starega sveta odkrili novo celino: kontinent novega umetniškega izraza, novih nazorov, izpovedi in forme. Tisti, ki so ga odkrili in prvi poselili, niso bili pripadniki tedanjih kulturnih elit, temveč praviloma mladi izobčenci, vizionarji in izzivalci, ki so napadali obstoječe, rušili konvencionalne oblike in se odločno upirali vsemu, kar je bilo tradicionalno, podedovano in umerjeno.

Leto 1912 se je za to novo generacijo programskih provokatorjev izkazalo kot *annus mirabilis* ne le v nemških deželah, temveč po vsej Evropi. O letu »vrhunca evropske literature« je nazadnje govoril literarni kritik Michael Braun v svojem poznavalskem esaju, ko omenja »fantastično nakopičenje kulturnih energij in njihovo sprostitev na polju literature« preko jezikovnih in državnih meja, v osupljivem tempu: komaj je v Berlinu Gottfried Benn izdal zbirko *Morgue in druge pesmi*, je Apollinaire v Parizu ustvaril *Cono*, svojo revolucionarno himno velemestnemu življenju.

Pesniški testament

Istega leta, a daleč od prizorišč teh estetskih revolucij, je v Gradcu, »upokojskem mestu« ostarele monarhije, ustvaril svoj testament petindvajsetletni Ernst Goll in v njem zapisal tale poetični *Nagrobni napis*.

*Ljudje so me namučili do dna,
to breme pretežko mi je postalo,
tresoč od mraza, šel sem skozi dver svetá,
in želel sem si le, da bi miru mi dalo.*

*Vam, ki ob gomili moji rani tu stojite,
upihnite plamene bledih smrtnih sveč,
ne tóčite solza in zame ne molíte,
do mojega shlajenega srca ni moč vam priti več.*

*A vsakomur, ki v njem še kaj življenja tli,
z rdečo vrtnico ljubezni okrasite mu stezé,
zlato naj mera za človečnost ni,
da ne umakne se tja k onim, ki pod rušo že mižé.*

(Prevedel Vinko Ošlak)

Ko je Goll zapisal te vrstice, ni bil več popoln neznanec v svoji domovini; po svojem prvem javnem branju februarja 1912 je med graškimi poznavalci veljal za obetavni podmladek. Za dolgo prehojeno pot, ki jo je že imel za sabo, pa so vedeli le redki prijatelji. Ta pot je bila tlakovana z mnogimi težavami pri uveljavljanju dosledne redukcije pesniškega jezika, a ta ga je osvobodila pesniške šablone ter ga od cvetočega romantičnega jezika vodila k skopim in jedrnatim kiticam, ki so včasih učinkovale improvizirano in skoraj neumetniško, čeprav so bile v resnici izdelane natančno, besedo za besedo, verz za verzom, z izbrušenim občutkom za jezikovno gradnjo. Številne besedilne različice in skicozni osnutki, ki so se ohranili v njegovi zapuščini, učinkovito izpričujejo, da je bilo njegovo pesniško ustvarjanje podobno dolgotrajnemu iskanju, z vsemi zaleti in upočasnitvami, ovinki in stranpotmi, negotovostmi in nepričakovanimi rešitvami.

Jedrnata moderna

V zadnji pisateljski fazi v letih 1911/1912 mu je končno uspelo, da je, formalno opirajoč se na tradicijo, zaoral v jezikovno ledino in v stare mehove kitično grajenih rimanih pesmi natočil novega vina. Tako so v njegovi zadnji zimi nastale pesniške podobe, kakršna je tista v *Smučarjih*.

*Z izzvenevajočim pozdravom
jutranjega zvona v ušesu,
s hitečimi koraki koračijo
po zasneženem pobočju navzgor.*

*Nato se snežinke zgostijo
in v nepredirni megli
se utapljaajo svetle luči
vzdihujoče dežele ljudi.*

*Na sopihajočem konjiču
na kraljevski poti se smrt
pred družino tiho ustavi
in jih molče ogleduje.*

*Z vek trepetajočih
se majina tančica utrga,
z udov človeških razveže se
krvaveče človeško oblačilo.*

V kratkem času je Goll v pospešenem tempu opravil izjemen pesniški razvoj, s katerim se je izvlekel iz gostobesednega, idealiziranega epigonstva, kar mu je omogočilo, da se je s svojstvenim, jedrnatim načinom pridružil sodobnikom. Na koncu tega razvoja ni več čutil potrebe, da mora razlagati svet in opisovati svoje življenje, saj je poezija življenja že zdavnaj prekosila. Pesniški Jaz je odšel naprej in se dopolnil, kar je z grozljivimi posledicami poudaril tudi njegov osebni Jaz.

»V petek, 12. julija, se je odločil. Obril se je, okopal, oblekel je najboljša oblačila in odšel na univerzo. Kakšno mučeništvo je moralo biti to popoldne!« pravi v še neobjavljenem spominskem zapisu njegov pesniški prijatelj in skrbnik njegove zapuščine Julius Franz Schütz, ko skuša rekonstruirati dogodke v zadnjih štiriindvajsetih urah življenja Ernsta Golla.

»V soboto ob 10. uri dopoldne je zadnjič odšel iz stanovanja. Soba je bila v brezhibnem stanju; v majhnem ročnem kovčku

so bila zbrana pisma in spominki njegovega dekleta; tam je ležala rjava mapa s pesmimi (...), na mapo je bila položena bela škatlica, v njej dnevnik. Mapa in škatla sta bili skrbno naslovljeni. Na škatlici so ležali ključi.

Opoldne je za kratek čas zapustil univerzo, ne da bi kaj pojedel, ob tri četrt na eno je povprašal portirja po prispeli pošti. Hitro je še opravil s korespondenco in se z mirnimi koraki podal v drugo nadstropje, kjer je postopal sem in tja do pol dveh, popil neverjetne količine vode in počakal, da na hodniku ni bilo več drugih ljudi. Nato je vzel ruto, ki jo je že doma zložil v svitek (druga, podobno zložena je ležala v njegovem perilu), si jo zavezal okoli vratu in jo trdno zategnil, kot bi se hotel zadušiti. Nato je skočil v globino.«

Časopis *Neue Freie Presse* je dan kasneje v članku *Samomor doktoranta* objavil: »Iz Gradca so nam sporočili: kandidat na filozofiji Ernst Goll, sin poštnega načelnika v Slovenj Gradcu, je danes v strahu pred polaganjem rigorozna napravil samomor s skokom iz drugega nadstropja univerzitetne stavbe.«

Posmrtni odmevi

Na časopisno notico, v kateri je bilo govora zgolj o strahu kandidata pred izpitom, nič pa o veliko večjih in globljih pesnikovih strahovih, se je nekaj tednov kasneje navezal Peter Rosegger v svojem mesečniku *Heimgarten*: »Neki študent, so rekli, je napravil samomor, ker se je bal rigorozna. Morda pa je bilo drugače in je bil idealist, ki ni mogel več prenašati tega življenja. Mogoče je zaslužil, da ga želja po lepoti lahko pripelje do časti in slave, a njemu je bilo to premajhno, nepomembno nadomestilo za mučeniško zemeljsko življenje med filistri. (...) Zgleda, da smo z njim izgubili pomembnega pesnika, preden smo ga sploh imeli.«

Presenetljivo hitro je nato *prišlo do natisa Gollovih pesmi*. Julius Franz Schütz je izkoristil zveze z založbo Egon Fleischel v Berlinu, ki je takrat skrbela za izdajanje del zelo branih avtorjev: Clare Viebig, Georga Hermanna in Cäsarja Flaischlens. V takšnem znamenitem okolju so pesmi v zvezku z naslovom *V trpki deželi ljudi (Im bitteren Menschenland)*, ki ga je uredil Schütz, izšle že v pozni jeseni 1912,

prvenec z žalnim trakom pa je doživel pozitiven odmev v celotnem nemškem jezikovnem prostoru. Izdaja je zajela manj kot dve tretjini Gollove pesniške zapuščine in pretežno dela iz zadnjih treh let življenja, ki niso bila razvrščena kronološko, temveč po tematski sorodnosti in v prid tekočih motivičnih prehodov.

Pesem *Nagrobni napis* je bila postavljena na konec te zbirke, enako tudi v vseh kasnejših izdajah, vse do tiste iz leta 1941, ki je zaradi tega in pa samega naslova zbirke postala žrtev nacistične cenzure. Podobno velja za pesem *Kraljevi mimohod* iz leta 1911, ki je vselej postavljena na začetek, saj gre za himnično slavljenje mladosti, in pokaže, v kolikšni meri je tudi Golla na svoj način zanimal duhovni prelom tistih let.

V delu Kurta Pinthusa *Somrak človeštva* (*Menschenheitsdämmerung*), in za njim v vsaki pomembnejši ekspresionistični antologiji, najdemo tudi pesem *Izbruh mladosti* šlezjskega pesnika Ernsta Wilhelma Lotza, ki je leta 1914 padel na zahodni fronti, star komaj štiriindvajset let:

*Iz naših čel pršijo žareči novi svetovi,
izpolnitev in bodočnost, viharni dnevi!*

Tako se konča zadnja kitica te ekstatične programske pesmi.

Gollova pesem *Kraljevi mimohod* ponuja enako in istočasno analogijo.

*Oči žareče, čela okrašena z listi trte
in plapolanje praporov, oči zamaknjeno zaprte,*

*tako gremo, vzdolž sončne ceste mladi,
in naša pesem je koračnica spomladi:*

*Ti, oče, tam v tej majhni stisnjeni kočuri,
glej, naše hrepenenje ob najvišji uri!*

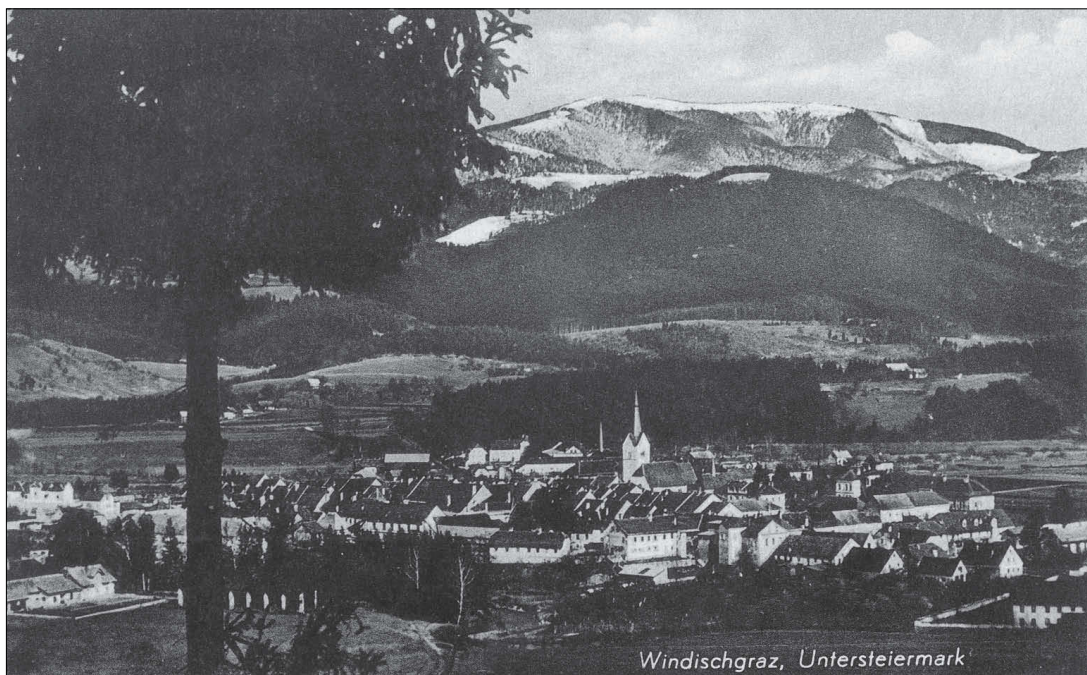
*Ti, mati, ki nas kakor piščeta ob se tiščiš,
poslušaj, naša srca kmalu v svet zgubiš.*

(Prevedel Vinko Ošlak)

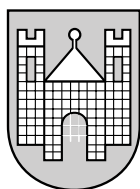
Zadnji verz je za Golla emblematičen, saj so zlasti desno usmerjeni publicisti v zadnjih stotih letih pogosto poskušali reducirati njegov pomen v povezavi z njegovim poreklom in ga označiti zgolj za domovinskega pesnika, pevca stare Štajerske, »izgubljene spodnje dežele«, vendar bistva njegovih pesmi s tem niso mogli omajati. Gollovo mesto ni v nekakšni izginuli belo-zeleni arkadiji, temveč v avstrijski moderni.

Christian Teissl

(Prevedel Marko Košan)

Slovenj Gradec na začetku 20. stoletja

Mestna občina Slovenj Gradec

IMPRESUM

OBMOČNA IZPOSTAVA SLOVENJ GRADEC

Francetova 5, 2380 Slovenj Gradec

tel.: + 386 (0)2 88 12 460 / fax: + 386 (0)2 88 12 461

e-pošta: oi.slovenj.gradec@slkd.si

CerDonis

Z A L O Ž B A

STARI TRG 278, SLOVENJ GRADEC

02 88 56 702, 041 627 496

info@cerdonis.si

www.cerdonis.si-info@cerdonis.si

TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO

Brda 10a, 2383 Šmartno,

telefon: (02) 88 53 198

ODSEVANJA - revija za leposlovje in kulturo

Izdajatelja in založnika: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec in Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec

Uredniški odbor: Andrej Makuc (glavni in odgovorni urednik), Blaž Prapótnik (oblikovalec in tehnični urednik),

Maja Visinski Andrej, dr. Silvija Borovnik, Milena Zlatar

Lektoriranje: Nina Vožič Makuc

Izdajateljski svet: Peter Petrovič, Jože Potočnik, Franjo Murko, Andrej Makuc, Niko R. Kolar, Alenka Waltl

Nadzorni odbor: Franček Lasbaher - predsednik, Andreja Gologranc, Liza Krpač

Častno razsodišče: Niko R. Kolar, Marijana Vončina, Janez Žmavec

Naslov: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec, Ronkova 4 (knjižnica), 2380 Slovenj Gradec, telefon: 031 324 020 - tajnica Cilka Sedar

Fotografije: Tomo Jeseničnik, Primož Podjavoršek in stalni sodelavci ter arhiva Odsevanj ter JSKD

Zasnova in grafično oblikovanje: Epigraf, Blaž Prapótnik, s. p., tel.: 041 512 758, info@epigraf.si

Produkcija in distribucija: Cerdonis, d. o. o., Stari trg 278, Slovenj Gradec, tel.: 059 010 576, info@cerdonis.si

Tisk: Tiskarna Grešovnik, 350 izvodov, oktober 2012 **Cena:** 6,5 EUR - naročniki 6 EUR

POKROVITELJI

triglav

TAB
batteries

KOPA

hiša bistrih rešitev

www.kopa.si

 Epigraf

041 512 758 **uredništvo**
info@epigraf.si **grafično oblikovanje**
www.epigraf.si **produkcija tiskovin**

Vsebinam urejamo obliko

13.

PESNIŠKA OLIMPIJADA

in

2. MLADA PESNIŠKA OLIMPIJADA

Dravograd, 17. in 18. november 2012

informacije: <http://www.bajta.si/osrednje-novice/13-pesniska-olimpijada>

NA PLATNICAH

*Zoran Ogrinc,
Akt v krajini,
2010,
akril na platno,
50 x 50 cm
(foto Tomo
Jeseničnik)*

*Zoran Ogrinc, Toscana, 2012, akril na platno, 50 x 50 cm
(foto Tomo Jeseničnik)*

Matthaeus Cerdonis de Windischgretz – Matevž Cerdonis iz Slovenj Gradca je prvi dokumentirani tiskar iz slovenskih krajev. Študiral je na Dunaju, postal baccalaureus in magister ter predaval na univerzi. V letih od 1482 do 1487 je imel svojo tiskarno v Padovi kot zadnji samostojni tiskar inkunabul. Izdal okoli 60 poljudnoznanstvenih knjig, prevsem za potrebe tamkajšnje univerze, med njimi nekaj izrazito humanističnih. Cerdonis je tiskal le z eno vrsto črk – z malo gotico – in namesto listov paginiral le polovične tiskovne pole. V NUK hranijo nekaj njegovih originalnih tiskov.

